

Creative Destruction of the Weakest Links in Monetary Systems

Otto B. Wiersma

20.1.2012 – 11.6.2012 (last update)

[abstracts](#) [home](#)

keywords: monetary system, creative destruction, weakest link, crisis, inflationary growth, oscillatory equilibrium, bubble detection system, mimetic greed

introduction

If money is god, the men who decisively handle the flows of money are his prophets. These prophets are seated in the boards of the Central Banks that are supposed to balance money demand and supply, targeting price stability (low inflation). Ideally this contributes to a moderate inflationary growth around an oscillatory equilibrium, keeping macroeconomic variables (like production, income, employment, pricelevel) between reasonable bounds.

Money creation is the process by which the money supply of a country is expanded. The central bank of a country can issue new money into the economy by purchasing financial assets (**base money M0**), which money is multiplied by fractional-reserve banking (the deposits are taken as a fraction of the loans) (**broad money M2**).

There are several **monetary tools** available for central banks to expand the money supply: decreasing interest rates by fiat; increasing the monetary base through open market operations (buying and selling of various financial assets, such as treasury bills, government bonds, or foreign currencies); and decreasing reserve requirements.

There are two suggested mechanisms for how money creation occurs in a fractional-reserve banking system: either reserves are first injected by the central bank, and then lent on by the commercial banks, or loans are first extended by commercial banks, and then backed by reserves borrowed from the central bank. The 'reserves first' model is that taught in mainstream economics textbooks, while the 'loans first' model is supported by econometric data and advanced by endogenous money theories. Another (minority) theory states that money is created by government deficit spending.

There are two main **political tools** available for the government to influence the economy (also targeting price stability, employment and economic growth) and thereby also influencing the monetary system: taxation and government spending.

Keynesian and Austrian economics represent the mainstream different opinions about the timing of raising and lowering taxes and gov-spending and its effects on crises:

	during boom	during bust
Keynesians countercyclical political influence; optimize macroeconomic behavior	raise taxes and lower public spending	lower taxes and raise spending, esp. during a <u>liquidity trap</u> and/or when unemployment persists
Austrians minimize political influence; optimize microeconomic behavior	lower taxes and spending; lower public debt burden	lower taxes and spending; lower public debt burden

From 1878 to 1975 most of the time the demand for money is a function of income and interest rate. After 1975 the demand for money becomes more volatile, mainly due to financial deregulation and technological innovations in the financial markets (Ericsson, Hendry and Prestwich, 1998).

In a volatile market, crises are more likely to occur. Different theories suggest different 'main causes' of crises: investment contraction (Keynes), credit contraction (Friedman), technological innovations (Kydland and Prescott), policy regime changes (Kalecki), excessive credit expansion (Austrian School) or land price fluctuations (George) can create underlying weakness, leading to a crisis.

Main causes (building up systemic risks) should be distinguished from proximate causes (like the bursting of speculative bubbles).

Irving Fisher (1933) argues for over-indebtedness (as a result of loose credit > speculation > asset bubbles) and deflation as the main causes of the 1930 depression. More in detail he sketches the following chain of events [as proximate causes]:

1. Debt liquidation and distress selling
2. Contraction of the money supply as bank loans are paid off [monetarist thinking centers on the contraction of the M1 during the 1931-1933 period, and argues from there that the Federal Reserve could have avoided the Great Depression by moves to provide sufficient liquidity]
3. A fall in the level of asset prices
4. A still greater fall in the net worths of business, precipitating bankruptcies
5. A fall in profits
6. A reduction in output, in trade and in employment.
7. Pessimism and loss of confidence
8. Hoarding of money
9. A fall in nominal interest rates and a rise in deflation adjusted interest rates

In the line of Fisher's 'debt deflation' hypothesis, Minsky (2008) developed his 'financial instability hypothesis', claiming that the financial system swings between robustness and fragility and that these swings are an integral part of the process that generates business cycles. Minsky sees as key mechanism that pushes an economy towards a crisis, the accumulation of debt by the non-government sector (especially by hedge, speculative and Ponzi borrowers).

As main causes for the 2008 crisis, the Report 'Wall Street and the Financial Crisis: Anatomy of a Financial Collaps' (2011 by the United States Senate Permanent Subcommittee on Investigations) mentions:

1. high risk lending by U.S. financial institutions
2. regulatory failures
3. inflated credit ratings
4. high risk, poor quality financial products designed and sold by some investment banks

The Report summarizes: "The investigation found that the crisis was not a natural disaster, but the result of high risk, complex financial products; undisclosed conflicts of interest; and the failure of regulators, the credit rating agencies, and the market itself to rein in the excesses of Wall Street."

Note the strikingly - "**and the market itself**", undermining the dominating positive assumptions regarding the beneficial operation of the 'free market'.

Different economical theories suggested different models for stabilizing the economical system and preventing crises, through macro-economical control (Keynes) or micro-economical freedom (Austrians). The application of both during different periods (1920-1970 and 1970-2008) did not bring a lasting stability and unequivocal growth and did not prevent new crises.

It seems that a more realistic economical theory should take economy as an inherently instable, dynamical system, for which systemic weaknesses and risks can be detected by economical tools, but for which the political and monetary authorities have to choose their strategy, trying to prevent or to mitigate crises, for better or for worse.

monetary system

A monetary system is anything that is accepted as a standard of value and measure of wealth in a particular region. In the present Western countries this measure of wealth is fiat money, money declared to be legal tender by the government, without intrinsic or fixed value in terms of any objective standard.

Monetarism is the view within monetary economics that variation in the money supply has major influences on national output in the short run and the price level over longer periods and that objectives of monetary policy are best met by targeting the growth rate of the money supply. Monetarism is mainly associated with the work of Milton Friedman, who was among the generation of economists to accept Keynesian economics and then criticize it on its own terms. While Keynes had focused on the value stability of currency ("money does not matter"), Friedman focused on price

stability, which is the equilibrium between supply and demand for money. Friedman advocated a central bank policy aimed at keeping the supply and demand for money at equilibrium, as measured by growth in productivity and demand. According to Friedman the excessive expansion of the money supply is inherently inflationary and monetary authorities should focus solely on maintaining price stability.

Since 1990, the classical form of monetarism has been questioned because of events which many economists interpret as being inexplicable in monetarist terms, especially the unhinging of the money supply growth from inflation in the 1990s and the failure of pure monetary policy to stimulate the economy in the 2001-2003 period.

Critics of monetarism include both neo-Keynesians who argue that demand for money is intrinsic to supply, and some conservative economists who argue that demand for money cannot be predicted at all. Joseph Stiglitz argues that the relationship between inflation and money supply growth is weak when inflation is low.

The current trend is to use international trade and investment to alter the policy and legislation of individual governments. A recent example of this policy is the European Union's creation of the euro as a common currency for 17 of its 27 individual states.

The different modern currencies are not linked to physical commodities (like silver or gold) and are not a contract to deliver a good or service. As such the value of a currency fluctuates based on politics, perception and emotion in addition to monetary policy.

creative destruction

Creative destruction is an economic theory of innovation and progress, introduced by German sociologist Werner Sombart ("from destruction a new spirit of creation arises", 1913) and elaborated and popularized by the Austrian economist Joseph Schumpeter. In Schumpeter's vision of capitalism, innovative entry by entrepreneurs is the force that sustains long-term economic growth, even as it destroys the value of established companies and laborers that enjoyed some degree of monopoly power derived from previous technological, organizational, regulatory, and economic paradigms.

Companies that once revolutionized and dominated new industries have seen their profits fall and their dominance vanish as rivals launch improved designs or cut manufacturing costs. Successful innovation is normally a source of temporary market power, eroding the profits and position of old firms, yet ultimately succumbing to the pressure of new inventions commercialised by competing entrants.

Creative destruction is a powerful economic concept because it can explain many of the dynamics or kinetics of industrial change: the transition from a competitive to a monopolistic market, and back again.

Creative destruction can cause temporary economic distress. Layoffs of workers with obsolete working skills can be one price of new innovations valued by consumers. Though a continually innovating economy generates new opportunities for workers to participate in more creative and productive enterprises (provided they can acquire the necessary skills), creative destruction can cause severe hardship in the short term, and in the long term for those who cannot acquire new skills and work experience.

Nevertheless, according to an optimistic interpretation of creative destruction, in the long term all benefit. For example: over the past 200 years farm jobs were destroyed by exponential productivity gains in agricultural technology and replaced by jobs in new industries. But present day farmers and non-farmers alike enjoy much more prosperous lifestyles than their counterparts in 1812.

An interesting question is, whether the innovations in the financial markets during the recent decades (1970-2010) did provide the joy of more prosperous lifestyles.

And, if so, for whom?

And if not (despite the promises of the free market advocates), why not?

In order to find answers to these questions, let's have a closer look at what happened during these decades.

the weakest links

It seems that from 1970-2008 creative destruction also has been part of the game, especially in the sector of the financial services that has outgrown the sectors of other services and industry in the Western countries during these decades.

The next timetable gives a shortcut impression of some creative desctructions during this period.

	US	EU
till 1970	Keynesian economy: correlation nearly complete employment and high(er) inflation; 1% earns 10% of all incomes	
1971	Nixon shock: end Bretton-Woods, end convertability dollar-gold, uncoupling exchange rates	
1973	oil shocks start <u>stagflation</u> (low growth, high inflation and high un employment)	
1979	FED chief Paul Volcker made inflation fighting his primary objective, and restricted the money supply (in accordance with the Friedman rule) to tame inflation in the economy. The result was the creation of the desired price stability.	EMS fixes EU exchange rates GB Thatcher: monetarism against high inflation (>inflation down, unemployment doubled to 3 million)
1983	shareholder value above stakeholder interests	DM as peg (anchor) currency in EMS
1985ff	explosive growth financial sector	
1989	iron curtain dropped, later also bamboo curtain > low-wage work to (far) eastern countries	
1990ff	derivatives market; rise of too-big-to-fail financial institutions	
1991	monetary policy change: no longer direct control over the amount of money, but indirect control targeting interest rates; endogenous money (credit-driven, determined by the demand for bank loans)	
1992		Maastricht Treaty: created the European Union and led to the creation of the single European currency, the euro (monetary union), despite big differences between EU countries in labor market policy, welfare facilities, economical structures and productivity; from the start tensions between solidarity and solidity
1994	allowing interstate banking (removing federal bulkheads)	

1997-1998	FED floods the world with dollars in response to the Asian financial crisis	
1998	Summers, Greenspan c.s. block regulation of derivatives market	
1999	Congress repeals the 1933 Glass-Steagall Act (removing the bulkheads that separated banks, investment banks, securities firms and insurance companies)	
2000	Commodity Futures Modernization Act bars the regulation of swap markets; explosion of derivatives market	
2000-2001	FED interest rates up; bursting of the dot-com bubble	
2001-2004	FED interest rates down; commodity prices up, asset inflation	
2002	Treasury Dept alters capital reserve policy: less capital in reserve; offset biggest financial bubble in history	Euro currency of 17 of the 27 member states of the European Union
2004	SEC lifts leverage limits of large broker-dealers (leveraging up till 30:1 = insolvent at a 3.33% assets value decline)	Germany and France violate the rules of the <u>Stability and Growth Pact</u> : an annual budget deficit no higher than 3% of GDP (this includes the sum of all public budgets, including municipalities, regions, etc.) a national debt lower than 60% of GDP or approaching that value.
2005	IMF warnings (of e.g. R. Rajan) ignored	the EU Council relaxes the rules under the pressure of France and Germany
2006	Court of Appeals invalidates SEC attempt to assert more control over the hedge fund industry	southern countries higher inflation, less competitive, but in Euro country no devaluation possible
2007	selling CDOs while going short on CDSs by FTCB's ('Fuck The Client Banks') 1% earns 25% of all income	house prices (index 1970=100): Spain 400, Netherlands 315, US 215, Switzerland 115, Germany 90
2008	financial giants crumbled (Stearns, Lehman Brothers, Merrill Lynch, WaMu), or bailed out (AIG), or taken over by government (Fannie Mae, Freddie Mac); zero interest rate – <u>liquidity trap</u>	northern countries higher bank surpluses (low interest rates); southern countries higher bank deficits (high interest rates); increasing tensions in the EU financial markets
2010	6 million foreclosures, 9 million to come; weak political reforms; fewer and bigger banks with less competition; <u>quantitative easing</u> : 2.1 trillion of bank debt, MBS, and Treasury notes	EFSF European Financial Stability Facility (up to €750 billion); ECB LTRO (long term refinancing operations) up till 1 trillion [de facto quantitative easing]

During the decades 1970-2008 wealth (e.g. calculated as property ownership minus debts and as the % of all incomes) has been transferred not to a larger, but to a smaller % of all citizens (esp. in the US).

Where do we find the weakest links in the events described?

And where do we find the 'creative aspect' in their destruction?

An explanatory model for these events should contain different aspects. Not only economical, but also biological, psychological, sociological, historical, ethical etc.

Examples of psycho-social aspects: overconfidence leading to risky behavior (e.g. speculations during boom) vs underconfidence leading to chicken out behavior (e.g. bankrupts during bust), both forms of behavior worsening the problems.

Examples of ethical aspects: the relation of high or low ethical standards to risk-taking. Explore what determines our ethical standards, like e.g. mimetic greed (a psycho-social phenomenon with strong biological roots). We show mimetic greed when we desire what 'rich others' have and what we do not really need, but what we acquire at the expense of ourselves (through irresponsible debts) and at the expense of the needs of 'poor others'. Are both enriching wealthy ('I put my money where money makes money') and indebted less wealthy ('me too cheap credit for the same consumption') in order to have what 'rich others' have, conscious about their 'mimetic greed'? Do they feel any responsibility for it?

Irresponsible behavior (also and perhaps more poignant in the financial system) undermines trust and thereby important social relations and institutions.

conclusion

In societies that tolerate extreme wealth that's obtained through criminal or unethical actions at the expense of it's middle-classes, creative destruction (especially in the field of financial services) can derail into self-destruction.

For instance the hunt for shortterm shareholder value at the expense of the stakeholder interests undermines the longterm vitality of industrial companies (the hard core of any society). The hunt for cheap credit as a shortcut to cheap wealth, generating excessive debts (and its burden of interest as profits for financial institutions), undermines the longterm vitality of countries and the financial system itself.

The greedy will try to spin their criminal and unethical behaviour into tragical circumstances. Where the 'free market' fails in favor of the greedy, the wise have to tip the monetary balance for the middle-class needy. Inspired by the idea that, in terms of distribution of wealth, a moderate society with a relatively large and strong middle-class is more vital and will last longer.

The question for the near future is: will there be a third way out of monetary crises as middle road between high inflation (as the result of monetizing excessive debt through

an overkill of quantitative easing) and deflation (as the result of defaulting companies, banks and countries).

Actions to be taken for navigating this middle road should involve:

by all:

- reduce excessive personal, corporate and public debts to sustainable levels

by governments:

- increase taxes, especially for the 1% highest incomes grasping 25% of all incomes
- put a high tax on privatized profits that were/are gained at the expense of socialized losses
- catch and support collapsing housing markets (but only for the middle-classes)

by governments & financial institutions:

- force 'too big to fail' banks to split up
- separate deposit banks from investment banks
- raise capital requirements for financial institutions (restrict leverage, even more during bubble-booms)
- clean balance sheets that are crippled with toxic assets (through restructuring (or temporary nationalization) of insolvent financial institutions)
- regulate complex financial products and shadow banking systems
- enhance supervision of larger financial institutions, esp. regarding risk-taking
- change perverse incentive structures, discouraging excessive risk-taking (sc gambling in the financial markets)
- enhance rules that prevent conflicts of interest in the alternating roles of key players (politicians, bankers and economists)
- enhance depositor protection (esp. of low wage related deposits of low wealth depositors, indexed by age)
- enhance lending standards (more strict relations collaterals and downpayments)
- develop bubble detection systems that monitor and control systemic-risk deviations from a moderate inflationary growth around an oscillatory equilibrium

by governments & companies:

- shift to sustainable technologies (preferred growth by innovations in this field)

specific in the EU

- increase integration and solidarity, but only along with enforced and proven solidity

specific in The Netherlands

- simultaneous reform of the labor market, housing market and healthcare

Hardly anything of this happened in the years after the 2008 crisis. Which means that the weaknesses, underlying the 2008 crisis, were not overcome. So the dangers associated with these weaknesses, are still lurking in the near future.

<picture hr>

Links to abstracts in English

Aristotle about money - [Ethics & Politics](#)

Permanent Subcommittee on Investigations, [Wall Street And The Financial Crisis: Anatomy of a Financial Collapse](#)

<picture hr>

Links naar abstracts in het Nederlands

[ALFI dispuut 20.2.2012](#)

Achterhuis, H., [De utopie van de vrije markt](#), 2010

Dyke, C., [Philosophy of Economics](#), 1981

Hausman, D.M., [The Philosophy of Economics](#), An Anthology, 1984

Hengstmengel, J.W., [Dooyeweerds filosofie van de economie](#), 2001

Noordman, D., [Economie en filosofie in de Vroege Middeleeuwen 750-1250](#), 1996

Robinson, J., [Filosofie van de Economie](#), 1962

Roy, S., [Philosophy of Economics](#). On the Scope of Reason in Economic Inquiry, 1989

\$\$\$ hier bezig met overzichtje [Filosofie van de economie](#)

text in abstracts between [] = notes OBW

<picture hr>

Sites

[aggregate demand](#)

[bad bank](#)

[business cycle](#)

[central banks](#)

[creative destruction](#)

[debt deflation hypothesis](#)

[financial instability hypothesis](#)

[fiscal policy](#)

[fractional reserve banking](#)

[general glut](#)

[inflation](#)

[innovation index](#)

[Keynesian economics](#)

[macroeconomic model](#)

[monetarism](#)

[monetary economics](#)

money

- [commodity money](#)

- [endogenous money](#)

- [fiat money](#)

- [money creation](#)
 - [money demand](#)
 - [money illusion](#)
 - [money market](#)
 - [money multiplier](#)
 - [money supply](#)
 - [liquidity trap](#)
 - [zero interest rate policy](#)
- [neocons](#) vs [paleocons](#)
[Subprime mortgage crisis solutions debate](#)

Documentary

[Inside Job](#) – 2010 documentary by Charles Ferguson

<picture hr>

Literature

Achterhuis, H., De utopie van de vrije markt, 2010
 Aristotle, Nicomachean Ethics V,8
 Aristotle, Politics I,8-11; IV,11
 Cassidy, J., How Markets Fail, 2009
 Chang, H.J., 23 Things they don't tell you about capitalism, 2010
 Chavannes, M., Niemand regeert: De privatisering van de Nederlandse politiek, 2009
 Ericsson, N.R., D.F. Hendry, and K.M. Prestwich, The Demand for Broad Money in the United Kingdom, 1878-1993. Scandinavian Journal of Economics, 100, 289-324, 1998
 Fisher, I., The Debt-Deflation Theory of Great Depressions, 1933
 Friedman, M., Capitalism and Freedom, 1962
 Friedman, M. & A.J. Schwartz, Monetary History of the United States 1867-1960, 1963
 Gray, J., Black Mass: Apocalyptic Religion and the Death of Utopia, 2007
 Gray, J., False Dawn: The Delusions of Global Capitalism, 1998
 Greenspan, A., Een turbulente tijd. Een leven in dienst van de economie, 2007
 Hardt, M. & A. Negri, Commonwealth, 2009
 Hardt, M. & A. Negri, [Multitude](#): War and Democracy in the Age of Empire., 2004
 Hardt, M. & A. Negri, [Empire](#), 2000
 Holloway, J., Crack Capitalism, 2010
 Holloway, J., Change the World Without Taking Power: The Meaning of Revolution Today, 2001
 Jansen, R., De euro, twintig jaar na het verdrag van Maastricht, 2012
 Klein, N., [The Shock Doctrine](#): The Rise of Disaster Capitalism, 2007
 Ludlow, P., The making of the European monetary system. A case study of the politics of the European community, 1982 [wiki](#)
 Minsky, H., Stabilizing an Unstable Economy, 1986, 2008
 Permanent Subcommittee on Investigations, [WALL STREET AND THE FINANCIAL CRISIS](#): Anatomy of a Financial Collapse, 2011
 Rand, A., Capitalism, the Unknown Ideal, 1966

Rand, A., Atlas Shrugged, 1957
Schumpeter, J., Capitalism, Socialism and Democracy, 1942 [wiki](#)
Simmel, G., Philosophie des Geldes, 1900
Smith, A., The Wealth of Nations, 1776
Velthuis, O. & L. Noordegraaf-Eelens, Op naar de volgende crisis!, 2009
Visser, M., De eurocrisis. Onthullend verslag van politiek falen, 2012

<picture hr>

Abstracts on this page

text in abstracts between [] = notes OBW

[aggregate demand](#) is the total demand for final goods and services in the economy (Y) at a given time and price level.

$$AG = C + I + G + (X - M)$$

Consumer-spending + Investment + Government-spending + (Export – Import)

If the level of debt stops rising and instead starts falling (if "the bubble bursts"), then aggregate demand falls short of income, by the amount of net savings (largely in the form of debt repayment or debt writing off, such as in bankruptcy). This causes a sudden and sustained drop in aggregate demand, and this shock is argued to be the proximate cause of a class of economic crises, properly financial crises.

From the perspective of debt, the Keynesian prescription of government deficit spending in the face of an economic crisis consists of the government net dis-saving (increasing its debt) to compensate for the shortfall in private debt: it replaces private debt with public debt.

Austrian School economist Henry Hazlitt argues that aggregate demand is a meaningless concept in economic analysis. Austrian School economist Friedrich Hayek argues that Keynes' study of the aggregate relations in an economy is fallacious, as recessions are caused by micro-economic factors. [is building a system-threatening bubble (like e.g. a housing bubble) a macro- or micro-economic phenomenon?]

[business cycle](#) The first systematic exposition of periodic economic crises, in opposition to the existing theory of economic equilibrium, was the 1819 Nouveaux Principes d'économie politique by Jean Charles Léonard de Sismondi. Prior to that point classical economics had either denied the existence of business cycles, blamed them on external factors, notably war, or only studied the long term. Sismondi found vindication in the Panic of 1825, which was the first unarguably international economic crisis occurring in peacetime. Sismondi and his contemporary Robert Owen, who expressed similar but less systematic thoughts in 1817 Report to the Committee of the Association for the Relief of the Manufacturing Poor, both identified the cause of economic cycles as overproduction and underconsumption, caused in particular by wealth inequality.

According to Keynesian economics, the amplitude of the variations in economic output depends on the level of the investment [the **investment cycle**], for investment determines the level of aggregate output (multiplier), and is determined by aggregate demand (accelerator).

One alternative theory is that the primary cause of economic cycles is due to the **credit cycle**: the net expansion of credit (increase in private credit, equivalently debt, as a percentage of GDP) yields economic expansions, while the net contraction causes recessions, and if it persists, depressions. In particular, the bursting of speculative bubbles is seen as the proximate cause of depressions, and this theory places finance and banks at the center of the business cycle (e.g. the debt deflation theory of Irving Fisher and the Financial Instability Hypothesis of Hyman Minsky).

Within mainstream economics, Keynesian views have been challenged **by real business cycle** models in which fluctuations are due to technology shocks. This theory is most associated with Finn E. Kydland and Edward C. Prescott, and more generally the Chicago school of economics (freshwater economics). They consider that economic crisis and fluctuations cannot stem from a monetary shock, only from an external shock, such as an innovation.

Another set of models tries to derive the business cycle from political decisions. The **partisan business cycle** suggests that cycles result from the successive elections of administrations with different policy regimes. Regime A adopts expansionary policies, resulting in growth and inflation, but is voted out of office when inflation becomes unacceptably high. The replacement, Regime B, adopts contractionary policies reducing inflation and growth, and the downwards swing of the cycle. It is voted out of office when unemployment is too high, being replaced by Party A.

The **political business cycle** is an alternative theory stating that when an administration of any hue is elected, it initially adopts a contractionary policy to reduce inflation and gain a reputation for economic competence. It then adopts an expansionary policy in the lead up to the next election, hoping to achieve simultaneously low inflation and unemployment on election day.

Economists of the heterodox Austrian School argue that business cycles are primarily caused by excessive creation of bank credit – or fiduciary media – which is encouraged by central banks when they set interest rates too low, especially when combined with the practice of fractional reserve banking. The **expansion of the money supply** causes a "boom" in which resources are misallocated due to falsified interest rate signals, which then leads to the "bust" as the market self-corrects, the malinvestments are liquidated, and the money supply contracts.

Henry George identifies **land price fluctuations** as the primary cause of most business cycles. The theory is generally ignored in most of today's discussions of the subject despite the fact that the two great economic contractions of the last 100 years (1929–1933 and 2008–2009) both involved speculative real estate bubbles.

Speculation in land concentrates profits in landholders and diverts economic resources to speculation in land, squeezing profits away from production that has to occur on this land. There are any number of contributing causes; things like oil price shocks, consumer confidence crises, international trade fluctuations, natural disasters — but none of these things creates the underlying weakness.

[creative destruction](#) see main text

[debt deflation](#)

Irving Fisher argued that the predominant factor leading to the Great Depression (1930) was over-indebtedness and deflation. Fisher tied loose credit to over-indebtedness, which fueled speculation and asset bubbles. He then outlined 9 factors interacting with one another under conditions of debt and deflation to create the mechanics of boom to bust. The chain of events proceeded as follows:

1. Debt liquidation and distress selling
2. Contraction of the money supply as bank loans are paid off
3. A fall in the level of asset prices
4. A still greater fall in the net worths of business, precipitating bankruptcies
5. A fall in profits
6. A reduction in output, in trade and in employment.
7. Pessimism and loss of confidence
8. Hoarding of money
9. A fall in nominal interest rates and a rise in deflation adjusted interest rates

[financial instability hypothesis](#)

Minsky proposed theories linking financial market fragility, in the normal life cycle of an economy, with speculative investment bubbles endogenous to financial markets.

Minsky claimed that in prosperous times, when corporate cash flow rises beyond what is needed to pay off debt, a speculative euphoria develops, and soon thereafter debts exceed what borrowers can pay off from their incoming revenues, which in turn produces a financial crisis. As a result of such speculative borrowing bubbles, banks and lenders tighten credit availability, even to companies that can afford loans, and the economy subsequently contracts.

Minsky's model of the credit system, which he dubbed the "financial instability hypothesis" (FIH), incorporated many ideas already circulated by John Stuart Mill, Alfred Marshall, Knut Wicksell and Irving Fisher. "A fundamental characteristic of our economy," Minsky wrote in 1974, "is that the financial system swings between robustness and fragility and these swings are an integral part of the process that generates business cycles.

Disagreeing with many mainstream economists of the day, he argued that these swings, and the booms and busts that can accompany them, are inevitable in a so-called free market economy – unless government steps in to control them, through regulation, central bank action and other tools.

Minsky argued that a key mechanism that pushes an economy towards a crisis is the accumulation of debt by the non-government sector. He identified three types of borrowers that contribute to the accumulation of insolvent debt: hedge borrowers, speculative borrowers, and Ponzi borrowers.

[fiscal policy](#) is the use of government revenue collection (taxation) and expenditure (spending) to influence the economy. Governments use fiscal policy to influence the

level of aggregate demand in the economy, in an effort to achieve economic objectives of price stability, full employment, and economic growth.

Keynesian economics suggests that increasing government spending and decreasing tax rates are the best ways to stimulate aggregate demand, and decreasing spending & increasing taxes after the economic boom begins

Austrian Theory suggests that government deficits have adverse effects on growth, and proposes a combination of Spending cuts & Tax cuts, arguing that government spending in the public sector does not create higher production, but that investment in the private sector does. Austrians see Keynesian theory as simply a "Boom-Bust" model, that does not create sustainable economic growth, but only short turn economic bubbles, such as the sub-prime mortgage crisis which Austrians blame in part on the excess availability of credit due to low interest rates from the Federal Reserve.

Neoclassical economists generally emphasize crowding out while Keynesians argue that fiscal policy can still be effective especially in a liquidity trap where, they argue, crowding out is minimal, while Austrians argue against almost any government distortion in the market. Austrians say that Fiscal Stimulus such as investing in roads, bridges, does not create economic growth or recovery, pointing to the case that unemployment rates don't decrease because of fiscal stimulus spending, and that it only puts more debt burden on the economy, pointing to the American Recovery and Reinvestment Act of 2009 as an example.

general glut is when supply exceeds demand, specifically, when there is more production in all fields of production in comparison with what resources are available to consume (purchase) said production. This exhibits itself in a general recession or depression, with high and persistent underutilization of resources, notably unemployment and idle factories.

One can distinguish between those who see a general glut (greater supply than demand) as a supply-side issue, calling it overproduction (excess production), and those who see it as a demand-side issue, calling it underconsumption (deficient consumption). Some believe that both of these occur, such as Jean Charles Léonard de Sismondi, one of the earliest modern theorists of the economic cycle.

Keynesian economics, and underconsumptionism before it, argue that fiscal stimulus in the form of government deficit spending can solve general gluts.

Some Post-Keynesian economists see the cause of general gluts in the bursting of credit bubbles, particularly speculative bubbles. In this view, the cause of a general glut is the shift from private sector deficit spending to private sector savings.

innovation index

The International Innovation Index is part of a large research study that looked at both the business outcomes of innovation and government's ability to encourage and support innovation through public policy.

The report discusses not only country performance but also what companies are doing and should be doing to spur innovation. It looks at new policy indicators for innovation, including tax incentives and policies for immigration, education and intellectual property.

Global Innovation Index (Boston Consulting Group)

2009 March top 10 ranking of the largest countries:

Rank↓	Country↓	Overall↓	Innovation Inputs↓		Innovation Performance↓
1	South Korea	2.26	1.75	2.55	
2	United States	1.80	1.28	2.16	
3	Japan	1.79	1.16	2.25	
4	Sweden	1.64	1.25	1.88	
5	Netherlands	1.55	1.40	1.55	
6	Canada	1.42	1.39	1.32	
7	United Kingdom	1.42	1.33	1.37	
8	Germany	1.12	1.05	1.09	
9	France	1.12	1.17	0.96	
10	Australia	1.02	0.89	1.05	

2012 April top 12 ranking:

Rank	Country	Overall	Innovation Inputs		Innovation Performance
1	Singapore	2.45	2.89	2.01	
2	Switzerland	2.16	1.52	2.75	
3	South Korea	2.15	1.75	2.55	
4	Iceland	2.11	2.21	2.01	
5	Finland	2.02	2.01	2.02	
6	Hong Kong	1.82	1.77	1.85	
7	Ireland	1.81	1.78	1.84	
8	Japan	1.80	1.28	2.25	
9	United States	1.66	1.16	2.16	
10	Sweden	1.56	1.25	1.88	
11	Netherlands	1.54	1.40	1.55	
12	Denmark	1.52	1.55	1.49	

[Keynesian economics](#) argues that private sector decisions sometimes lead to inefficient macroeconomic outcomes which require active policy responses by the public sector, particularly monetary policy actions by the central bank and fiscal policy actions by the government to stabilize output over the business cycle.

Keynesian economics advocates a mixed economy — predominantly private sector, but with a significant role of government and public sector — and served as the economic model during the later part of the Great Depression, World War II, and the post-war economic expansion (1945–1973). Government policies can be used to increase aggregate demand, thus increasing economic activity, reducing unemployment and deflation.

Keynes advocated what has been called countercyclical fiscal policies, that is, policies that acted against the tide of the business cycle: deficit spending when a nation's economy suffers from recession or when recovery is long-delayed and unemployment is persistently high—and the suppression of inflation in boom times by either increasing taxes or cutting back on government outlays. Such fiscal policy is appropriate only when unemployment is persistently high, in which case crowding out is minimal. [contrary to the neoliberal solution: increase labour-market flexibility, e.g., by cutting wages, busting unions, and deregulating business].

Keynes sought to develop a theory that would explain determinants of saving, consumption, investment and production. In that theory, the interaction of aggregate demand and aggregate supply determines the level of output and employment in the economy.

During the 1970s, many economies experienced high and rising unemployment, coupled with high and rising inflation, contradicting the Phillips curve's prediction. This stagflation meant that the simultaneous application of expansionary (anti-recession) and contractionary (anti-inflation) policies appeared to be necessary. This dilemma led to the end of the Keynesian near-consensus of the 1960s, and the rise throughout the 1970s of ideas based upon more classical analysis, including monetarism, supply-side economics,[18] and new classical economics.

Critics:

Monetarists (like Milton Friedman) - treating the entire economy as having a supply and demand equilibrium, inflation due to money supply.

Neoclassical theorists (..)

Austrian economist Friedrich Hayek criticized Keynesian economic policies for what he called their fundamentally "collectivist" approach, arguing that such theories encourage centralized planning, which leads to malinvestment of capital, which is the cause of business cycles. Hayek also argued that Keynes' study of the aggregate relations in an economy is fallacious, as recessions are caused by micro-economic factors. Hayek claimed that what starts as temporary governmental fixes usually become permanent and expanding government programs, which stifle the private sector and civil society. New classical economics introduced a set of macroeconomic theories that were based on optimising microeconomic behavior.

The New Keynesian view rests on microeconomic models that indicate that nominal wages and prices are "sticky".

Over time, many macroeconomists have returned to the IS-LM model and the Phillips curve as a first approximation of how an economy works. New versions of the Phillips curve, such as the "Triangle Model", allow for stagflation, since the curve can shift due to supply shocks or changes in built-in inflation.

[monetarism](#) is the view within monetary economics that variation in the money supply has major influences on national output in the short run and the price level over longer periods and that objectives of monetary policy are best met by targeting the growth rate of the money supply.

Milton Friedman advocates a central bank policy aimed at keeping the supply and demand for money at equilibrium, as measured by growth in productivity and demand. Friedman argues that excessive expansion of the money supply is inherently inflationary, and that monetary authorities should focus solely on maintaining price stability. [Explain why and when some institutions/people hold money in reserve (as part of Friedman's argument for the relation between money supply and the rise & fall of demand), while other institutions/people seem to be comfortable with large debts (sometimes involving speculative behavior)] The former head of the United States Federal Reserve, Alan Greenspan, is generally regarded as monetarist. The European Central Bank officially bases its monetary policy on money supply targets.

Critics of monetarism include both neo-Keynesians who argue that demand for money is intrinsic to supply, and some conservative economists who argue that demand for money cannot be predicted. John Maynard Keynes proposed a demand-driven model for money, focusing on the value stability of currency, with the resulting panics based on an insufficient money supply leading to alternate currency and collapse. Keynesian economics seemed unable to explain or cure the seemingly contradictory problems of rising unemployment and inflation in response to the collapse of the Bretton Woods system in 1972 and the oil shocks of 1973. On the one hand, higher unemployment seemed to call for Keynesian reflation, but on the other hand rising inflation seemed to call for Keynesian disinflation. The result was a significant disillusionment with Keynesian demand management.

Friedman's model argues that current fiscal spending [increasing government spending] creates as much of a drag on the economy by increased interest rates as it creates present consumption: that it has no real effect on total demand, merely that of shifting demand from the investment sector (I) to the consumer sector (C).

A realistic theory should be able to explain both the deflationary waves of the late 19th Century, the Great Depression, and the stagflation period beginning with the uncoupling of exchange rates in 1972.

Currently, the American Federal Reserve follows a modified form of monetarism, where broader ranges of intervention are possible in light of temporary instabilities in market dynamics.

Monetarism can be contrasted with the monetary policy advocated by supply side economics and the Austrian School which are based on a "value of money" target (albeit from different ends of the formula). Austrian economists criticise monetarism for not recognizing the citizens' subjective value of money and trying to create an objective value through supply and demand.

[monetary economics](#) provides a framework for analyzing money in its functions as a medium of exchange, store of value, and unit of account. It considers how money, for example fiat currency, can gain acceptance purely because of its convenience as a public good. It examines the effects of monetary systems, including regulation of money and associated financial institutions and international aspects.

Research includes e.g. the importance and stability of the relation between the money supply and interest rates, the price level, and nominal and real output of an economy. Since 1990, the classical form of monetarism has been questioned because of events which many economists interpret as being inexplicable in monetarist terms, especially the unhinging of the money supply growth from inflation in the 1990s and the failure of pure monetary policy to stimulate the economy in the 2001-2003 period.

money

Money provides liquidity, creating a trade-off between holding money versus holding other assets.

[fiat money](#) is used to mean:

- any money declared by a government to be legal tender
- state-issued money which is neither legally convertible to any other thing, nor fixed in value in terms of any objective standard
- money without intrinsic value

Today, most national currencies are fiat currencies, including the US dollar, the euro, and all other reserve currencies and have been since the [Nixon Shock](#) of 1971, when Nixon unilaterally canceled the direct convertibility of the United States dollar to gold that essentially ended the existing Bretton Woods system of international financial exchange.

[money creation](#) is the process by which the money supply of a country is expanded. The central bank of a country can issue new money into the economy by purchasing financial assets (**base money M0**), which money is multiplied by fractional-reserve banking (the deposits are a fraction of the loans) (**broad money M2**).

There are several monetary policy tools available to a central bank to expand the money supply of a country: decreasing interest rates by fiat; increasing the monetary base; and decreasing reserve requirements, buying and selling of various financial assets, such as treasury bills, government bonds, or foreign currencies. When the central bank expands the money supply through open market operations (e.g. by purchasing government bonds), it credits the accounts that commercial banks hold at the central bank (termed high powered money). Commercial banks expand the money supply of a country whenever a new loan is created. As a loan is paid back, the commercial bank money disappears from existence.

There are two suggested mechanisms for how money creation occurs in a fractional-reserve banking system: either reserves are first injected by the central bank, and then lent on by the commercial banks, or loans are first extended by commercial banks, and then backed by reserves borrowed from the central bank. The "reserves first" model is that taught in mainstream economics textbooks, while the "loans first" model is supported by econometric data and advanced by [endogenous](#) money theories.

There are alternative theories of how money is created:

- Chartalism holds that money is created by government deficit spending, and emphasizes (and advocates) fiat money.
- Circuitist money theory argues that money is created endogenously by the banking system ('loans first'), rather than exogenously by central bank lending.
- Credit Theory of Money asserts the central role of banks as creators and allocators of money supply ('reserves first'), and distinguishes between 'productive credit creation' and 'unproductive credit creation'.

[Quantitative easing](#) (a "last resort" to stimulate the economy) involves the creation of a significant amount of new base money by a central bank by the buying of assets that it

usually does not buy. The intent is to stimulate the economy by increasing liquidity and promoting bank lending, even when interest rates cannot be pushed any lower.

[Credit easing](#) involves increasing the money supply by the purchase not of government bonds, but of private sector assets such as corporate bonds and residential mortgage-backed securities.[66][67] When undertaking credit easing, the Federal Reserve increases the money supply not by buying government debt, but instead by buying private sector assets including residential mortgage-backed securities.[66][67] In 2010, the Federal Reserve purchased \$1.25 trillion of mortgage-backed securities (MBS) in order to support the sagging mortgage market.

Critics have argued that worthy borrowers can still get credit and that credit easing (and government intervention more generally) is really an attempt to maintain a debt-driven standard of living that was unsustainable.

The [demand for money](#) is the desired holding of money balances in the form of cash or bank deposits. Generally, demand for money increases with the level of nominal output (price level times real output) and decreases with the nominal interest rate.

In a simple formulation demand for money is a function of prices and income, as long as its velocity is constant ($MV=PY$).

Ericsson, Hendry and Prestwich (1998) show that money demand became much more unstable after 1975. The basic model (demand for real balances as stable function of income and the interest rate) turns out to work well for the period 1878 to 1975.

However, when the same basic model is used on data spanning 1976 to 1993, it performs poorly. In particular, money demand appears not to be sensitive to interest rates and there appears to be much more exogenous volatility. The authors attribute the difference to technological innovations in the financial markets, financial deregulation, and, relatedly, the changing definition of money.

The volatility of money demand matters for how monetary policy should be conducted. If most of the aggregate demand shocks which affect the economy come from the expenditure side, the IS curve, then a policy of targeting the money supply will be stabilizing, relative to a policy of targeting interest rates. However, if most of the aggregate demand shocks come from changes in money demand, the LM curve, then a policy of targeting the money supply will be destabilizing.

[chartalism](#) is a monetary standard in which government issued tokens are used as the monetary unit. The name derives from the Latin charta, in the sense of a token or ticket. In such a system, fiat money is created by government spending and then taxation is employed to reclaim the money and control the total amount of fiat money in existence. The reclamation of most of this money (via taxation) is essential to maintaining its value in exchange.

[commodity money](#) is money whose value comes from a commodity out of which it is made. It is objects that have value in themselves as well as for use as money. Examples of commodities that have been used as mediums of exchange include gold,

silver, copper, salt, peppercorns, large stones, decorated belts, shells, alcohol, cigarettes, cannabis, candy, barley etc.

[inflation](#) Today, most economists favor a low, steady rate of inflation. Low (as opposed to zero or negative) inflation reduces the severity of economic recessions by enabling the labor market to adjust more quickly in a downturn, and reduces the risk that a liquidity trap prevents monetary policy from stabilizing the economy. The task of keeping the rate of inflation low and stable is usually given to monetary authorities. Generally, these monetary authorities are the central banks that control monetary policy through the setting of interest rates, through open market operations, and through the setting of banking reserve requirements.

[liquidity trap](#) refers to a situation where monetary policy is unable to stimulate an economy, either through lowering interest rates (e.g. because they are already very low) or increasing the money supply (e.g. when the commercial banks don't use the money for loans but keep large reserves). Example: the 1990s when the Japanese economy fell into a period of prolonged stagnation despite the presence of near-zero interest rates. Much the same furor has emerged in the United States and Europe in 2008–2010, as short-term policy rates for the various central banks have moved close to zero and US bank excess reserves was growing over 500-fold, from under \$2 billion in August 2008 to over \$1,000 billion in November 2009. Mid 2012 the bank excess reserves are [... TODO ...]

[money illusion](#)

In economics, money illusion refers to the tendency of people to think of currency in nominal, rather than real, terms. In other words, the numerical/face value (nominal value) of money is mistaken for its purchasing power (real value). This is a fallacy as modern fiat currencies have no inherent value and their real value is derived from their ability to be exchanged for goods and used for payment of taxes.

The [money multiplier](#) is the relation between the base money (issued by the central bank) and the broad money (money lent by the commercial banks) in a [fractional reserve banking](#) system: $M2/M0$ being at most $1/RR$ (RR=reserve requirement). [e.g. if reserve ratio 20% $mm=5$] From 1959 until August 2008 commercial banks maintained a low level of excess reserves, since September 2008 they accumulated significant excess reserves.

Critics of fractional reserve banking, such as Michael Rowbotham, equate the practice with counterfeiting, where government-protected privileged private entities (the banks) are granted the legal right to create money "out of the nothing" while also being granted the right to charge interest on their creation.

Michael Rowbotham argues that this concentrates wealth in the banking sector (which has a "cannibalizing" effect on the rest of the economy), causes the rest of the populace to slowly sink into debt slavery, creates volatile hyperinflation in the housing

market and deflation in the consumer goods market, squeezes real wages, destroys farming and agriculture and de-industrializes heavily indebted economies.

The [money supply](#) or money stock, is the total amount of money available in an economy at a particular point in time. Changes in money supply have possible effects on the price level, inflation and the business cycle. There is strong empirical evidence of a direct relation between long-term price inflation and money-supply growth, at least for rapid increases in the amount of money in the economy. This causal chain is contentious, however: some heterodox economists argue that the money supply is [endogenous](#) (determined by the workings of the economy, not by the central bank) and that the sources of inflation must be found in the distributional structure of the economy. There are two weak links between the growth of the money supply and the inflation rate: first, an increase in the money supply, unless trapped in the financial system as excess reserves, can cause a sustained increase in real production instead of inflation in the aftermath of a recession, when many resources are underutilized. Second, if the velocity of money, i.e., the ratio between nominal GDP and money supply, changes, an increase in the money supply could have either no effect, an exaggerated effect, or an unpredictable effect on the growth of nominal GDP.

Types of money:

Type of money	M0	MB	M1	M2	M3	M
Notes and coins (currency) in circulation (outside Federal Reserve Banks, and the vaults of depository institutions)	V	V	V	V	V	V
Notes and coins (currency) in bank vaults	V	V				
Federal Reserve Bank credit (minimum reserves and excess reserves)		V				
traveler's checks of non-bank issuers			V	V	V	V
demand deposits			V	V	V	V
other checkable deposits (OCDs), which consist primarily of negotiable order of withdrawal (NOW) accounts at depository institutions and credit union share draft accounts.			V	V	V	V
savings deposits				V	V	V
time deposits less than \$100,000 and money-market deposit accounts for individuals				V	V	
large time deposits, institutional money market funds, short-term repurchase and other larger liquid assets[10]					V	
all money market funds						V

The ratio of a pair of these measures, most often $M2/M0$, is called an (actual, empirical) money multiplier in a fractional reserve banking system.

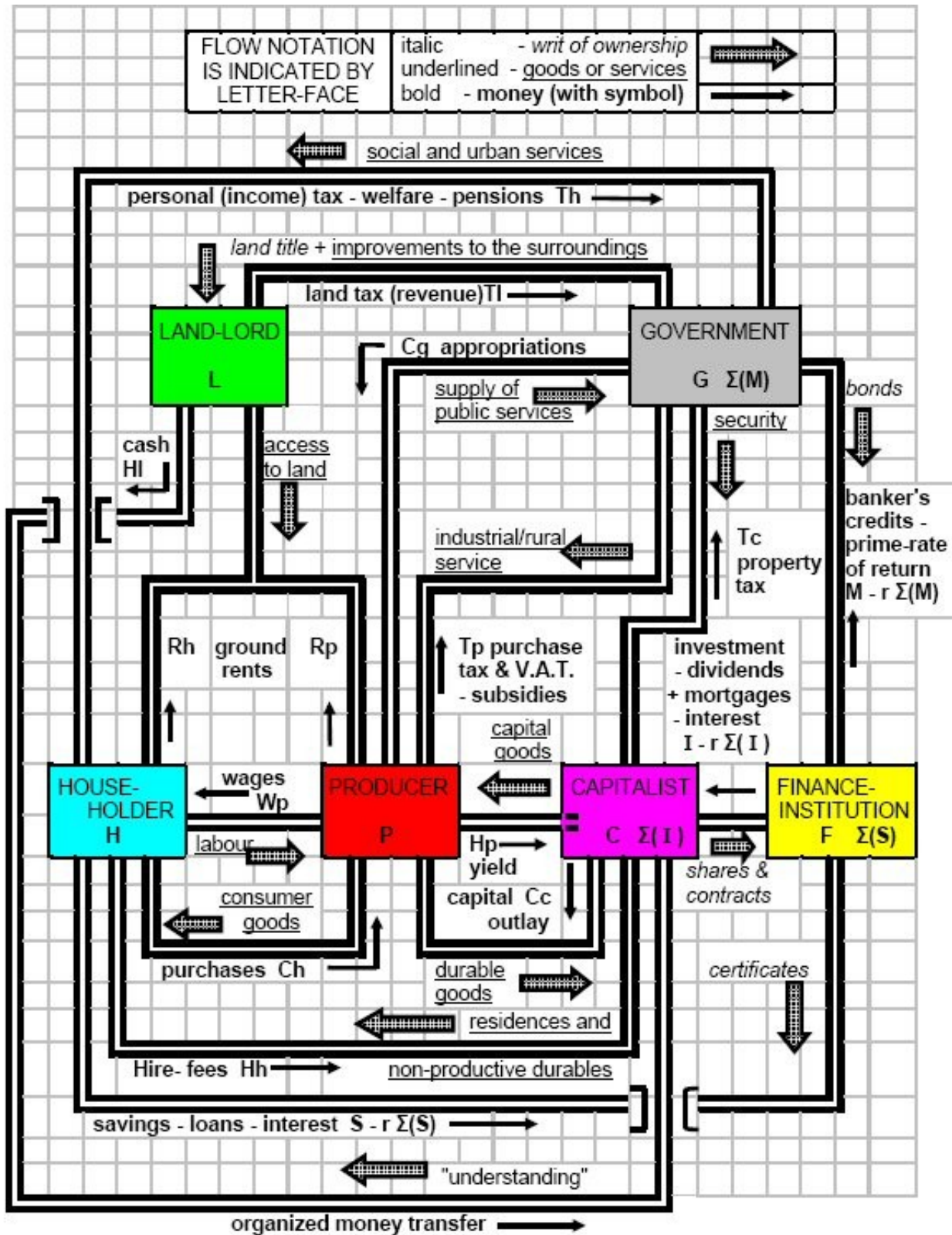
[representative money](#) is a certificate or token which can be exchanged for the underlying commodity, for example gold certificates or silver certificates. It's also any type of money that has face value greater than its value as material substance. Used in this sense, fiat money is a type of representative money.

[zero interest rate policy](#) is a macroeconomic concept describing conditions with a very low nominal interest rate. Under ZIRP, the central bank maintains a 0% nominal interest rate. The ZIRP is an important milestone in monetary policy because the central bank is no longer able to reduce nominal interest rates. When monetary policy is already used to maximum effect, to create further jobs, governments must use fiscal policy.

[neocons](#) vs [paleocons](#)

(..)

macroeconomic model

Dutch economist Jan Tinbergen developed the first comprehensive national model, which he built for the Netherlands in 1936. He later applied the same modeling structure to the economies of the United States and the United Kingdom. The first global macroeconomic model, Wharton Econometric Forecasting Associates' LINK project, was initiated by Lawrence Klein. The model was cited in 1980 when Klein, like Tinbergen before him, won the Nobel Prize.

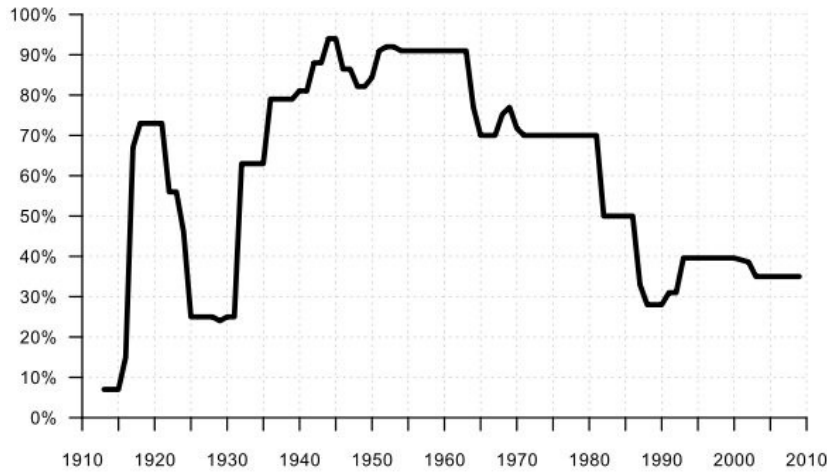
Econometric studies in the first part of the 20th century showed a negative correlation between inflation and unemployment called the Phillips curve.

However, in 1968, Milton Friedman and Edmund Phelps argued that this apparent tradeoff was illusory. They argued that if monetary authorities permanently raised the inflation rate, workers and firms would eventually come to understand this, at which point the economy would return to its previous, higher level of unemployment, but now with higher inflation too. The stagflation of the 1970s appeared to bear out their prediction.

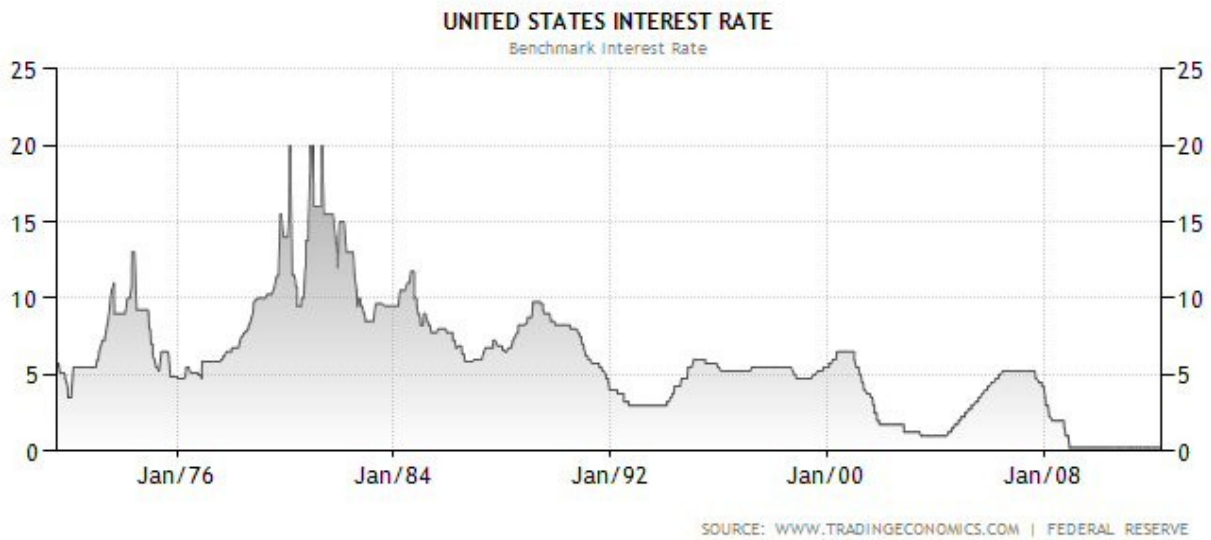
In 1976, Robert Lucas, Jr., published an influential paper arguing that the failure of the Phillips curve in the 1970s was just one example of a general problem with empirical forecasting models. He pointed out that such models are derived from observed relationships between various macroeconomic quantities over time, and that these relations differ depending on what macroeconomic policy regime is in place. Lucas argued that economists would remain unable to predict the effects of new policies unless they built models based on economic fundamentals (like preferences, technology, and budget constraints) that should be unaffected by policy changes. Partly as a response to the Lucas critique, economists of the 1980s and 1990s began to construct microfounded macroeconomic models based on rational choice, which have come to be called dynamic stochastic general equilibrium (DSGE) models.

US tax rates

US top individual tax rates were lowered in 2004 to 35% and tax rates on dividends and capital gains lowered to 15%, with the Bush administration claiming lower rates would spur economic growth.

US interest rates

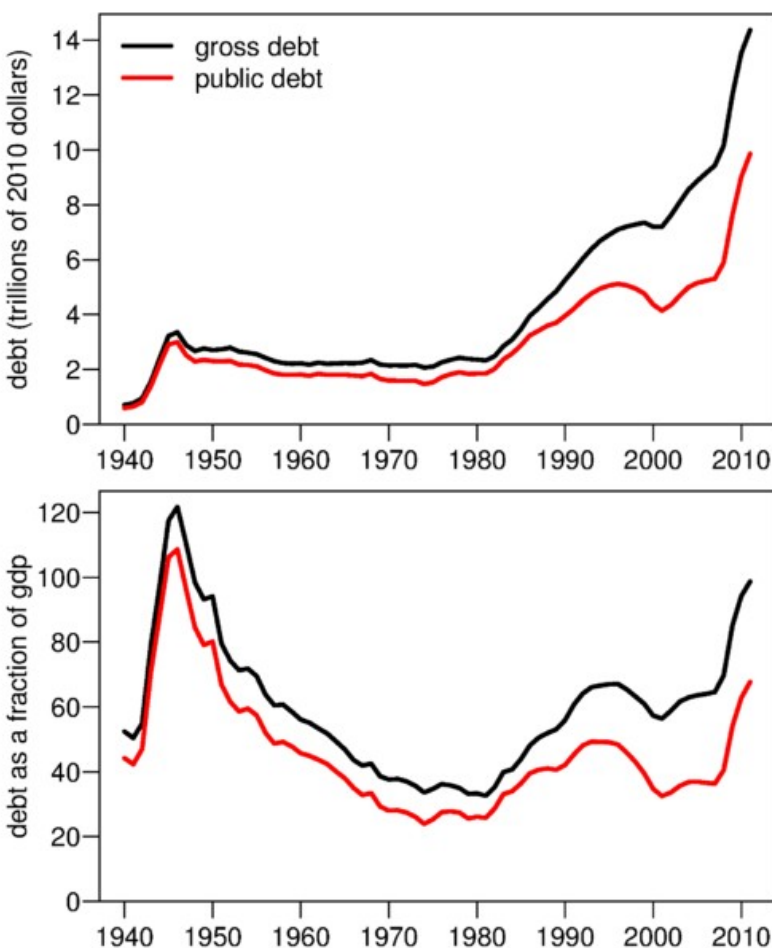

US debt

In recent years, sharp increases in deficits and the resulting increases in debt have led to heightened concern about the long-term sustainability of the federal government's fiscal policies.

Debt relative to GDP rose due to recessions and policy decisions in the early 21st century. From 2000 to 2008 debt held by the public rose from 35% to 40%, and to 62% by the end of fiscal year 2010. During the presidency of George W. Bush, the gross public debt increased from \$5.7 trillion in January 2001 to \$10.7 trillion by December 2008, due in part to the Bush tax cuts and increased military spending caused by the wars in the Middle East. In the aftermath of the Global Financial Crisis, the debt increased from \$10.7 trillion in 2008 to \$15.5 trillion by February 2012 under the presidency of Barack Obama.

Graphs U.S. debt from 1940 to 2011. Red lines indicate the debt held by the public (net public debt) and black lines indicate the total public debt outstanding (gross public debt), the difference being that the gross debt includes that held by the federal government itself. The second panel shows the two debt figures as a percentage of U.S. GDP (dollar value of U.S. economic production for that year). The top panel is deflated so every year is in 2010 dollars.

abstracts of some Aristotelian notes regarding money-related issues
(Otto B. Wiersma – for discussion 20.2.2012)

Aristotle, Nicomachean Ethics V,8

1133a,b Money makes work and goods quantitatively comparable (commensurable), valued by law (νομισμα ('nomisma') = currency).

Money is used for calculating the value of work and goods. There should be a unity as measure that connects everything and this unity is the basic (vital) need. By agreement money replaces [represents] the need and has its value not by nature [intrinsically], but by law, so money is called 'nomisma' (Greek νομος ('nomos') = law). We can [create it,] change it and put it out of circulation.

Using money should work according to proportionality – this way all will receive what they need. Need connects people and organizes exchange of work and goods. Money is also convenient for a postponed exchange of work and goods. But what holds for other goods, holds also for money: it never exactly keeps its value.

So everything should have its value: that makes possible exchange and a common market. Money makes all things commensurable. Without exchange no community, without equality no exchange, without commensurability no equality.

1094a,b Economics (= the art of housekeeping) is aimed at wealth and subjected to the art of politics, because this 'leading [practical] science' aims at the highest good for a whole people, nation or state.

Although wealth is the goal of economics, money only provides means to ends (1096a, 1097a). A life aimed at acquiring money is somewhat unnatural and forced because wealth [in itself] is obviously not the highest good. Money and wealth are for use and only means to an end. Wealth is not the last goal – the last goal is something we strive to as an end in itself.

Aristotle, Politics, I,8-11; IV,11

I,8

1256a Theory of acquisition and possession is a part of economics (the art of housekeeping). 1256b Because nature does not make anything incomplete and in vain, everything must have been made for man. Acquisition is about gaining and preserving things that are useful and necessary for the life in the community of house and state. In these things, which are enough for a complete life, is the 'real wealth'. Wealth has its limits – it's nothing but a bunch of tools for housekeeping and state administration.

I,9

1257a The art of cash-acquisition or enrichment can be blamed for the thought that wealth and possessions are without limits. For every possession there are two applications: its use (e.g. wearing a shoe) and its exchange value. Only when

communities are growing bigger, barter is needed. And money is needed for long-distance trading [long-distance both in place and time].

1257b The grocer sector provides opportunities for maximizing profits, raising wealth and property.

Another view holds that money is fiction and only has legal validity. When people change its legal validity, it loses its value. In that case wealth can't protect from hunger (cf Midas).

Natural wealth belongs to housekeeping, enrichment to trade, where money is the beginning and end of sales. Contrary to the last, the art of housekeeping is bounded, because enrichment is not its goal, but a good life.

[What's a good life? according to the laws of nature? according to religious directives? according to reason (Kant: do what you reasonably owe to humanity in yourself)? according to compassion (moved by the joys and concerns of others)? according to...?]

1258a People who are using their possibilities and merits in an unnatural way, change all things into cash-acquisition, as if that were the goal to which everything should be directed.

Care for subsistence belongs naturally to property management, related to which acquisition is not without limits.

I,10

The householder should take care providing the necessary means, which are provided by nature.

1258b The art of acquisition by traders is rightly criticized, because they don't stick to [the rules of] nature. Usurers are hated with the fullest right, because they make profit from money itself and not from that for which money was invented. Interest comes as money from money. Therefore this type of acquisition contradicts most strongly the natural rights.

I,11 describes different practices of acquiring property and also contains the observation and description of a few cases of speculative enrichment by monopolizing goods (Thales' oil presses and a Sicilian iron trade). Knowledge of these kind of financial tricks is very convenient for state leaders...

IV,11

1295a As for individuals, the best life in the best state lies in the middle [class] that's accessible for anyone. In all states are three classes of civilians: very rich, very poor and those in between. 1295b Proportional property [of a large middle class] is best and most rational.

Excessive richness and extreme poverty lead to hubris and spite from which unjust acts emerge. The rich have difficulty obeying and rule despotically, the poor are too submissive, so they can't rule but obey like slaves. From that results a state of tyrants and slaves, not of free citizens; a community of animosity, not of friendship.

Equality between citizens is mainly found in the middle class, where citizens don't covet each other's property. A community and state that's founded on a majority of middle class citizens, is the best one.

[free & equal – anticipating liberalism and socialism as two political approaches with their specific emphasis on liberty and equality – more or less integrated by the Aristotelian approach; cf the problem to find the checks and balances between freedom and equality in modern societies]

1296a Avoid extremes in property and you will avoid tyranny which could emerge both from unbridled democracy and from pure oligarchy. A large middle class majority prevents rebellion and violence and makes democracy stronger and more durable. A state where the poor are the majority, will soon be destroyed. Communality and equality of a large middle class holds a state together. Otherwise emerge from the struggle between rich and poor the opposites of extreme democracy [tyranny of the poor] or oligarchy [tyranny of the rich], which are not focused on the importance of the state but on their own interests.

[Middle Class numbers per country

number	middle class	total			
s					
year	2015	2025	2025	%	
china	334	392	1453	0.269787	
us	314	319	350	0.911429	<<<<<<<< optmistic?
india	136	174	1449	0.120083	
japan	102	102	120	0.85	
more specific					
year	2015	2025	2025		
Germa	60	64	80	0.8	
ny					
UK	50	54	64	0.84375	
France	50	50	63	0.793651	
Italy	43	45	56	0.803571	
Spain	27	29	39	0.74359	
	230	242	302	0.801325	
but whole EU					
Europe		561.6	702	0.8	<< Europe still largest middle-class population
Euro-zone		268	335	0.8	<< Eurozone alone also third (at least)

<picture hr>

Abstracts op deze pagina

text in abstracts between [] = notes OBW

2005

Peter Howells & Iris Biefang-Frisancho Mariscal, 2005. "Monetary Policy Regimes: a fragile consensus," Discussion Papers 0512, University of the West of England, Department of Economics

The last fifteen years have seen the emergence of widespread consensus that optimum monetary policy is designed on the basis of three pillars: a short-term official rate of interest as the sole policy instrument and the placing of that instrument in the hands of a central bank which is (a) independent of government and (b) transparent in its decision-making.

(..)In the course of this paper we have brought together a wide range of material, most of it originally developed by others, which collectively calls into doubt the consensus that the optimum design of monetary policy regime involves an independent central bank, fitted out with all the characteristics of transparency, setting a short-term rate of interest and leaving markets to determine the quantity and allocation of money and credit.

(..) there is a good deal of dissatisfaction with the European project, at least in the richer states. It would be ironic, and the consequences would be very serious, if the policy that was supposed to be the ultimate guarantor of European unity – the single currency – were to lead to its break-up.

2010

Peter Howells & Iris Biefang Frisancho-Mariscal, 2010. "Recent Developments in Monetary Policy," Discussion Papers 1017, University of the West of England, Department of Economics.

Policy consensus was that Monetary policy outcomes are improved by setting an explicit inflation target, placing responsibility for achieving this target (through short-term interest rate) in the hands of an independent central bank and making its decision-making as open and transparent as possible.

The 'New Keynesian Phillips Curve', that lies at the heart of this consensus, is still problematic. The recent crisis has created major problems for the operation of conventional policy instruments while at the same time forcing a rethink about the design of monetary policy targets.

The simple Phillips curve (1958) suggested that prices would begin to rise only when unemployment fell below five percent and furthermore that a lower level of unemployment could be 'bought' in exchange for a low rate of inflation.

But this simple Phillips curve did not hold during the 1970s period of 'stagflation': the combination of rapid monetary expansions followed by rising (rather than falling) unemployment and increasingly rapid inflation. Workers now expected inflation and monetary policy affected only prices.

Until the 1980s, most monetary policy analysis worked on the assumption that the money supply is exogenously determined by the actions of the central bank in controlling the monetary base, (..) managing short-term interest rates through the price at which they make borrowed reserves available to the banking system. > the monetary base becomes demand-determined (..) and the money supply becomes endogenous.

The theoretical background to the New Keynesian Phillips Curve (NKPC) is that monopolistically competitive firms control their own prices due to product differentiation.

One of the empirical problems of the NKPC is that it cannot account for the high persistence of inflation. Another critique of the NKPC is that it produces perverse dynamics.

2011

Dan Luo & Iris Biefang-Frisancho Mariscal & Peter Howells, 2011. "The effect of monetary policy on investors' risk perception: Evidence from the UK and Germany," Discussion Papers 1107, University of the West of England, Department of Economics. The pre-crisis consensus view based on orthodox New-Keynesian models, was that financial market conditions, such as asset price developments have little effect on macroeconomic outcomes or the transmission of monetary policy.

The crisis has posed a major challenge to this orthodoxy. For example, it has been suggested that accommodating monetary policy during the boom may actually reinforce financial market imbalances in that it reduces agents' risk perceptions and increases their risk tolerance (Bodie and Zhu, 2008).

The empirical results for the UK and Germany clearly suggest the existence of a procyclical responsive relationship between monetary policy and risk aversion. A contractionary monetary policy stance, represented by an increase in real policy rate or the Taylor rule deviation, triggers a rise in investors' risk aversion whereas an expansionary monetary policy stance tends to lower market risk aversion. The reactions of both UK and German investors towards changes in monetary policy appear to be quite similar.

The policy rate appears to be an important variable in its own right through its impact on the price of risk.

Achterhuis, H., De utopie van de vrije markt, 2010

8 Greenspan zou eind 2008 hebben toegegeven dat er een fout moest zitten in de overtuiging dat de vrije markt zichzelf beter kan reguleren dan enig overheidsstoezicht dat zou doen.

I Het Atlantis van Ayn Rand

17 Eigenbelang via scheppende productie is het centrale concept van het objectivisme van Ayn Rand, tegenover het altruïsme van de traditionele ethische systemen. 18 'Atlassen' zijn vrije, geniale producenten. In haar roman 'Atlas shrugged' beschrijft AR hoe door collectief altruïsme de vrije markt ineens stort, waardoor de productie drastisch daalt en de samenleving terugvalt in honger en armoede. 20 Vanuit een vallei in Colorado wordt een nieuwe samenleving voorbereid, gebaseerd op een vrijemarkt-kapitalisme die zorgt voor een snelle groei van productie en welvaart.

24 Greenspan tekent zichzelf eerder als de voorvechter van een utopisch ideaal, dan als wetenschapper in dienst van de economie.

32 Het is goed om onderscheid te maken tussen het klassieke liberalisme en het utopische neoliberalisme. 33 Het klassieke liberalisme maakt een duidelijk onderscheid tussen publiek en privaat, staat en samenleving, het neoliberalisme kent alleen maar private belangen en ziet de staat als een soort superieure verzekeringsmaatschappij voor deze private belangen.

42 Het neoliberalisme voldoet aan HA's kenmerken van utopie: maakbaarheid (via de vrijmaking van de markt), de samenleving als geheel (bv in wetgeving voor

eigendomsverhoudingen, en niet een persoonlijk ideaal) en totaliteit (zo niet totalitair: alles moet anders). 44 Andere utopie-kenmerken: het gaat om een radicale breuk die leidt tot een nieuw begin; de utopische inspiratie wordt uitgedragen door zuivere personen; liefde en seksualiteit zijn vrij (ipv gereguleerd zoals in andere utopiën); arbeid wordt geregeld via geld; geweld is nodig om het oude te vernietigen. Samen met de club rond Ayn Rand gelooft Greenspan heilig in de vrije markt: ‘Het gebeurt maar zelden dat de markt faalt en de consequenties daarvan worden verzacht door een flexibel economisch en financieel systeem.’ (2007, 562). 60 Echter tijdens een hoorzitting over de kredietcrisis eind 2008 verklaarde Greenspan: ‘Het gebrek aan vertrouwen in de markt choqueeerde me. We begrijpen nog steeds niet helemaal wat dit heeft veroorzaakt.’ En hij vraagt zich af waar de ‘fout’ zit in zijn ideologie, zijn conceptuele raamwerk voor de werkelijkheid. [of in de gehanteerde rekenmodellen?] 73 Het principe ‘van ieder naar zijn vermogen, voor ieder naar zijn behoeften’ wordt door AR ronduit slecht genoemd.

89 Het gaat HA in dit boek alleen om de ethiek, politiek, economie en antropologie van AR. 90 Neoliberalisme en neoconservatisme stemmen overeen wat betreft de kritiek op de verzorgingsstaat en het promoten van vrijemarkt-werking en democratisering. 93 HA noteert de aantrekkingskracht van haar anarchistische pleidooi voor het sterke, vrije, creatieve individu en wil onderzoeken hoe dat zich verhoudt tot haar (wat hem betreft wat minder aantrekkelijke) anarcho-kapitalistische utopie.

99 Foucault wijdde in 1978/1979 een collegereeks aan het neoliberalisme. 100 De Europese verzorgingsstaat was gebouwd op de waarden van solidariteit en volledige werkgelegenheid. Vanaf de jaren veertig keerden neoliberalen de zaak om: de economie van de vrije markt diende bepalend te zijn en de politiek zou zich daarbij aan moeten passen. Het doel van de volledige werkgelegenheid is losgelaten en de uitvallers komen op steeds grotere achterstand te staan. 101 In Europa werd het neoliberalisme sluipenderwijs met kleine stapjes ingevoerd itt de VS waar het enthousiast werd omarmd, mee dankzij de ‘utopische uitstraling’ ervan.

II Rol en geschiedenis van de vrije markt

107 Volgens Gary Becker zou de mens altijd al een homo economicus zijn geweest die overal via rationeel keuzegedrag zijn eigenbelang nastreefde. 110 Volgens Karl Polanyi was vroeger datgene wat wij economie noemen altijd ingebed in het geheel van religieuze en maatschappelijke structuren. Daarin kreeg het ‘possessief individu’ (Macpherson: ieder voor zich, geleid door hebzucht en afgunst) weinig kans.

115 Heilbronner noemt twee opgaven van een gemeenschap: 1 noodzakelijke goederen en diensten produceren, 2 optimale distributie vd producten.

116 Daarvoor zijn er 3 mechanismen: wederkerigheid (symmetrie), herverdeling (centralisme) en het gemeenschappelijk huishouden (autarkie). Tot begin 16e eeuw was in Europa voornamelijk een subsistentie-economie (zelfvoorzienend, hoogstens wat ruilhandel), daarna was er een overgang naar de kapitalistische markteconomie. De subsistentie-gemeenschappen versplinterden tot losse individuen, afhankelijk van loonarbeid en het op de markt moeten kopen van consumptiegoederen. 121 Met Arjo Klamer (2005) ziet HA nog mogelijkheden voor de ‘oikos’ (het binnen een woon/werk-gemeenschap verdelen van taken en delen van al het waardevolle dat de oikos produceert en verwerft – een verschil met vroeger zou dan zijn de tijdelijkheid van elke oikos). [Arjo Klamer in een kort radiointerview 18.2.2012: we voelen nog geen echte crisis omdat verreweg de meeste mensen het in Nederland nog goed hebben wat betreft inkomens- en vermogenspositie. Een doorzettende, echte crisis zou goed zijn

om ons geld-georiënteerde systeem dat roofbouw pleegt op onze natuurlijke bronnen, te heroriënteren naar een systeem waarin het draait om was echt goed voor ons is en waarin niet grote groepen mensen worden afgeschreven.]

123 Een rode draad door het betoog van HA is het beroofd worden van de 'commons' (afgeleid van lat. communis): wat gemeenschappelijk is en waarop ieder gebruiksrecht bezit. 124 In de 15e/16e eeuw maakten de feodale heren van deze commons hun privé-bezit. Er ontwikkelt zich een kapitalistisch systeem dat bezitloze, afhankelijke arbeiders nodig heeft. Het gevolg is een grote toename van armoede en ellende, wat noodzaakt tot de invoering van armenwetten. 125 Een parlementaire commissie betoogt in 1795: 'de gemene gronden hadden het werkvolk in staat gesteld om zonder veel inspanning in zijn levensonderhoud te voorzien'. Daar moest ten behoeve van een kapitalistische markteconomie een einde aan worden gemaakt. In 'The Tragedy of the Commons' betoogt Garrett Hardin (1981) [nogal ahistorisch] aan de hand van een voorbeeld (bepaalde weidegrond en meerdere kuddehouders die elk hun kudde willen vergroten) dat als ieder zijn eigen belang nastreeft bij een vrijheid van de commons, men uiteindelijk aankomt op de totale vernietiging. 127 Een verklaring voor vernietiging ligt echter niet in het functioneren van commons (wat per slot van rekening eeuwenlang goed werkte), maar in de ongebreidelde vrije markt. Bijvoorbeeld in Mongolië werkte het gezamenlijk beheer van de weidegronden tot in een recent verleden uitstekend. Na de val van het communisme (1989) en de invoer van de vrije markt daalden de prijzen echter en gingen de herders steeds meer dieren houden, waarvan het merendeel geiten (die een goede prijs leveren voor kasjmierwol), maar juist geiten vreten het gras met wortel en al op, met als gevolg verwoestiging van Mongolië.

129,130 HA geeft voorbeelden (irrigatiesystemen in Nepal en kreeftvisserij in Maine) die duidelijk maken dat het gemeenschappelijk overleven van de gemeenschap gesteld wordt boven individueel winstbejag.

131 Wederkerigheid speelt een rol in de uitwisseling van giften tbv het sociale voortbestaan. Bv de Kula bij stammen van oostelijk Nieuw-Guinea. 133 Het gaat daarbij om het belang van de cohesie van de gemeenschap (itt het individuele belang). 135 Het geven en ontvangen houdt de relaties in stand. Arjo Kramer (2005) onderscheidt vier sferen in de samenleving: oikos, markt, civil society (informele sociale interacties) en overheid. In de derde sfeer is de gift (tijd, aandacht, geld) de manier om toe te treden tot iets gemeenschappelijks.

137 Herverdeling voor niet-producerende groepen is al zo oud als de menselijke gemeenschappen, wat vroeger voornamelijk gebeurde 'in natura'. 138 In de moderne samenleving gebeurt het vooral via belastingen en sociale premies. 139 In haar roman wijst AR gemeenschappelijkheid, wederkerigheid en herverdeling nadrukkelijk af: elke interactie dient plaats te vinden via betaling, dit alles in de naam van de totale onafhankelijkheid van het individu.

142 Volgens Heilbroner (1966) waren in de oudheid markten niet het middel waarmee de gemeenschappen in die dagen hun fundamentele economische problemen oplosten. 143 Polanyi (1957) onderscheidt historisch lokale (m.n. ruil), externe (internationaal rondreizende kooplieden) en interne (nationale) markten. 145 Volgens Jacques Le Goff zou in de twaalfde eeuw ter wille van de handelaars het vagevuur zijn uitgevonden om hun opeisen van rente af te straffen – de kerk verdiende daar vervolgens op haar beurt weer goed aan door het aan onder meer handelaren verkopen van aflaten en missen. 146 Bij de gilden (organisaties van vakmensen) was

het economisch handelen ingebed in het geheel van de maatschappelijke ordening. Op het najagen van 'onoorbaar winstbejag' stonden hoge boetes.

147 In het vijfde boek van de Ethica spreekt Aristoteles over de 'rechtvaardige prijs'.

148 Deze speelt ook een rol bij de ontwikkeling van de interne (nationale) markt met het ontstaan van de nationale staten in de 17e eeuw. Dat was aanvankelijk niet een vrije ruimte, maar vooral een juridische ruimte. Toen de gewenste

welvaartsvermeerdering niet snel genoeg ging, antwoordden de Franse zijdehandelaren op de vraag van Colbert (Franse minister van Financiën) wat daaraan te doen zou zijn, met 'Laissez faire', ofwel, laat de handelaren gewoon hun gang gaan en maak een eind aan de pogingen om vanuit de politiek de economie te sturen. 149 Daarmee wordt de vrije markt de maatstaf voor de waarheid – de 'marktprijs' wordt de rechtvaardige prijs. HA wijst er op dat het ontstaan van vrije markten allesbehalve een natuurlijk proces was, terwijl het idee van de vrije markt zelf nu net beoogt dat de vrije markt een natuurlijk proces is dat zich ongehinderd moet kunnen ontwikkelen.

150 We zouden deze paradox ook vandaag zien in de groei van toezichthouders die de vrijheid van de markt moeten bewaken. [paradox? als de toezichthouders zich beperken tot het signaleren en tegengaan van mechanismen zoals prijsopdrijvende prijsafspraken en/of speculaties en/of vormen van corruptie en/of zelfverrijking e.d. die de vrijheid vd markt misbruiken? Contraproductief toezicht komt juist uit een heel andere koker – die van het anti-neoliberalisme.]

III Denken over de vrije markt

155 In het eerste deel van de Politica maakt Aristoteles onderscheid tussen oikonomia (het beheer van een huishouden) en chremastike (het verwerven van goederen via ruil en koop). In de Ethica stelt Aristoteles dat rijkdom niet een doel is, maar slechts middel voor een goed en deugdzaam leven. In de Politica stelt hij kritisch dat 'men dankzij de chremastike denkt dat er geen grens aan rijkdom is'. Aanvankelijk is geld een simpel ruilmiddel om de ene waar tegen de andere te ruilen: $W > G > W$ en dat begon onschuldig totdat mensen er op uit gingen om grote winsten te maken uit transacties op andere tijden en plaatsen: $G_1 > W > G_2$, waarbij de gebruikswaarde van de waren er niet echt meer toe doet. Aristoteles vindt dit een perverse omkering. Ook ziet hij niets in het heffen van rente: $G_1 > G_2$.

161 In Utopia analyseert Thomas More de redenen voor de grote armoede in Engeland aan het begin van de 16e eeuw, die leidt tot het ophangen van duizenden landlopers en dieven. Hij onderkent als oorzaak het onteigeningsproces van de commons door de landadel en de geestelijkheid, waardoor de boeren het bestaan volledig onmogelijk wordt gemaakt. 163 Moore onderkent het ontstaan van een nieuw soort schaarste in een marktmaatschappij: 164 'Wat de grootste bron van welvaart leek te worden, wordt door de schandelijke hebzucht van een klein aantal mensen verkeerd in een vloek.'

Moore schetst daartegenover Utopia als een non- of beter anti-marktmaatschappij. 167 De werkelijkheid was tot in de 19e eeuw onderdrukking, uitbuiting en geweld in een revolutie van de rijken tegen de armen. Robert Hessen schreef hierover een oppervlakkig apologie van het historisch kapitalisme, als zou dit de vrouwen en kinderen gered hebben van een hongerdood, daarmee voorbijgaand aan de voorgeschiedenis van onteigening die hen in deze onmogelijke positie had gebracht.

168 Naomi Klein's beschrijving van het handwerk van jonge meisjes voor multinationals in fabrieken op de Filippijnen leest als een verslag uit de 19e eeuw van het extreme geweld waarmee het kapitalisme in Engeland zich een weg baande.

169 Lolle Nauta (1981) beschrijft de moderne marktmaatschappij als een 'gerealiseerde utopie'. Daarin neemt arbeid de centrale plaats in samen met het recht op eigendom van wat door arbeid is verworven. 172 Dit gaat ook terug op de arbeids- en eigendomstheorie van John Locke (1632-1704), die brak met de voorgaande traditionele opvattingen hierover. 173 Er ontstaan twee nieuwe markten: een arbeids- en een grondmarkt. 174 Met die markten verdwijnen de traditionele banden van gemeenschap en wederkerigheid: zowel bij arbeid als grond gaat het bij verhuur en verkoop alleen nog maar om de economische opbrengst. 175 Met als gevolg dat voor veel mensen de bestaanszekerheid verloren ging en men volledig afhankelijk werd van loonarbeid. HA ergert zich eraan dat AR zich wb arbeid en eigendom nergens op Locke beroept, terwijl ze in feite alleen maar diens ideeën herhaalt. 176 Polanyi bekritiseert het reduceren van mensen tot hun arbeidskracht en het reduceren van de natuur tot privé-eigendom waarmee vrijelijk alles gedaan mag worden en stelt dat een samenleving die door deze principes geleid wordt, volstrekt onleefbaar is. 177 Adam Smith (1737-1790): 'De rijken, ook al laten ze zich leiden door hun hebzucht, delen toch met de armen het product van al hun verbeteringen. Zo worden ze door een 'onzichtbare hand' geleid (...) en zo bevorderen ze, zonder het te bedoelen of te weten, het belang van de maatschappij.' 179 'Door het eigenbelang na te jagen, bevordert men het belang van de samenleving meer dan wanneer men werkelijk zou proberen om dat te bevorderen.' 180 Als taken van de staat zag Smith nationale defensie, rechtspraak en publieke diensten en instituties (zoals bv infrastructuur en onderwijs). 181 Ook pleitte Smith voor streng toezicht op de banken [sic!], met als argument dat 'de manier waarop sommige individuen gebruik maakten van de hun geboden vrijheid, de veiligheid van de hele maatschappij in gevaar bracht.' Hij vergeleek toezicht op de banken met brandpreventie... 182 De hartstochten van de eer-ethiek maakte plaats voor de belangen van een marktsamenleving. Dat maakte ook een omkering van 'waarden' nodig: de traditionele vooroordelen tegen handel, geld en eigenbelang moesten omgeturnd worden naar de hoogste waardering van handel, geld en eigenbelang. Mandeville (1670-1733) liet nog alle persoonlijke ondeugden tot voordeel van de hele maatschappij strekken, 183 Smith beperkt dit 'mechanisme' tot de vrije markt. Daarbij moet ook de consument vrijheid van keuze hebben, waarom Smith tegen monopolies en prijsafspraken is. 185 Smith reduceert de mens nog niet tot 'homo economicus'. 187 Jeremy Bentham (1784-1832). 188 de 'homo economicus' met zijn rationele-keuzemodel is bij hem al in de kern aanwezig. 189 Pijn en genot zijn de soevereine meesters van de mens en worden gebruikt als een soort 'rekeneenheid' om de (meest) rationele keuzen te sturen. 191 JB ontwierp het panopticum (toren met ring van cellen eromheen): alles zichtbaar en te beheersen, model voor school, werkplaats, hospitaal en gevangenis, opvoeding en disciplineren van de moderne, rationele mens. 192 Daarmee onderkende hij het paradoxale gegeven dat er altijd toezicht en disciplineren nodig zullen zijn om een vrije markt in stand te houden. 193 Chavennes (2009) typeert de hedendaagse managementcultuur die professioneel handelen wil uiteenleggen in 'meetbare processen' als 'kwaliteits-maoïsme en intensieve toezichthouding'. 195 Karl Marx (1818-1883) ontdekte dat het geld zich had ontwikkeld van ruilmiddel tot kapitaal. 196 HA verwijst als analogie naar de techniekfilosofie, waarin het standpunt dat techniek slechts een instrumenteel (middel) karakter heeft, afgedaan heeft. Met name de moderne techniek verandert de gebruikers en maakt deze vaak afhankelijk (bv anticonceptie > seksualiteit > man-vrouw-verhoudingen). 197 AR bezingt de lof van het

verwerven van geld, niet door veroveringen zoals vroeger, maar door productiviteit. Haar essentie van moraal is 'making money' en dat geld is in haar visie alleen middel. Dat wordt al door de jonge Marx bestreden. Iemand met heel veel geld is niet meer lelijk, geestloos of gewetenloos omdat geld de macht geeft schoonheid, geestrijkheid en eerlijkheid te kopen. 199 De oudere, 'wetenschappelijke' Marx biedt een economische analyse van de allesbeheersende rol van het kapitaal. 200 [met een variant] Speculatief kapitaal stroomt de hele wereld over, op zoek naar de hoogste opbrengst.' 201 Deze kapitaal-speculatie zou beter losgeknipt kunnen worden van het 'normale bankieren' met spaargeld. Op de speculatieve financiële markt is het geld geen instrument (smeermiddel) meer, maar volgt het, losgezongen van de economische werkelijkheid, totaal zijn eigen wetmatigheden.

George Simmel (1900) schrijft dat geld voor individuen een emanciperende functie kan hebben door hen los te maken uit de knellende afhankelijkheid van personen en tradities.

205 HA stelt dat de vruchten van de vrijemarktpolitiek vooral terecht gekomen zijn bij de topgroepen en de bovenlaag van de middengroepen. In de tweede helft van de 19e eeuw probeerde Disraeli in Engeland rijk en arm weer te verenigen in één natie door kiesrechtuitbreidingen en sociale hervormingen die uiteindelijk leiden tot allerlei verzorgingsarrangementen, waarvoor Emile Durkheim (1858-1917) het theoretische fundament legt in het concept 'solidariteit' (tegenover zowel utopische 'broederschap' als liberaal individualisme). De 'mechanische solidariteit' van traditionele samenlevingen wordt in de moderne samenleving vervangen door 'organische solidariteit' (individu als orgaan binnen het grote lichaam vd samenleving). Deze solidariteit is bv tot uitdrukking te brengen in arbeidsongeschiktheidsverzekeringen e.d. > sociale wetgeving en sociale zekerheid. Daarbij is het vrije individu niet het beginpunt vd maatschappelijke ordening, maar eindpunt vd historische ontwikkelingen, niet losgezongen van maar juist verbonden met de hele gecompliceerde moderne samenleving. 209 Volgens Foucault doorbrak het neoliberalisme de organische solidariteit.

211 John Maynard Keynes (1883-1946) ontwikkelde een programma over de mogelijkheden voor de overheid om actief op de markten in te grijpen. 212 In de crisistijd van de jaren dertig van de 20e eeuw liet de 'onzichtbare hand' het afweten op de arbeidsmarkt en de kapitaalmarkt. 213 De logica van het kiezen onder onzekere omstandigheden liet zich niet meer leiden door rationeel eigenbelang onder de conditie van schaarste. 215 Keynes rechtvaardigt overheidsingrijpen dmv overheidsinvesteringen en belastingverlagingen bij een falende arbeidsmarkt en financiële markt. Dit leidde tot de New Deal en later tot het model van de verzorgingsstaat. 216 Keynes was ook adviseur bij het ontwerp van een modiaal financieel stelsel (Wereldbank, IMF). In de jaren zeventig liep de keynesiaanse theorie vast op het 'onmogelijke' samengaan van een hoge inflatie en een hoge werkloosheid. De toenemende overheidstekorten zetten de kapitaalmarkt onder druk wat als een rem werkte op investeringen.

IV De gerealiseerde utopie van de vrije markt

221 Friedrich von Hayek (1899-1992) wordt volgens HA gekenmerkt door een tegenstrijdigheid tussen enerzijds een anti-utopische, liberale (Hume, Smith) en conservatieve (Burke) lijn en anderzijds een een fanatiek en utopisch geloof in de vrije markt. FH kiest er uiteindelijk toch voor om 'alle obstakels voor vrije groei volledig weg te vagen, zodat de zelfregulerende krachten van de markt een nieuwe en betere

maatschappij kunnen creëren. Zo was hij een groot bewonderaar van Pinochet's Chileense neoliberale revolutie. 225 In 'The Road to Serfdom' (1944) beargumenteert FH waarom een socialistische planeconomie nooit kan werken: gebrek aan informatie en fundamentele onzekerheid tav de toekomst. Metafoor: de markt is een immens systeem van telecommunicatie. 226 Echter FH lijkt alleen in absolute tegenstellingen te kunnen denken. 228 HA hypthetiseert dat FH zich als mimetische 'dubbel' van Keynes heeft opgesteld: beide macro-economen, de depressie voorspeld en uitgaand van het principe van fundamentele onzekerheid, vergroot FH de tegenstelling met Keynes op het punt van wel (Keynes) of niet (FH) overheidsingrijpen op de vrije markt. FH overdreef daarbij overheidsingrijpen tot iets dat onvermijdelijk totalitair zou worden. 231 Milton Friedman (1912-2006) heeft (tevergeefs) getracht om met onbegrijpelijke wiskunde de economische wetenschap te immuniseren tegen maatschappelijke en politieke bemoeienis. 232 Met name de verhouding tussen markt en staat wordt door MF (in navolging van FH) voorgesteld als een absolute tegenstelling tussen vrijheid en slavernij. 233 MF was een belangrijke economisch adviseur van Reagan (en zijdelings ook van Thatcher), die adviseerde om te breken met de culturele en ideologische hegemonie van een links, sociaal-democratisch wereldbeeld 234 en die te vervangen door de hegemonie van het neoliberalisme. HA bespreekt (met instemming) twee ideeën van MF: onderwijsvouchers, naar inzicht van de ouders te besteden aan de beste onderwijsinstellingen, en het idee van een basisinkomen via een negatieve inkomstenbelasting (in plaats van de vele diensten en ondersteuning). 236 De kredietcrisis zou volgens HA duidelijk gemaakt hebben dat MF's economische ideeën uiteindelijk eerder op de utopie van de vrije markt berustten dan op harde wetenschappelijke gegevens.

237 Democratisch gekozen regeringen kunnen het zich niet veroorloven om af te wachten tot de vrije markt zorgt voor nieuwe evenwichten. Daarom de New Deal (ook al waren de problemen volgens MF sneller opgelost zonder New Deal), daarom miljarden in de economie pompen en banken ondersteunen (Bush jr) [Obama idem]. Een vrije markt is het beste te testen onder autoritaire, zo niet totalitaire overheden.

241 Zoals de communistische utopieën met geweld werden opgelegd aan de meerderheid van de bevolking in bv Rusland, China, Albanië en Cambodja, zo eindigde ook de neoliberale utopie dankzij MF en zijn Chicago boys in een veelheid van onderdrukkende dictaturen, zoals bv Chili. 243 De Amerikaanse regering investeerde eerst in het onderwijs in de neoliberale leer aan Chileense studenten. De afgestudeerden kregen in Chili geen poot aan de grond. Toen de socialist Allende in 1970 werd gekozen tot president en dreigde de kopermijnen (in bezit van Amerikaanse mijncorporaties) te nationaliseren, en in de VS Nixon aan de macht kwam, bood dat de gelegenheid voor de verwerkelijking van de neoliberale utopie middels een coup in 1973. 247 MF beval de 'schokbenadering' aan: een radicale breuk met het oude bestel en realisering van de neoliberale utopie. Dat dit niet echt slaagde, blijkt in de jaren tachtig als Pinochet de meeste Chicago Boys uit zijn regering ontslaat en een aantal ondernemingen die eerst waren geprivatiseerd, renationaliseert.

Ook in Rusland na 1989 en in de kustgebieden van Azië na de tsunami in 2004 grepen de Chicago Boys hun kansen om hun radicale schoktherapie toe te passen. 249 De neoliberale Washington Consensus eist voor hulp o.a. openheid voor buitenlandse investeringen, privatisering en strikt eigendomsrecht. 251 De meeste slachtoffers van de vloedgolf aan de kust van Sri Lanka waren nog niet geïdentificeerd en begraven toen er al een golf van privatiseringen van de stranden en hulpbronnen

begon ten koste van de oorspronkelijke bewoners (mn vissers). 252 Het bekende patroon: de verdrijving van de bewoners van hun 'commons' (in dit geval hun gemeenschappelijke (vis)gronden) om er privébezit van te maken en de verandering van zelfstandige vissers in een afhankelijk proletariaat. Dit neoliberale project werd uitgevoerd na een onvoorstelbare ramp en met behulp van gelden die waren ingezameld ten behoeve van de slachtoffers hiervan (Naomi Klein, 2007).

254 Wereldwijd maken [gemeenschappen van] boeren plaats voor voedselconglomeraten die als monopolies de productie, verwerking en distributie van landbouwproducten op zich nemen. Polanyi: de grond/natuur wordt onvermijdelijk vernietigd wanneer men haar reduceert tot een product dat op de markt verhandeld kan worden.

255 Op het tweede World Water Forum (Den Haag 2000) werd water 'als een handelsartikel' gedefinieerd. Daarmee is water niet meer een menselijk recht, maar een menselijke behoefte. Water wordt geprivatiseerd en als schaars commercieel product op de markt verhandeld. 256 Er ontstaat een jacht op 'blauw goud' (water hunt) met desastreuze gevolgen voor de bevolking in vooral de derdewereldlanden. Rutger Boelens beschrijft in 'The Rules of the Game and the Game of the Rules' (2008) hoe het 'commons' waterbeheer in de Andes (vernunftige irrigatiesystemen ingebed in gemeenschappelijke gebruiksrechten) bedreigd wordt door een utopische waterpolitiek.

260 De inwoners worden gedisciplineerd tot 'possessieve individuen' met eigendomsrechten op water, dat ze dus kunnen verkopen, wat gebeurt aan grote ondernemingen (die het vervolgens gebruiken voor mijnbouw en op export gerichte landbouw), zodat het onderhoud van de eeuwenoude, goed functionerende watersystemen steeds meer verwaarloosd wordt. In de asperges uit Peru zit water 'verpakt' dat onttrokken is aan de Indiaanse boerensamenleving.

263 De vrije gezondheidsmarkt biedt nog niet veel zegeningen: 264 De schaalvergroting van zorgverzekeraars en zorginstellingen komt de 'klantvriendelijkheid' niet echt ten goede: elkaar in de houdgreep klemmende zorgaanbieders en -vragers jagen de kosten eerder omhoog dan naar beneden; olopende kosten van de dure zorgmanagers; schijn van keuzevrijheid; 265 geconfronteerd met misstanden ten gevolge van de marktwerking bedenken politici voortdurend extra controlemechanismes; intrinsieke arbeidsmotivatie van de professionals onder druk. 267 Annemarie Mol (2006): Zorgen is geen transactie (een product tegen een prijs), maar een interactie (interactief, vasthoudend en kalm naar beter blijven streven). Jan Vorstenbosch (2005) onderscheidt zorgen **dat** (iets gebeurt tot het resultaat bereikt is) en zorgen **voor** (gezamenlijk proces van betrokkenheid in behandeling, begeleiding, geruststelling, begrip, troost, luisteren, de tijd nemen,...); in de lijn van Anton Zijderveld (1991) onderscheidt hij twee soorten **tijd**: legato (vloeiende tijd met rustpunten) en staccato (afgebakende blokken tijd, tijdmeting, efficiency) (vergelijk de staccato 'zorgminuten' in verpleeghuizen, waar de patiënten behoefte hebben aan de rust, duur en aandacht van de legatotijd). 271 HA ziet in antropologische zin het beslissende verschil tussen het op de vrije markt geïsoleerde individu enerzijds en de mens die samenhangt met anderen anderzijds (272 'We exist only in so far as we hang together.' (J. Conrad); 'No man is an island, entire of itself; every man is a piece of the continent, a part of the main.' (J. Donne)).

273 Over 2009 keerde de ING 520 miljoen aan bonussen uit, volgens de bestuursvoorzitter Jan Hommen 'omdat de medewerkers extreem goed hebben gepresteerd'. HA rekent dit even na. In 2009 leed de bank-verzekeraar een verlies van

935 miljoen en keerde geen dividend uit, waardoor de belastingbetalers (die de ING steunden met een lening van 10 miljard), 425 miljoen aan rente op die uitstaande lening misliepen.

274 Oud ABN-topman Rob Hazelhoff beschouwde de bank als een instelling met een nutsfunctie die grote risico's voor hun klanten diende te vermijden. Zijn opvolgers brachten de bank in een heel ander vaarwater, met de bekende gevolgen. 275 Niall Ferguson stelt in 'The Ascent of Money' (2008) dat de financiële markten zijn als spiegels van de mensheid en dat ze ons elk uur van de dag laten zien hoe wij onszelf en de hulpbronnen van de wereld om ons heen waarderen. 276. HA: Ook al loopt Main Street nu vooral te hoop tegen Wall Street, Main Street valt ook goed te herkennen in de spiegel van Wall Street. Vergelijk de film Wall Street (1987): 'Greed is good', te weten: hebzucht voor leven, geld, liefde, kennis versnelt de vooruitgang van de mensheid. 277 Bij een moraal die gestuurd wordt door 'making money' zijn hebzuchtig en zelfzuchtig graaiende bankiers geen schurken, maar belichamen zij de hoogste deugdzaamheid. Deze bankiers lijken daarmee voornamelijk extriensiek gemotiveerd. 278 De meeste mensen worden echter toch vooral intrinsiek gemotiveerd door de inhoud van en het plezier in hun werk dat ook als maatschappelijk nuttig wordt ervaren, liefst bij een werkgever die betrouwbaar is en eerlijk met z'n klanten omgaat (Naomi Ellemers, 2009).

279 De neoliberale wortels van de bonuscultuur gaat terug op Friedman's stelling dat banken en grote ondernemingen geen maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben en alleen zoveel mogelijk geld moeten verdienen voor hun aandeelhouders. Daartoe werden de financiële belangen van de aandeelhouders (dividenden) gekoppeld aan de financiële belangen van de topmensen (bonussen). 281 Daarbij bleek ook dat de economen de werkelijkheid niet beschrijven, maar dat ze de werkelijkheid naar hun hand zetten (performeren). De economische wetenschappen zijn eerder performatief dan descriptief. 282 De rationele-keuzetheorie promoot het handelen uit eigenbelang, 283 wat leidt tot een leven in 'mimetische begeerte' (willen hebben wat een ander heeft, en bij voorkeur meer). 284 Deze 'mimetische begeerte' wordt echter in onze moderne maatschappij niet meer als een ondeugd, maar als een belangrijke deugd gezien. 285 Begeerte had veel meer mensen in zijn greep dan alleen de bankiers. Veel mensen speculeerden door te beleggen op de beurs of met het eigen huis. 286 Zoals de Griekse cultuur werd gekenmerkt door de ondeugden woede en hoogmoed, zo wordt de marktcultuur gekenmerkt door de ondeugden hebzucht en (mimetische) begeerte. Een samenleving zou zich er van bewust moeten zijn dat men maat moet houden bij de uitoefening ervan. 287 Een moralistische, absolute veroordeling van de hebzucht is evenzeer utopisch, HA schaart zich liever achter Ben Knapen die pleit voor een kapitalisme dat maat houdt. Als dat niet gebeurt, zou de marktmaatschappij aan haar eigen tegenstellingen te gronde kunnen gaan. Dat risico wordt vooral gelopen met financiële producten die weinig tot niets meer te maken hebben met de productie van de reële economie. 288 Deze verhogen de productie en welvaart niet, maar verminderen deze eerder en werken contraproductief. Vergelijk de rol van Goldman Sachs bij het flatteren van de cijfers van de Griekse begroting, waarvoor de bank 200 miljoen dollar ontving, wat voor een belangrijk deel in de bonuspot terecht kwam. [En vervolgens betaalt met name Noord-Europa de rekening van het Griekse drama.] Greenspan begreep de verontwaardiging over buitensporige beloningen van topmanagers die inferieure resultaten boeken, maar hij vond dat niet de overheid, maar de markt dat diende af te straffen. 289 HA volgt liever het spoor van Reinhold Niebuhr

(1892-1971), die onderscheid maakt tussen het morele en sociale gedrag van individuen en dat van maatschappelijke groepen. Moraliteit werkt beter bij individuen dan in groepen. 290 Daarom moet het gedrag van groepen eerder 'van buiten' gestuurd worden (maatschappelijke druk, overheidsingrijpen) dan door een beroep op de welwillendheid van de individuen binnen de groep. Deze externe druk zou het culturele maatgevoel weer kunnen versterken en roekeloos gedrag op kosten van de belastingbetalers kunnen intomen.

293 In de VS, de bakermat van de neoliberale utopie, leek met Barack Obama een keerpunt bereikt. 294 Hayek en Friedman propageerden het neoliberale activisme en utopisme. De kredietcrisis leek het einde ervan in te luiden. Maar er worden in de VS nog steeds meer exemplaren verkocht van Atlas Shrugged dan van Obama's 'The Audacity of Hope'. 295 HA is doordrongen van het gevaar van utopisch activisme, zowel van links als van rechts. Hij vindt dat veel van de omheinende instituties het verdienen om te worden verdedigd tegen de 'neoliberale tsunami'. 296 HA wijst op de dystopische trekken van de neoliberale utopie: verschraving van menselijke relaties in markt-reducties, gewelddadige onteigeningen en ontwortelingen van grote groepen mensen, toenemende sociale ongelijkheid, uitsluiting van burgers die de concurrentiestrijd niet aankunnen, afbraak van politieke macht van gemeenschappen en een paradoxale toename van toezicht en controle. [De vraag blijft of dit paradoxaal is, als de toename hiervan nu juist is toe te schrijven aan anti-neoliberale tendenzen.] HA bleef (achteraf tot zijn schrik en woede) geloven dat de vrije markten in ieder geval hun belofte van wereldwijde groei van economie en welvaart waar maakten. Van Dam (2009) laat echter zien dat de Scandinavische landen met hun hoge belastingen en grote overheidsuitgaven toch tot de meest concurrerende economieën ter wereld behoren. VD werd overigens fel aangevallen op de juistheid van zijn cijfermateriaal. Een essay van Robert Went ('De nieuwe functioneringswijze van het kapitalisme', 2005) concludeert dat een kwart eeuw neoliberale globalisering heeft geresulteerd in minder groei en grotere sociale verschillen. 298 Robert Skidelsky ('Keynes: The Return of the Master, 2009) noteert de volgende cijfers van mondiale economische groei: 1951-1980 Keynesiaanse periode: gemiddeld 4.8%, 1989-2009 neoliberale periode: gemiddeld 3.2%. [bij welke landen gemeten?] Skidelsky ziet deze tijdperken elkaar afwisselen en kondigt aan dat het neoliberalisme nu weer plaats zal gaan maken voor een grotere nadruk op waarden als solidariteit en gelijkheid. 299 HA wijst echter met S op een ideologisch vacuüm aan de linkerzijde van het politieke spectrum: herhaling van het keynesiaanse recept is onmogelijk, maar wat moet er dan komen?

Het goede leven speelt zich veelal buiten de markt (en buiten de staat!) af: in wederkerigheidsrelaties met mensen die ons het naaste staan, in de gemeenschappelijkheid met anderen om greep op ons leven te houden. Het Aristoteliaanse 'goede leven' is een breder alternatief, waarvoor markt en staat ondersteunend zijn. 300 vgl Joseph Stiglitz (The Great Transformation, 2001): nodig is een herstel van het evenwicht tussen markt, staat en burgermaatschappij. HA: nodig is een onderschikking van markt en staat aan burgermaatschappij, die op haar beurt weer geworteld is in de 'oikos'. Metafoor: markten zijn door elastische banden verbonden met de burgermaatschappij – bij te ver uitrekken kunnen ze des te pijnlijker terugschieten of – erger nog – kapotgaan. Om het zover niet te laten komen hebben we de Aristoteliaanse praktische wijsheid nodig, moed om weerstand te bieden aan de krachten die alle 'rek in de banden van de markt' willen benutten voor hun eigen belangen, 301 zelfbeheersing en maatgevoel om niet ten prooi te vallen aan de

verleidingen van de 'utopie van de begeerte', verantwoordelijkheid nemen vanuit de 'civil society' (moreel appel op marktpartijen en overheden), rechtvaardigheid om een ieder te geven van hem/haar toekomst, 302 en zo markt en staat aanpassen en waar nodig ondergeschikt maken aan de waarden van de 'civil society'. In heel wat rollen kunnen burgers invloed uitoefenen: kiezer, consument, aandeelhouder, werknemer, buurman, ...

Dit alles kan bijdragen aan het terugdringen van zowel markten als overheden wanneer die in bepaalde opzichten te ver zijn gegaan.

Hengstmengel, J.W., Dooyeweerds filosofie van de economie, 2001

onderscheid economics (economische wetenschap), economy (economische praktijk), political economy (verhouding economie – politiek/ethiek)

D voorstander van een normatieve economie, zowel in wetenschap als praktijk achtergrond (voorwerk):

Kuyper 1891 "architectonische kritiek" op de inrichting van de maatschappij - De schrijnende armoede en diepgaande sociale nood van zijn tijd waren volgens Kuyper het gevolg van het nog altijd doorwerkende gif van de Franse revolutie [< Groen van Prinsterer]

T. de Vries, *Beginnelsen der staathuishoudkunde* uit 1904, een van de eerste pogingen om te komen tot een eigen neo-calvinistische economie

kritisch besproken door Verrijn Stuart (het ideaal van positieve economische wetenschap: het ontdekken van causale verbanden in economische verschijnselen en een verschil in levensbeschouwing zou hierbij irrelevant zijn)

economy (filosofisch, verhouding tot politiek/ethiek)

Calvinistische economie gaat uit van de gedachte dat wetenschap nooit waarde vrij en neutraal kan en mag zijn, bijvoorbeeld omdat zij altijd ten dienste staat van hogere politieke, ethische en religieuze idealen.

Dooyeweerds filosofie van de economie is zonder meer calvinistisch, maar kan niet worden gezien als een directe uitwerking van Kuypers ideaal.

Het economische is met andere woorden een verschijningsvorm van de werkelijkheid: *alles* dat bestaat, heeft een economisch aspect. Alle „dingen“ (entiteiten) hebben of een economische objectfunctie (als objecten economisch te waarderen of te verhandelen, bv boek, plant, dier), of een subjectfunctie (het economische als deel van de identiteit, bv vakbond, staat of mens) of een kwalificerende functie (bestemming in het economische, bv bedrijven, banken en beurzen). Alles heeft een economisch aspect, maar niets kan worden gereduceerd tot het economische. Alles wordt bepaald door een samenhangende veelvoud van aspecten die onderling onherleidbaar zijn (cf Kuyper's 'kringen').

Plaats van economische aspect tussen het sociale en het esthetische (eerdere aspecten funderen latere aspecten). Alleen daar waar omgang en verkeer tussen mensen is, komt economische waardering tot stand. Verwijzingen naar andere aspecten: terugwijzend: economische groei (biologie), economische evenwicht (fysica), economische waarde (getal, geschiedenis).

Latere aspecten verwijzen terug naar het economische (bv taal-economie, juridische economie).

['groei' en 'evenwicht' zijn metaforen – halen we in onze spreektaal de dingen door elkaar, of geven we in onze spreektaal blijk van ons gevoel voor de verbondenheid van aspecten?]

D's definitie van economie: "waarden-vereffenend sparen" of kortweg "spaarzaamheid": schaarse middelen aanwenden voor de bevrediging van menselijke behoeften (*A New Critique of Theoretical Thought* (1955: 66-67)).

vgl: De econoom Robbins spreekt in zijn *An Essay on the Nature & Significance of Economic Science* niet alleen over een economisch aspect, maar definieert economie eveneens als "the science which studies human behaviour as a relationship between ends and scarce means which have alternative uses" (1935: 16).

D noemt het principe van spaarzaamheid een handelingsnorm: "our awareness that an excessive or wasteful satisfaction of a particular need at the expense of other more urgent needs is uneconomical".

idee dat er meer "economische wetmatigheden van algemeen-geldigheid bestaan economische wetten zijn weliswaar algemeen geldig, maar niet natuurwettelijk - economische wetten hebben een normatief karakter – je kunt er wel tegenin gaan, maar dan handel je oneconomisch.

Economische normativiteit is een andere dan ethische normativiteit: een economische handeling kan in principe economisch maar onethisch zijn en vice versa. Door rekening te houden met esthetische, juridische, ethische normen kan het economische zich verder verdiepen en ontwikkelen. Economie komt bijvoorbeeld in een positieve relatie tot ethiek te staan als "the frugal manner of administering scarce things in their alternative destination for the satisfaction of human needs (...) is directed by love towards our neighbour" (1955: 153).

Economie zonder oog voor esthetiek (waarin het gaat om de juiste balans en verhouding), recht, moraal en levensbeschouwing is slechts primitief (dat noemt D 'ontsluiting' van het economisch aspect naar de latere aspecten).

economics (de wetenschap)

economische wetenschap is altijd een theoretische abstractie

3 hoofdlijnen bij D:

- economisch aspect te midden van de andere aspecten
- normatieve geaardheid van het economisch aspect
- eigen levensbeschouwelijke politieke economie

vs verabsoluteren v/h economisch aspect (klassieke economie, het marxisme en de zogenaamde *reine Ökonomie*)

vs economische wetmatigheden opvatten als natuurwetten, wiskundige vergelijkingen en ideaal-typische regels (de Franse fysiocratische school, Engelse klassieke school, Oostenrijkse school en Duitse historische school, neo-klassieke economie, de positivistisch ingestelde moderne economie)

de mens is meer dan een homo economicus – menselijk gedrag is niet alleen te verklaren op basis van puur economische wetmatigheden – probeer je dat wel, dan leidt dat tot de antinomie van het onoplosbare spanningsveld tussen theorie en waarneming.

Niet alleen analyseren hoe *gegeven* doelen zo efficiënt mogelijk kunnen worden gekoppeld aan schaarse middelen, maar ook analyse van de keuzen van de doelen zelf (vs subjectivering van de economische keuze-handelingen).

D vs het humanistische grondmotief van natuur en vrijheid (onoplosbare spanning tussen het persoonlijkheidsideaal van vrijheid en wetenschapsideaal van natuurbeheersing dat zou leiden tot een disharmonieuze ontsluiting van het economische onder leiding van het “verlichtingsgeloof”). D vs eenzijdige en overmatige liberalisering, individualisering en rationalisering van het economisch leven - onheilzame combinatie van geldzucht, individualisme en *laissez faire, laissez passer*. *struggle for money* in de bezittende klasse - *struggle for life* in de arbeidersklasse. Bij verabsolutering van het economische aspect komt het maatschappelijke en economische *leven* in de verdrukking.

Filosofie van de economie

deelgebieden:

methodologie (bv wat en hoe veel verklaart een economische theorie)

ethiek (bv wat is een rechtvaardige inkomensverdeling)

verschillende visies:

1 praktisch (beheersen en verbeteren)

(goede voorspellingen en beleidsaanbevelingen, representativiteit onbelangrijk)

2 theoretisch (begrijpen en verklaren)

(representativiteit belangrijk, juistheid voorspellingen en aanbevelingen minder)

bv aanname van rationaliteit

ad 1 het is voldoende als individuen zich gedragen *al/sof (as if)* ze nut maximaliseren (hoe beslissingsproces feitelijk verloopt is irrelevant)

ad 2 rationaliteitsveronderstelling is alleen acceptabel als het een (bij benadering)

accurate beschrijving geeft van beslissingsproces

typen verklaringen:

Causale verklaring: niet alleen triggering conditions moeten worden verklaard maar ook het mechanisme ('opening the black box').

Intentionele verklaring: handelingen verklaren uit intenties (desires, beliefs,...).

Functionele verklaring: handelingen verklaren uit hun (gunstige) gevolgen.

methodologisch individualisme: Bevredigende verklaringen van sociale verschijnselen moeten uiteindelijk worden gebaseerd op hypothesen over individueel gedrag (afkomstig van psychologie of – misschien – biologie).

Handelingen zijn de uitkomst (het causale gevolg) van de volgende drie factoren:

1. Desires – preferences – utility functions (verlangens/wensen)

2. Opportunities – constraints (mogelijkheden/randvoorwaarden)

3. Beliefs – expectations (opvattingen/verwachtingen)

Vaak desires en opportunities onafhankelijke factoren. Soms desires en opportunities afhankelijke factoren, ze beïnvloeden elkaar direct of indirect via een derde factor.

belang van karakter (stabiele gedragsdisposities),

maar contextuele factoren zijn vaak belangrijker dan we geneigd zijn (en wensen!) te denken.

combi: verschillende (persoon-specifieke) contingente (d.w.z. situatie-afhankelijke)

response tendencies

kenmerken rationale keus:

1. de handeling moet optimaal zijn, gegeven de beliefs van de agent

2. de beliefs van de agent moeten optimaal zijn, gegeven de beschikbare data (evidence)

3. De beschikbare data moeten optimale uitkomst zijn van rationeel zoekgedrag (optimal investment in information gathering)

Niet alleen de uitkomst van het beslissingsproces moet optimaal zijn; het proces zelf moet doordacht zijn (process rationality).

Rationele keus kan onbepaald (indeterminate) zijn, als bijvoorbeeld

- preferentie-ordering niet volledig is
- er een grote mate van onzekerheid over toekomst is
- er meerdere oplossingen zijn (bijv. multiple equilibria)

Irrationeel gedrag: een waslijst aan voorbeelden van situaties waarin het gedrag van mensen niet in overeenstemming is met de voorspellingen van de rationele keuzetheorie.

Mogelijke verklaringen van irrationeel gedrag:

- categorische imperatief (bv om wel te stemmen, terwijl kosten hoger dan opbrengst)
- loss aversion: verlies telt zwaarder dan winst
- certainty effect: beter één in de hand, ..
- emoties, bv hot affect (emotioneel gedrag) vs. cold deliberation; wishful thinking
- sociale normen (afkeuring voorkomen)

In principe kan neurowetenschap bepalen welke “motivationale hypothese” de juiste is. Bijvoorbeeld: als je iemand straft die zich niet aan de regels houdt, doe je dat in een emotionele opwelling of uit koele berekening?

Rationele keuzetheorie verklaart gedrag uit de consequenties die de agent verwacht
Evolutionaire en functionele verklaringen verklaren gedrag daarentegen uit feitelijke consequenties van gedrag;

Het voortbestaan van het gedrag kan afhangen van de feitelijke consequenties: alleen als de feitelijke consequenties goed zijn (dan zeggen we dat het gedrag een functie heeft) wordt gedrag herhaald

Niet-zelfzuchtig (altruïstisch) gedrag (dat tot optimale uitkomst leidt) kan evolueren door:

1. Kin selection (het helpen van genetisch verwante individuen kan inclusive fitness verhogen)
2. Groepselectie (groepen waarin goed wordt samengewerkt presteren relatief goed)
3. Wederkerig altruïsme (“Ik help jou als jij mij ook helpt”); kan alleen in kleinere groepen evolueren

Dat sociale normen belangrijk zijn (in reguleren van gedrag) en hoe sociale normen werken is betrekkelijk duidelijk.

Veel minder duidelijk is of sociale normen goede sociale gevolgen hebben (of ze functioneel zijn) en hoe ze tot stand komen (origin).

Samenwerking komt niet decentraal/spontaan tot stand als

- het een one-shot situatie is, en
- mensen volledig rationeel zijn, en
- zij alleen maar uit zijn op consequentie- georiënteerd eigenbelang, en
- laatste twee feiten common knowledge zijn

Samenwerking komt wel tot stand als mensen zich laten leiden door

- rechtvaardigheid (fairness): het is niet eerlijk om anderen het vuile werk te laten opknappen (en er zelf van te profiteren)
- sociale normen: als free riders worden geïdentificeerd en worden buitengesloten

- proces voordelen: sommigen vinden samenwerken an sich aangenaam (en doen het daarom)

In gezamenlijke beleidsbeslissingen worden individuele beleidsvoorkeuren geaggregeerd.

Drie aggregatie-mechanismen:

1. Discussie en argumentatie

Achterliggende gedachte: het beste argument (geldend voor iedereen) zegeviert

Ideaal: rationele consensus (unanimiteit)

2. Stemmen

Achterliggende gedachte: als consensus niet bereikt wordt en er een tijdsdruk is

Ideaal: meerderheid van echte voorkeuren beslist

3. Onderhandelen

Achterliggende gedachte: mensen krijgen hun zin op (voor hun) belangrijk punt door concessies te doen op andere punten (logrolling; koehandel?)

Ideaal(?): overeenstemming; maar eigenbelang en onderhandelingsmacht worden hier geaccepteerd.

Voorbeelden van organisaties: de Verenigde Naties, de Katholieke Kerk, Shell

Voorbeelden van instituties: de onderneming, het gezin, de markt

Organisaties zijn collectieve actoren met een vermogen tot gecentraliseerd nemen van beslissingen (bijv. door bestuur of management)

Instituties zoals de markt hebben niet altijd bestaan.

Problemen in organisaties:

- Het probleem van lijntrekken (shirking) en van toezichhouden (monitoring)

- Het principal-agent probleem

Als een organisatie leden of werknemers heeft, vallen belangen van eigenaar (principaal) en leden/werknemers (agenten) niet volledig samen (vgl. mixed-motive games, zoals het PD)

Bovendien hebben agenten meestal meer informatie over wat er op de werkvloer gebeurt (asymmetrische informatie) dan principalen.

Met name in Anglo-Saksische wereld is grondwet gebaseerd op de gedachte dat niemand te vertrouwen is (David Hume's knave).

Ethiek

wat is wel/niet geoorloofd (not done), gewenst, fatsoenlijk, eerlijk, rechtvaardig, ...?

Wat waarderen we, en waarom?

– reflectie op normen en waarden (op de heersende moraal)

– liggen er algemene principes aan ten grondslag (zo ja, welke?)

Wat is object van beoordeling/waardering?

- Handelingen/daden van individuen ("micro-ethiek")

- Inrichting (bijv. wetgeving) van samenleving ("macro-ethiek")

Morele normen zijn onvoorwaarderlijker dan sociale normen. Morele normen worden in principe nageleefd ook als is er niemand die dat ziet en beloont. Iemand kan op grond van zijn/haar morele normen en waarden afwijken van heersende sociale normen.

Rawls vat de (well-ordered) samenleving op als een wederzijds voordelig samenwerkingsverband

Vertrekpunten:

- de termen voor samenwerking (Wie draagt wat bij? En wie ontvangt wat? Social contract) moeten rechtvaardig (fair) zijn

- veelheid aan verschillende opvattingen over wat een goed leven (een leven waard om geleefd te worden) is (liberal presupposition)

Justice is prior to the good: de rechtvaardigheidsprincipes stellen grenzen aan wat aanvaardbare opvattingen over "het goede leven" zijn (mensen kunnen niet een groot deel van de totale te verdelen koek voor zich opeisen omdat ze nu eenmaal "dure behoeften" hebben).

primary goods zijn voorwaarden waaraan voldaan moet zijn en all-purpose middelen die mensen nodig hebben om een opvatting over het goede leven te vormen en rationeel na te streven

Primary goods zijn zaken waarvan vrije en gelijke morele personen inzien dat ze ze nodig hebben als burgers in een rechtvaardige samenleving

1-3 vrijheden (denken, geweten, beweging, beroepskeus, bestuursfuncties)

4 inkomen en rijkdom

5 de sociale basis van zelfrespect

Twee rechtvaardigheidsprincipes:

1 vrijheid van elk volgens een vergelijkbaar patroon van vrijheden voor allen

2 ongelijkheid alleen in zoverre dit ten goede komt aan de minst bedeelden en de 'hogere posities' in principe open staat voor iedereen

Robert Nozick Kritiek op Rawls:

Rawls gaat met zijn ideeën over verdelende rechtvaardigheid voorbij aan geschiedenis achter bestaande verschillen.

Nozick pleit voor historical-entitlement principles: hebben mensen, gezien hun aandeel in de totstandkoming van de koek, wel recht op hun deel van de koek?

niet volgens het patterned principle 'verdeel naar rato van inspanning / prestatie /

bijdrage'; Nozick wijst overheidsdwang (om een gelijkere inkomensverdeling te krijgen)

af; Overheid heeft niet het morele recht om een deel van eigendom dat op een eerlijke manier (zie beneden) is verkregen te vorderen (en te herverdelen)

Nozicks voorstel: 3 Historical-entitlement principles:

1. justice in acquisition (anderen moeten evenveel gebruik kunnen maken van hun eigendom als van tevoren).

2. justice in transfer (geen diefstal of fraude oid e.d. in overdracht van holdings).

3. justice in rectification of past injustice (bij diefstal of fraude oid).

Lofzang op vrije markt: vrije markt komt het beste tegemoet aan basale recht op

vrijheid. Nozick is niet tegen hulp aan anderen; als dat maar op basis van vrijwilligheid gebeurt (charitas). Elke (overheids)dwang is uit den boze. libertarianism.

paar boeken om even wat in te grasduinen:

Pearce MR & Pearce D, Economics and Technological Change – some conceptual and Methodological Issues

in Balzer, W., & B. Hamminga, Philosophy of Economics, 1989, 101ff

technology = body of knowledge about techniques > new knowledge

102 Schupeter: invention > innovation > diffusion

invention: R&D, basic or applied

innovation: first applications of new technical knowledge, product or process

innovations

diffusion: spreading of innovations

TC Technological Change

TP Technological Progress

EG Economical Growth

104 Is TC cumulative and continuous or non-cumulative and discontinuous (cf Kuhns revolutions)?

Adam Smith: labour division; labour, capital and land > EG

Schumpeter EG in fluctuations, due to TC in waves > temporary monopolistic profits

105 production function $Y=F(K,L,t)$ [function of capital, labour and time]

TP increases the marginal and average productivity

108 causal links between innovations, increased rate of EG, market shares & profits

109 Demand pull, Technology push > combined effects

Nelson & Winter: plurality of factors influencing R&D decisions – evolutionary process interaction TC, firms' strategies, industrial structures

110 N&W approach: synthesis of behavioural models of the firm and Schumpeterian accounts; innovations disrupt previous equilibria (cf mutations in biological evolution)

111 innovation through firm internal R&D efforts or through imitation or both

112 TC/TP as incremental, cumulative and continuous – different from Kuhnian crises/revolutions and incommensurable paradigm-shifts: technological solutions tend to be lasting along innovations (e.g. different forms of energy-production, telecom through cable – wifi – mobile - satellite, turbo-jet and prop-driven planes and their specific technologies)

120 innovation often promises more than it actually delivers

TC is embedded in industrial structures and markets – conservative tendencies: mix of old and new in manufacturing and marketing (constraints)

123 revolution in science is a radical change of a conceptual framework

124 the conceptual scheme for TC comprises governmental, institutional and legal frameworks, scientific, industrial and economic structures including their interactions – a dynamic system, but not one that can be abandoned wholesale or replaced at a stroke.

Dyke, C., Philosophy of Economics, 1981

topics: rationality, value, utility (preferences), property, market (freedom of), economic abstractions, economic reality

172 monetary and fiscal policy

(excess) demand up > inflation

(insufficient) demand down > unemployment

monetarists: regulate the amount of money to influence demand [key player: Central Bank)

fiscalists: regulate taxation and/or government spending to influence demand [key player: government]

None of the theories has been really tested in practice, because most of the time combinations were used [and there were also times that both inflation and unemployment were high – stagflation]. We can make a theory the right one by acting according to the theory. [but do we?]

[So the background question is: what is more influential – the decisions taken on the level of governments, Central Banks and large industries and businesses OR the

(aggregate) decisions taken on the level of the working and consuming people OR a mix of both – if so, which kind of mixture?]

174 The suggestion that governments and/or Central Banks could eliminate market imperfections is constrained by the fact the all international in our economy make policy and price in ways that are inconsistent with a competitive free market (manipulating demand, controlling prices and suppressing competition). A move to a fully competitive market system would require a revolution similar to the one suggested by Marx. 175 Didn't the welfare states make 'parasites and gluttonous drones' of us all? We are all supported by the government in some way or the other: e.g. subsidizing agriculture > low food prices, mortgage subsidizing, etc). Changing the policy on the fly (based on a different theory) would also mean changing the rules of the game while playing, like playing chess and suddenly end up in a game of checkers, which would be pretty destructive for your personal strategy in making good chess-moves.

176 If investors doubt that (by fiscal policy) stimulated demand will last long enough to pay off the investments and justify capacity increase, they won't respond with raising investment after fiscal stimulation.

Question: how do we act rationally when we try to beat the market game with our spending, saving and investments?

177 Unlike physical laws, economical rules are instrumental in the behavior of the economic actors. Therefore we see mechanisms like self-fulfilling prophesy (making true a prediction) and reverse psychology (turning out false a prediction) at work.

Hausman, D.M., The Philosophy of Economics, An Anthology, 1984

baanbrekende essays vanaf John Stuart Mill tot aan 1984

25 fundamental difference natural (causal explanations) and social (Verstehen, interpretative explanations) sciences

26 not laws, but rules (or institutions) guide human behaviour

Q How deterministic are those regularities? role beliefs and expectations

27 howto build a bridge over a river – different from how to build a bridge between different peoples

28 social sciences are not value free

29 positivism refuted itself with its intellectual honesty

30 market economy (capitalist economic system): exchange of goods and services by rational self-interested maximizers

31 Pareto optimum (weak notion): the conviction that perfect markets must come to 'equilibrium'

32 classical economy: prices are determined by production costs; law of diminishing returns (but this law abstracted from technological improvements)

33 neoclassical economy: utilitarianism: calculate effects on the happiness (utility) of [all] individuals 34 law of diminishing marginal utility

34 modern economy: utility as ordering of preferences (not some 'cardinal' quantity)

3 different approaches:

35 Keynes: deficit spending vs unemployment (macro-economic approach (1))
problem: simultaneous inflation and unemployment

36 monetarists: government should not interfere in the operation of the economy (micro-economic approach (2))

econometrics: applied statistics (3)

alternatives: Marxism, institutionalism, evolutionary approach

1984 economic theory dominated by neo-classical micro-economics
38 methodology; J.S. Mill: economy is hypothetical, abstract and unrealistic
39 Robins: economy is about ends and scarce means which have alternative uses
(which is an aspect of all human behaviour)
41 Friedman: economy is (should be) predictive, not explanatory (is this realistic? e.g.
firms not only directed to profit maximizing)
What are economic propositions: positive, descriptive, normative, prescriptive?
(..)
85 the value of money depends (ceteris paribus) on its quantity and rapidity of
circulation
87 more money > higher prices [inflation]
less money > lower prices [deflation]
184,185 geld (en de bevrediging die consumptie geeft) is niet hedonistisch te verklaren
als het gaat om de rol van geld bij het runnen van grote bedrijven
238 Friedman: no theory of monetary dynamics (adaptation of the economy as a whole
to changes in conditions)

Noordman, D., Economie en filosofie in de Vroege Middeleeuwen 750-1250, 1996
In de periode van 750-1200 minder Platoonse invloed dan gesuggereerd in de
standaardboeken, maar meer Stoïcijns invloed totdat de invloed van Aristoteles groter
wordt vanaf rond 1250. Ook is in de standaardboeken de invloed van de theologen
veelal overschat. Er zijn ook bronnen (bv aan de vorsten- en bisschops-hoven) die
meer praktische economische vertogen bevatten, hoewel toch meestal toegespitst op
de 'familiale economie' (de middelenvoorziening van een familia), en minder op de
'sociale economie' (de middelenvoorziening van een gemeenschap).

Robinson, J., Filosofie van de Economie, 1962 (1965)
Boeiend boekje, hoewel hier en daar wat minder goed te volgen als je niet in de
economische terminologie zit. Ze schetst de ideologische achtergronden van
economische concepten zoals waarde (gebruikswaarde en ruilwaarde, wat bepaald niet
samen valt, denk bv aan water en diamant) en nut.
En de ideologische achtergronden van economische theorema's, zoals 'de relatie
tussen prijzen en lonen (in geld) wordt beheerst door de verhouding tussen
investerings- en consumptie' (Keynes) of 'ongelijkheid voert het te verdelen totaal op'.
Scherpe observaties, bv tav ontwikkelingshulp: alleen voor hulpmiddelen die niet in het
eigen land vervaardigd kunnen worden en/of investeringsgoederen. 'Wanneer de
buitenlandse hulp gebruikt wordt voor belastingverlagingen of besteed wordt aan
salarissen, commissielonen of aan steekpenningen die aangewend worden aan het
importeren van goederen die anders niet geïmporteerd zouden zijn, draagt
buitenlandse hulp absoluut niets bij tot de ontwikkeling van het land.' (124)
Mooie stelling: Vooruitgang hangt af van de dienstbaar making aan de vermeerdering
van het sociaal goed (sc talenten en gaven van mensen).

Roy, S., Philosophy of Economics. On the Scope of Reason in Economic Inquiry, 1989
Economics: division on almost all substantive questions, method, evidence and policy,

but epistemological agreement on the possibility for judgements to become immune to rational question and criticism. SR: this consensus is logically inconsistent, because no proposition is closed to question on grounds of reason or evidence.

B. Russell: mathematics does not know what it's talking about [sc no reference to factual truths about the world] [mathematics is talk about nothing [real]]

SR's book is not about substantive theorems, but wants to offer a machine to think with, starting with the dichotomy

1 knowledge – objectivity – dogmatism (Plato, ..., dogmatic realists)

2 doubt – freedom – scepticism (Hume, ..., sceptic nominalists)

and looking for a safe course between dogmatism and scepticism (8), working out the maxim 'objective knowledge is possible, and yet no proposition is closed to question' [sceptic realism or dogmatic nominalism or ...?]

12 scepticism and dogmatism share the assumption of some deductive model of justification (true premisses > certain conclusions).

73 Wittgenstein's question 'what do firms have in common?'

Nominalist answer: just the common name.

Realist answer: some common property or properties.

(80 Nominalists and Realists share the assumption that concepts correspond with objects.)

Wittgensteins answer: a family resemblance of shifting similarities.

Example given by Bambrough as model of the structure of concepts:

object	A	B	C	D	E
properties	bcde	acde	abde	abce	abcd

No (essential) property shared by all objects, nevertheless family resemblance.

81 scepticism generalizes errors, dogmatism denies errors;

scepticism points at the infinite regress of deductive justification, dogmatism forces an arbitrary stop in this infinite regress.

85 what is the 'reality' of mathematical concepts – mental constructs? cf perception – physical objects; intuition (?) – abstract objects?

86 Quine: make a clean shave of Plato's Beard with Occam's razor. (vs transcendental, error free claims).

87 commonsense (vs Humean scepticism): we know things to be true or false, right or wrong [and we know we can err in this respect]

alternate induction and deduction – the example as final .. of thought, reasoning by analogy, comparison and contrast, 89 reasoning as certain and objective activity – not exhaustive; arguments can be conclusive, but not absolute or final, no canonical starting points, no ultimate destination stops.

90 ch 6 Expertise and Democracy

formal refutation of Humean scepticism

Moore's proof of the existence of an external world: raising his hands, showing his pen(cil); the concept 'knowledge of the external world' is not empty, there are things we know by commonsense: we know a lot about ourselves and the external world to be certainly true [facts].

92 analogous proof of the existence of moral knowledge. Bambrough example: admit or deny the application of anaesthetics during a surgical operation on a child, a discussion about different circumstances under which yes/no anaesthetics substantiates moral knowledge.

analogous proof of objective knowledge in economy, e.g. the economic knowledge/proposition 'someone trades what he has for what he wants'

94 Frege: the sceptical position is self-refuting.

95 The political question: who has the expert knowledge?

96 The concept of knowledge is also a family resemblance – knowledge as a property of everyone (democratic: private, public and scientific), but only some are experts relative to their stock of experience.

98 But it's still possible that even a group of experts is wrong – that's why freedom deserves to be valued as necessary for objectivity (one could be right, while all are wrong).

100 Knowledge can be objective, yet relative to the situation of the knower - circumstances objectively alter cases.

101 Individual knowledge and expertise is of a particular and relative kind.

102 Aristotle: we must in each case consider what is appropriate to the occasion; we deliberate about things that are in our power and can be done.

104 Our actual behaviour can be irrational (e.g. akrasia – weakness of will); rationality is not all-embracing (otherwise it would be an empty concept).

105 Pursuit of knowledge is a dynamic enterprise requiring freedom (breaking Plato's spell).

106 There are no unquestionable normative recommendations, sc positive grounds (concludes SR in line with Sidney Alexander and Amartya Sen).

110 The economists expertise is relative – subject to rational criticism.

111 Pierce/Frege: logic as the ethics of the intellect.

Common knowledge is a sufficient antidote for scepticisms, while freedom is a necessary antidote for dogmatism.

Commonsense, context and weight of reasons yield genuine authority.

\$\$\$

[notities OBW...

Paradox van het neoliberalisme in toenemend toezicht? Niet als het neoliberalisme toezicht afwijst als en voor zover dat contraproductief is. Dan lijkt het neoliberalisme daarin eerder consistent en het (contraproductieve) toezicht meer het product van anti-neoliberalisme.

Paradox als in naam van de vrijheid dwang wordt uitgeoefend.

Je bent vrij om... maar dan moet je ook...

Is het sleutelbegrip van het neoliberalisme niet zozeer vrijheid zonder meer als wel vrijheid tot productiviteit?

Voor een product-georiënteerde benadering bestaat de samenleving uit:

productieve ondernemers (werkgevers en werknemers),

contraproductieve bureaucraten,

onproductieve parasieten,

en aproductieve kinderen en filosofen.

politici: eigen kiezers eerst

vrijheid (accent van het liberalisme)
gelijkheid (accent van het socialisme)
probleem: het evenwicht tussen vrijheid en gelijkheid

Wat is de beloning van vrijheid?
vrijheid voor de hippie en de hotelier (wat gebeurt er bij het strand?)

vrije markt:
sterke bedrijven nemen zwakke bedrijven over
perverse markt:

- zwakke partijen nemen met geleend geld sterke bedrijven over en verzwakken deze bedrijven door (een groot deel van) de koopsom ten laste van deze bedrijven te laten komen en met het geleende geld hoge dividenden uit te keren
- onderbiedingen ten koste van de werknemers bij aanbestedingen (bv in de schoonmaakbranche)

oude industriepolitiek:
bedrijven met overheidssteun in de benen houden (weggegooid geld)
nieuwe industriepolitiek:

voorwaarden scheppen dmv goed onderwijs, onderzoek, fiscale voordelen, goede vestigingsvoorzieningen, goede infrastructuur (wegen, energienetwerken, kennis)

risico bedrijven in buitenlandse handen: de bedrijven vroeg of laat verplaatst naar lage lonen landen en daarmee het weglekken van werkgelegenheid en kennis (R&D naar bv India, China, Brazilië)

bedreigingen Westerse welvaarts/verzorgings-staten:

- globalisering: ...
- verplaatsing van werkgelegenheid naar lage-lonen landen > nivellering van de inkomstverschillen (korte termijn profijt voor de opkomende ontwikkelingslanden, lange termijn profijt voor de consumenten?)

De rol van de (Amerikaanse) kredietbeoordelaars (credit rating agencies) Moody's, Standard & Poors en Fitch, die jarenlang de hoogste beoordelingen gaven aan pakketten Amerikaanse hypotheek, waardoor banken en beleggers over de hele wereld ze gretig bleven afnemen. De rol daarvan in de 2008 kredietcrisis. De rol van deze kredietbeoordelaars in de 2011 Europese schulden crisis. De vraag of het verstandig is dat politici, centrale banken en beleggers hun beleid laten bepalen door deze 'commerciële buitenstaanders' in plaats van zelf hun gezonde verstand te gebruiken door vooraf te bekijken hoe kredietwaardig de tegenpartij is aan wie zij geld uitlenen.

Europese politiek-economische-financiële crisis 2008-2011 - mix van oorzaken: effecten te langdurige lage rente in de VS, waardoor banken te gemakkelijk geld gingen uitlenen aan feitelijk niet-kredietwaardige klanten ('subprime mortgages') > hypotheekcrisis VS, onverantwoord gedrag van overheden (bv Griekenland) en van

banken (grote risico's in vastgoedsector in bv Spanje en Ierland), structurele systeemfouten in het Europese monetaire beleid (financiële afspraken zonder effectieve controles en sancties (bv als Duitsland en Frankrijk in 2003 de regels van het Stabiliteitspact – overheidstekort niet boven 3% van het bbp en maximale overheidsschuld van 60% van het bbp - [aan hun laars lappen](#)), onevenwichtigheden in de productiviteit en in het sociaal-economisch beleid van de verschillende EU-landen), besluiteloosheid van de politieke leiders, ...

Ger Groot: Wat Griekenland in het klein gedaan heeft, doen de VS al decennia lang in het groot. De staat en de bevolking leven op veel te ruime voet en lenen daarvoor naar hartelust in het buitenland. De dollar zou 'too big to fail' zijn. De euro was/is een poging om de monopoliepositie van de dollar te doorbreken. Een alternatief dat (volgens de mantra van het liberalisme) de afnemer ten goede komt. Geldebuidel-landen als China hebben de afgelopen jaren in hun kapitaalreserves flink wat dollars voor euro's ingewisseld. Daarom kunnen de kredietbeoordelaars zich (nu pas) wat strenger kunnen betonen voor de Amerikaanse munt. Wie niet alleen de euro maar zelfs de EU willen opdoeken, willen zich blijkbaar weer uitleveren aan de dollar als de 'enige echte wereldmunt' – een munt die door een Amerikaanse minister ooit getypeerd werd als 'onze munt – en jullie probleem'. (Trouw, 21.7.2011)

Esther Bijlo: De VS en Europa zijn in de ban van hoge overheidsschulden. Is een hoge staatsschuld een economische doodzonde?

De VS is Griekenland niet. In GR gaat een hoge staatsschuld gepaard met het onvermogen netjes belasting te innen, veel corruptie en een te weinig groeiende economie om die problemen op te vangen. Dan is de staatsschuld op een gegeven moment niet meer te financieren omdat het vertrouwen dat die nog wordt terugbetaald, slinkt. In de VS is de hoogte van de staatsschuld onderwerp van democratische besluitvorming zodat daar een politiek spel mee gespeeld kan worden. In Europese landen spelen verschillende problemen: Ierland – de staat heeft garant gestaan voor vastgoedspeculaties van banken; Spanje – banken zelf in de problemen door vastgoedspeculaties en hoge werkloosheid onder jongeren; Italië – hoge staatsschuld, gemiddeld rond 58 jaar met pensioen, veel gesjoemel met uitkeringen (mn in Zuid-Italië), maar wel redelijke economische groei. [todo – overzicht met onevenwichtigheden per EU land]

Europa: afspraak overheidsschuld niet > 60% van BNP. Echter Reinhart & Rogoff ogv analyse van data van 44 landen over 200 jaar: bij staatsschulden onder de 90% is er geen duidelijk verband tussen de hoogte van de schuld en economische groei. Schiller: het gaat om de beweging van de verhouding schuld:BNP – vooral bij landen met een oplopende staatsschuld is sprake van een lagere economische groei. Echter daarbij is het de vraag wat hierin oorzaak en wat gevolg is: het kan ook zijn dat minder groei ervoor zorgt dat de schuld oploopt. Ook lijkt Schiller de ratio vreemd: waarom een over tientallen jaren af te betalen staatsschuld afzetten tegen het BNP van één jaar ipv bv 10 jaar?

Reich: de obsessie met schuld moet plaatsmaken voor een obsessie met banen zodat door economische groei en hogere belastinginkomsten de staatsschuld weer omlaag gaat. Als consumenten en bedrijven pas op de plaats maken, zou de overheid kunnen

gaan investeren in bv infrastructuur en energieprojecten. In de VS beschouwen Republikeinen dit echter als verderfelijke spilzucht vd overheid [of richt die kritiek zich op specifieke (consumptieve,korte-termijn) overheidsbestedingen?] . In de VS zijn de belastinginkomsten door tariefsverlagingen te gering voor een redelijk niveau van gezondheidszorg, onderwijs en publieke voorzieningen. In de EU zou het noodfonds (gegarandeerde obligaties voor probleemlanden om gemakkelijker en goedkoper geld te lenen) groter moeten zijn en de muntunie zou moeten integreren naar een echte economische unie met een gezamenlijk begrotingsbeleid. (Trouw, 29.7.2011)

[US public debts \(and other countries: down the page\)](#)

Gross debt as percentage of GDP

	2007	2010	2011
European Union	59,0%	80,0%	82,5%
United States	62%	92%	101,50%
Austria	62%	78%	72,2%
France	64%	82%	85,8%
Germany	65%	82%	81,2%
Sweden	40,2%	39,4%	38,4%
Finnland	35,2%	48,4%	48,6%
Greece	104%	123%	165%
Romania	12,8%	30,5%	33,3%
Bulgaria	17.2%	16.3%	16.3%
Czech Republic	27.9%	38.1%	41.2%
Italy	112%	118,6%	120,1%
Netherlands	52%	77%	65,2%
Poland	50,9%	54,8%	56,3%
Spain	42%	68%	68,0%
United Kingdom	47%	79,6%	85,7%
Japan	167%	197%	204%
Russia	8,5%	11,7%	9,6%
Asia	37%	40%	41%
Latin America	41%	37%	35%

[US consumer debts 2011](#)

Wanneer is een schuld zo groot dat een geld/goed-verschaffer het niet meer verantwoord zal vinden om een schuldenaar nog meer geld/goed te lenen/leveren op krediet? Relatie met de waarde van datgene waarvoor de schuld wordt aangegaan (zekerheid), het (ingeschatte) vermogen om de schuld af te betalen, speculatie op een waardedaling van geld en een waardestijging van (bv onroerend) goed. Sancties voor ongedisciplineerdheid bij debiteur, bank of land.

Detlev van Heest, Heesto san tegen Heiland: “Hebt u geldzorgen?” “Ik, geldzorgen?” vroeg hij verbaasd terug, “Ik heb haast geen uitgaven. Daardoor leef ik met mijn hoofd in de hemel en met mijn handen en voeten op de grond.” (Trouw, 21.4.2011)

Bas Haring: de wereld kan met minder plant- en diersoorten toe. Hans Achterhuis: als we kunnen overleven zonder en als het economisch gezien kan, klopt dat. Echter als we hechten aan de wereld waar wij in leven en wonen, niet – wat is een polder zonder leeuwerik, kievit, grutto en wulp, wat is een zee zonder vis? We moeten losbreken uit de vanzelfsprekendheden van onze moderne marktlogica.

Zigmunt Bauman

Nazisme en communisme waren niet een terugval in oude barbaarsheid, maar een product van moderniteit, met name in de gerationaliseerde uitvoering ervan, niet door monsters, maar door 'gewone, nette mensen'. De moderne mens is wel beschaafder geworden in zijn manieren, maar we zijn onze wreedheid, meedogenloosheid, immoraliteit enz niet kwijt. De 'vloeibare moderniteit' heeft ons beroofd van onze illusies [van/en] zekerheden, waardoor er sprake is van wantrouwen en angst voor het vreemde en de vreemdelingen.

[of: we koesteren illusies, waarvan we tegelijkertijd weten dat het illusies zijn]

De cruciale factor van onze economie is niet meer productie, maar consumptie die op peil moet blijven. Wie niet kan consumeren, is niet (meer) nuttig. De armen worden gezien als afval, nutteloos.

Moderniteit leidt niet noodzakelijkerwijs tot holocaust [vernietiging van afval], maar maakt het wel mogelijk.

De moderne tijd en de holocaust, 1989

Vloeibare tijden. Leven in een eeuw van onzekerheid, 2007
(Trouw, 28.1.2012)

Verschillende crises grijpen in elkaar: schuldencrisis, grondstoffencrisis, ecologische crisis, economische crisis. De meeste economen beschouwen economische groei als een wetmatigheid. Tegenstemmen: Richard Heiberg, 'Einde van de groei'. Door schaarste aan voedsel, water en olie (vgl Hans Achterhuis, 'Het rijk van de schaarste', 1988. René Girard: onze jacht op rijkdom is mimetisch, nabootsend: wij begeren wat onze buurman heeft en willen hem voorbijstreven. Dit streven is de psychologische motor achter de groeidwang en deze motor zit ingebakken in onze sociaal-economische instituties. Volgens Thomas Hobbes ('Leviathan') leidt de wedijver om rijkdom, eer, gezag en andere vormen van macht uiteindelijk tot twist, vijandschap en oorlog.

Nu mensen de rekening van hun schulden gaan betalen (bv door aflossing van hun hypotheekschulden) remt dat de economische groei.

In de geschiedenis was koloniale expansie een middel voor economische groei, meer recent globalisering en schuldengroei. Paul Gilding (oud-directeur Greenpeace International) voorspelt in 'The Great Disruption' in de nabije toekomst oorlogen, klimaatrampen, grondstoffekorten, dorst en hongersnoden. HA kan zich voorstellen dat de overheid een groene revolutie probeert te forceren. Lester Brown (oud-directeur van o.m. het World Watch Institute) lanceert in 'We kunnen nog kiezen' een masterplan om klimaatverandering, schaarste aan grondstoffen en voedseltekorten te lijf te gaan.

Frantz Fanon: 'Voort kameraden, we moeten van richting veranderen.'

(gesprek met Hans Achterhuis, Trouw, 23.2.2012)

<http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2011-2012/Schuld.html>

Schuld begint met de belofte [iets terug te zullen betalen].

Schuld is iets dat samenlevingen kan samenbinden [in de uitwisselingen], maar ook iets dat samenlevingen kan verzieken als het de aanvankelijke gelijkheid tussen mensen stapsgewijs laat veranderen in grote ongelijkheden. Schuld in die laatste zin krijgt ook de negatieve connotatie van iets wat slecht is, van 'zonde'.

Representatie door een getal maakt schuld onpersoonlijk en overdraagbaar, waarmee een eigen dynamiek van 'schuldhuishouding' kan ontstaan die losgezongen is van de ethische inbedding in persoonlijke gemeenschappen.

Christendom en islam verbieden woeker; als alternatief daarvoor bedacht men een boete: 'inter esse' (het verschil tussen geven en nemen – 'interest') als boete voor het niet op tijd weer terug te geven wat men had ontvangen, ter compensatie van het geleden verlies omdat men het geld in de tijd tussen geven en terugkrijgen niet voor iets anders had kunnen gebruiken.

Een structureel probleem is ook het verschil tussen de schulden van overheden en banken [de instituties] tov de persoonlijke schulden van burgers. De schulden van overheden en banken zijn blijkbaar [schijnbaar?] gemakkelijk groter en kleiner te maken, zelfs min of meer weg te werken en/of [indirect] over te dragen op de burgers (bv door 'bail out'), terwijl de burgers op hun persoonlijke schulden worden vastgepind – dat wordt als onrechtvaardig ervaren, temeer als hoge rentes in rekening worden gebracht voor de relatief kleine schulden van de weinig/min-vermogende burgers, terwijl lage rentes worden toegerekend aan de grote schulden van overheden/banken. In de VS verdienen de grote industriële producenten veel minder aan hun concrete producten dan aan de financiering van de aankopen van die producten (bv de auto-industrie).

Suggestie: vervanging van [speculatief] groei-kapitalisme door coöperatief [samenwerkings-]kapitalisme.

A monetary crisis can be described as a fairly sudden unbalance in money supply and demand.

How much money is there, where is it and what does it do?

The money there is, equals the total amount of debt (e.g. US debt in 2006 45 trillion), where money is created by (private) banks in the form of the loans they provide.

Thanks to the fractional reserve system, banks can multiply the amount of money available for loans, generating a lot of interest. With a repaid loan, that money disappears again from the banking system, but the paid interest also generates new (leveraged) money.

[Central Banks](#)

Monetary Policy

Central banks manage their countries monetary policies, which includes currency issuing (most world currencies are fiat currencies not backed by silver or gold), maintaining the country's FOREX and gold reserves, managing money supply, and managing the cost of credit by setting interest rates. The monetary policy enforced by a central bank is used in general to influence the economic activity (avoid recessions, facilitate economy growth, etc.) and control inflation (sc price levels).

Short-term Interest Rates

One of the most powerful weapons in central banks' arsenal is the short-term interest rate setting. The short-term interest rate is the overnight interbank lending rate. Lowering the short-term interest rate in effect lowers the cost of credit, thus stimulating people and businesses to borrow in the hope to expand the economy. Increasing interest rates makes borrowing more expensive, and is usually used to control overheating economies and inflation.

Open Market Operations

Open market operations are purchases and/or sales of government securities in the open market. Central banks use open market operations to effectively control the money supply – the total amount of money circulating in the country's economy. Purchasing government securities expands the money supply, while selling them actually contracts the money supply.

[De Nederlandse Bank](#) (DNB, opgericht in 1814), eigendom van de Nederlandse Staat, heeft het Nederlandse monopolie op de uitgifte van bankbiljetten.

Tot Nederland in 1999 toetrad tot de Economische en Monetaire Unie stelde DNB de rentetarieven in Nederland vast.

DNB is door de wijziging van de Bankwet in 1998 formeel bestuurlijk geheel onafhankelijk geworden van de Staat. De Staat is nog wel enige aandeelhouder.

Van de Europese landen die de Euro als munt voeren, zijn de Centrale Banken aangesloten bij de Europese Centrale Bank (ECB, opgericht in 1998). Door het Verdrag van Maastricht (1992) is de ECB feitelijk een kopie geworden van de Amerikaanse Federal Reserve (FED). Het eigendom van de ECB berust bij de Centrale Banken van de aangesloten landen.

In 1999 werd DNB onderdeel van het Europees Stelsel van Centrale Banken (ESCB – daarbij ook de staten van de Europese Unie die de Euro niet als munt voeren).

De Nederlandse regering kan sinds 1998 alleen aan geld komen door dit te lenen van particuliere banken en kan dus niet meer schuldloos zijn eigen economie van geld voorzien.

Taken van DNB (in de lijn van de ECB). **Monetaire** taken: prijsstabiliteit en lage inflatie, soepel betalingsverkeer. **Toezichthoudende** taken: op financiële instellingen (banken, pensioenfondsen, verzekeringsmaatschappijen).

[De Europese Centrale Bank](#) is opgericht in 1998. De drie grootste aandeelhouders in de ECB zijn centrale banken van Duitsland, Frankrijk en Italië, met een aandeel van 18,9%, 14,2% en 12,5% respectievelijk. [Wie bezitten deze centrale banken?]

Monetaire taken: prijsstabiliteit en inflatiebeheersing, valutamarktoperaties, geld uitgeven, soepele werking betalingssystemen.

Toezicht: op financiële instellingen.

Ter ondersteuning van deze taken:

monetaire analyse (inflatie als de beschikbare geldhoeveelheid te groot is in verhouding tot het aanbod van goederen en diensten)

economische analyse (indicatoren en perspectieven ten aanzien van prijsontwikkelingen en risico's voor de prijsstabiliteit)

Middelen: bepaling geldhoeveelheden, rentetarieven.

De Raad van Bestuur stelt maandelijks de rentetarieven vast waartegen handelsbanken geld (dus liquide middelen) kunnen lenen bij de centrale bank. Het belangrijkste rentetarief is de refinantie (Engels: main refinancing rate of minimum bid rate), de rente die banken minimaal moeten betalen als zij geld lenen van het eurosysteem in de zogenaamde open-markttransacties. De belangrijkste open-markttransactie is de 'basis-herfinancieringstransactie' (Engels: main refinancing operation). Deze vindt eenmaal per week plaats en heeft een looptijd van één week. In alle operaties waarbij banken geld lenen van de ECB, moet men onderpand geven, bijvoorbeeld in de vorm van staats- of bedrijfsobligaties.

Sedert juli 2009 is de ECB ook betrokken bij het opkopen van obligaties van landen zoals Griekenland, Ierland, Portugal, Spanje, Italië alsmede leningen van hypotheekbanken in de landen. Het gaat daarbij om grote bedragen. Op 13 augustus 2011 werd er bijvoorbeeld voor een recordbedrag van 22 miljard euro aangekocht in een poging om de stijgende rente voor die landen de kop in te drukken. Per 17 februari 2012 had de ECB voor € 283 miljard aan dergelijke leningen in portefeuille.

In de context van de Europese staatsschuldencrisis voerde de ECB een aantal opmerkelijke beleidswijzigingen door, die volgens analisten soms op gespannen voet stonden met in elk geval de strekking van de statuten van de ECB. In november 2011 werd (overigens met gelijktijdige aflossing van een hoeveelheid aflopende leningen) € 489 miljard voor 3 jaar aan banken geleend (Long Term Refinancing Operation, LTRO) tegen een rente gelijk aan de "refi rate". Op 29 februari 2012 volgde een tweede soortgelijke LTRO.

Problemen bij het uitoefenen van CB-taken:

Druk vanuit de politiek kan ertoe leiden dat centrale banken te lang een te lage rente laten voortduren, die wel tot een toename van de economische groei leidt, maar op termijn kan leiden tot een te hoge groei van de kredietverstrekking, een te snelle toename van de geldhoeveelheid, een "asset inflation" en inflatie.

Bestrijding van inflatie kan doorkruist worden door "geïmporteerde inflatie": de situatie waarbij een daling van de koers van de eigen valuta leidt tot prijsstijgingen (in die eigen valuta) van geïmporteerde goederen.

Innovaties op de financiële markten kunnen leiden tot zodanig complexe producten, die in zeer grote omvang verhandeld worden, dat het voor centrale banken problematisch is om daarop adequaat toezicht te houden.

Internationalisatie van de financiële markten leidt ertoe dat niet steeds geheel helder is welke centrale bank nu op welke dochteronderneming toezicht dient te houden.

Wie bezitten de Centrale Bank?

VS

Het [Federal Reserve System](#) of de Federal Reserve (FED, opgericht in 1913 en bestaande uit 12 Federale FED's) is de federale, centrale bank van de Verenigde Staten van Amerika, vergelijkbaar met de Europese Centrale Bank in Frankfurt. De aandelen van de FED worden gehouden door de deelnemende [**commerciële!**] banken.

Het Federal Open Market Committee (FOMC, bestaande uit 7 door de president van de VS benoemde gouverneurs en 5 van de 12 regionale FED presidenten (roulerend)) bepalen maandelijks de grenzen van de groei van de geldvoorraad en de rentestanden.

DL

De [Deutsche Bundesbank](#) (DB, opgericht in 1957), de eerste Centrale Bank die volledig onafhankelijk was van de politiek. [wiki](#): gemodelleerd naar het FED in de USA. De Centrale Bank van de Länder zijn de aandeelhouders van de DB.

Unlike other central banks such as the Bank of England and the U.S. Federal Reserve (but like the ECB), the Bundesbank is not officially responsible for maintaining the stability of the financial system and is not a lender of last resort. Based on the Bundesbank Act and the ECB Statute, the Bundesbank has four areas of activity, which it mostly handles jointly with the ECB:

- the Bundesbank as a note-issuing bank
- the Bundesbank as the banks' banker (clearing house and bank supervision)
- the Bundesbank as the state's banker
- the Bundesbank as the manager of currency reserves

The DB is not allowed to grant credits to the public sector.

FR

The [Banque de France](#) is the central bank of France (created in 1800 by Napoleon Bonaparte). In 1993 a landmark reform granted the Bank independence, in order to ensure price stability, regardless of domestic politics. This reform cleared the path for the European monetary union.

[Central Banks Guide](#):

Bonaparte was actually one of the banks shareholders because he was an original founder. According to history, Bonaparte also made members of his family part of the bank by making them shareholders. He also gave the privilege of being a shareholder to 'celebrities' of that time.

The Banque De France was funded with some state funds. However, the majority of the funding for the bank came from private capital. The bank has always been in close contact with the state from the very beginning of its existence.

The French Government went on to claim a part of the control over the bank by appointing a governor of their choosing and two further deputy governors. The shareholders were still represented and were so by 15 regents.

When the bank was first created, it was able to issue bank notes to people in Paris for 15 years. Later, the notes were issued to further afield in France and rolled out to the rest of the country in 1848. The Banque De France was not actually nationalized until the year of 1946.

The bank was **privatized** [!] in 1993 and was done so to prepare for the change from Francs to Euros. Euros were made the currency of France in 1999.

IT

The [Banca d'Italia](#) (established in 1893) is Italian Republic's [central bank](#). The governor and 13 directors who are elected by the General Body Meeting of the Share Holders constitute the Board of Directors. The [shareholders](#) are ...?

Howell & Mariscal, [Monetary Policy Regimes: a fragile consensus](#) (2006) present a wide range of material which collectively calls into doubt the consensus that the optimum design of monetary policy regime involves an independent central bank, fitted out with all the characteristics of transparency, setting a short-term rate of interest and leaving markets to determine the quantity and allocation of money and credit.

[Fractional Reserve Banking](#) (FRB)

If a FRB of 10% is applied, the bank has to keep 10% of every deposit in reserve and can provide a loan of 90%. If this process is repeated for every loan, e.g. a deposit of 1000 can generate a loansum of 9000.

Fractional reserve banking increases the money supply, and banks are said to create money.

Repeated bank failures and financial crises led to the creation of central banks – public institutions that have the authority to regulate commercial banks, impose reserve requirements, and act as lender-of-last-resort if a bank runs low on liquidity. The emergence of central banks mitigated the dangers associated with fractional reserve banking.

From about 1991 a consensus had emerged within developed economies about the optimum design of monetary policy. In essence central bankers gave up attempts to directly control the amount of money in the economy and instead moved to indirect means by targeting interest rates. This consensus is criticized by some economists.

[Endogenous money](#) theory states that the supply of money is credit-driven and determined endogenously by the demand for bank loans, rather than exogenously by monetary authorities.

Bad Bank

is a term for a financial institution created to hold nonperforming assets owned by a state guaranteed bank. Such institutions have been created to address challenges arising during an economic credit crunch wherein private banks are allowed to take problem assets off their books.

Critics of bad banks argue that the prospect that the state will take over non-performing loans encourages banks to take undue risks, which they otherwise would not. Another criticism is that the option of handing the loan over to the bad bank becomes essentially a subsidy on corporate bankruptcy.

http://en.wikipedia.org/wiki/2007-2012_global_financial_crisis

marktwerking in de zorg

Ivan Illich, Grenzen aan de geneeskunde: medische wetenschap en institutionele gezondheidszorg bedreigen de gezondheid van mensen in plaats van deze te bevorderen; de ontwikkeling van de medische wetenschap heeft geen invloed op de levensverwachting van een bevolking.

Klaas de Snoo: een onverwachte sterftedaling onder pasgeborenen tussen 1914 en 1918 verklaard vanuit de afwezigheid van artsen (die vochten aan het front).

[vergelijkbare anecdote over de perioden tijdens Israëlische oorlogen]

Uit een vergelijking van landen blijkt dat er geen relatie is tussen de hoogte van de kosten van de gezondheidszorg en de levensverwachting (cf bv VS). Wel een correlatie tussen sociale gelijkheid en gezondheid. In de gezondheidszorg lijkt het aanbod de vraag te bepalen. Een wereld met een optimale gezondheid is een wereld met minimale medische interventies. Gezond eten en genoeg bewegen kan veel gezondheidsproblemen voorkomen.

(gesprek met Hans Achterhuis, Trouw, 8 maart 2012)

notities ...]

Greenspan, A., Een turbulente tijd. Een leven in dienst van de economie, 2007
[Als het geld god is, dan is de man die aan de geldkraan draait zijn profeet.]

(...)

Fukuyama, F., The End of History and the Last Man, 1992

Communism and fascism failed – only the liberal democracy survives as the vital political system that provides its citizens a human existence.

Fukuyama, F., The Origins of Political Order, 2011

De mens is een sociaal wezen, genetisch geprogrammeerd tot samenwerking > kiem vd politiek (clan, stam, staat).

De liberale, democratische staat moet krachtig zijn (intern iedereen zijn wil op kunnen leggen), er moet sprake zijn van een rechtsorde en de staat moet verantwoording afleggen aan de burgers.

FF beschrijft in dit eerste deel de periode tot de grote revoluties vd 18e eeuw.

Het oude China had de eerste moderne, bureaucratische staat, maar geen onafhankelijke rechtsorde en legde geen verantwoording af aan de onderdanen. India had wel een levendige rechtsorde, maar was geen sterke staat en in het Frankrijk van Lodewijk XIV was de kwaal het verlenen van privileges als belastingvrijstellingen en baantjes aan familie en vrienden (adel te vriend gehouden). Het Ottomaanse, Turkse Rijk voorkwam een kaste van uitvreter door jongens bij hun christelijke ouders vandaan te halen en op te leiden tot topambtenaren en officieren die niet mochten trouwen (voorkomen prikkel tot corruptie bij bevoordelen kinderen).

In West-Europa beoordeelt FF de rol van de katholieke kerk opmerkelijk positief als tegenspeler van de wereldlijke staat en codificeerder van kerkelijk recht > basis vd rechtsorde. Islam en Oosters-orthodoxe kerken bleven aan de leiband van de staat lopen.

Engeland voldeed als eerste aan alle drie de genoemde eisen vd liberale, democratische staat door een effectieve oppositie te organiseren zonder het gezag en de slagkracht van de overheid aan te tasten.

Huidige problemen: 1 Ook het huidige Chinese regime is geen rechtsstaat en legt geen verantwoording af. 2 Ideologische verstarring in de VS en hervormingsmoeheid in de EU. Het succes van de liberale democratie is geen garantie voor de toekomst. (Trouw, juli 2011)

Hardt, M. & A. Negri, Commonwealth, 2009

Hardt, M. & A. Negri, [Multitude](#): War and Democracy in the Age of Empire., 2004

Hardt, M. & A. Negri, [Empire](#), 2000

[Fukuyama](#): Hardt and Negri should remember the old insight of the Italian Marxist Antonio Gramsci, taken up later by the German Greens : progress is to be achieved not with utopian dreaming, but with a "long march through institutions."

Holloway, J., Change the World Without Taking Power: The Meaning of Revolution Today, 2001

soort praktische uitwerking in:

Crack Capitalism, 2010

Marxistisch socioloog, invloed Ernst Bloch. Revolutie is niet gericht op het veroveren van de macht, maar op het creëren van alternatieve levenswijzen, die zich onttrekken aan de 'heersende kapitalistische orde', beginnend met 'de schreeuw' (strijd van de mensen tegen 'het systeem', 'antimacht'). Menselijke relaties zijn anders dan de sociale relaties zoals die door het kapitalisme worden geconstrueerd.

Praktische uitwerking in de [zapatistenbeweging](#) (Emiliano Zapata, 1879-1919) –
beheer van autonome gebieden, bv in de arme Zuid-Mexicaanse deelstaat Chiapas).
Helder, open en ondogmatistisch (volgens JH) - vragend lopen ze vooruit.

(..)

Is er een samenhang tussen extreme inkomensverschillen en economische crises?

E. Saez: vlak voor de 2008 crisis bereikte het verschil tussen arm en rijk in de VS een
piek (1% vd bevolking verdiende 25% van het totale inkomen, vergelijkbaar met de
cijfers vlak voor de Grote Depressie rond 1928).

Tussen 1943 en begin jaren tachtig was de verhouding ongeveer: 1% verdient 10% vh
totale inkomen, daarna werd oiv liberalisering (Reagan, Thatcher) de kloof weer groter
tot de piek in 2007.

J. Stiglitz e.a.: zulke grote verschillen veroorzaken een crisis wanneer het
consumptiegedrag van de (super)rijken wordt geïmiteerd door de
min(der)vermogenden, maar dat dan wel door schulden aan te gaan (wat ook mogelijk
gemaakt / gestimuleerd wordt door de financiële instellingen) (ogv onderzoek van
consumptiegedrag in de VS tussen 1980 en 2008). [mimetische begeerte]

Conclusie: grote ongelijkheid lokt onverantwoord [imitatie]gedrag uit wat mogelijk
gemaakt wordt door soepeler kredietregels.

Ook overheden kunnen hierin meegaan door meer uitgaven te doen aan uitkeringen en
publieke voorzieningen > grote(re) overheidsschulden.

Na de Grote Depressie werd de inkomenskloof verkleind door belastingverhogingen en
regulering [van de financiële markten], maatregelen die nu nog nauwelijks zijn
genomen.

(Esther Bijlo, Trouw 2.4.2012)

[obv Er is sprake van dubbel imitatiegedrag in de mimetische begeerte: niet alleen bij
de armen, maar ook bij de rijken die rijker willen worden (om maar zo hoog mogelijk in
de score-lijstjes te komen).

Te onderzoeken: zijn zowel de verrijkende rijken ('I put my money where money makes
money') als de mensen die zich in de schulden steken ('credit for [before]
consumption'), zich bewust van deze 'mimetic greed'? Voelen ze zich daar
verantwoordelijk voor? Of wijzen ze vooral naar anderen ter rechtvaardiging van hun
eigen keuzen? Ethische kern: het ontlopen van verantwoordelijkheden ondergraaft het
vertrouwen en dat ondermijnt belangrijke maatschappelijke verhoudingen en instituties.
'mimetic greed': if we desire what 'rich others' have and what we do not really need, but
what we acquire at the expense of ourselves (through irresponsible debts) and at the
expense of the needs of 'poor others'.

Typen beoordeling van (financieel) gedrag:

- crimineel
- onethisch
- tragisch

]

<picture hr>

Notes OBW

history

10.000 – 2.500 bc Neolithic Revolution (agriculture & settlements)

1780.. Industrial Revolution (fossil fuelled machines & factories)

1960.. ICT Sustainability Revolution ()

In the second half of the 20th century world population doubled, food production tripled, energy use quadrupled, and overall economic activity quintupled [and environmental degradationed, due to overexploitation of the global resource base - as ecosystem services are generally treated as economic externalities they are unpriced and therefore overused and degraded, a situation sometimes referred to as the Tragedy of the Commons].

Hindu god Shiva, who is presented in the paradoxical aspect of simultaneous destroyer and creator > Herder (1790-92) > Mayer (1813-14) > Schopenhauer () > Nietzsche () > Sombart (1913) > Schumpeter (1942)

In Schumpeter's 1939 book 'Business Cycles' the Western world first learned about Nikolai Kondratieff and his long-wave cycle. These cycles, Schumpeter believed, were caused by innovations.

In Schumpeter's 1942 view, socialism will ensure that the production of goods and services is directed towards meeting the 'authentic needs' of people and will overcome some innate tendencies of capitalism such as conjecture fluctuation, unemployment and waning acceptance of the system (e.g. by disappointed, frustrated intellectuals).

In 1992, the idea of creative destruction was put into formal mathematical terms by Philippe Aghion and Peter Howitt in their paper "A Model of Growth through Creative Destruction," published in Econometrica.

Lawful use of money equalizes work and goods, speculative abuse of money unequalizes people.

Those who are speculating, should be judged by the market.

Those who are not speculating, should be protected by laws.

Who puts his money in a bank, is speculating, or not?

E.g. when it's only possible to handle (save and retrieve) money through banks?

The market-value of fiat-money.

The driving-forces of productivity.

Things and nothings related to the money supply.

Enrichment or inflation of the concept of value?

relation free market - economic growth – sustainability of human culture and other living systems (environmental, social and economic demands as the "three pillars" of sustainability, 2005 World Summit)

rising public debts > rising private debts > loss of faith in solvability > financial crisis
rising private debts > rising public debts > loss of faith in solvability > financial crisis

1971 US minister of finance Connally to European ministers after breaking up the international [Bretton Woods] exchange-system: "The dollar is our currency, but your problem." November 2010: the world receives 600 billion more problems from the US.

expanding money-model: starting with its simple role, working up to complex and speculative use of money [todo]

How do the money-lessons for children work out for their parents?

Howto handle money received?

% for short-term spending

% for medium-term savings

% for long-term savings

% for giving

Give children the room to make mistakes spending their money.

Don't bail them out when they realize that they've gone wrong.

Want them to regret some decisions because they won't forget them.

Learn them to distinguish essential from nonessential expenses.

"If kids can master these lessons on a small scale with their allowance, then they'll likely have the discipline and money skills to resist the lure of credit and living beyond their means later on as adults."

video: [the financial crisis explained for kids](#)

video: [global financial crisis](#)

video: [US debt crisis explained](#)

video: [european debt crisis](#)

video: [The Money Masters](#)

[Inside Job](#) – 2010 documentary by Charles Ferguson

Financial deregulations during the administrations of Reagan, Clinton en Bush.

Soros: removing the compartments from oiltankers makes them extremely risky.

US financial and political system managers removed as many safeguards for the financial institutions as possible, yielding high short-term private profits at the expense of major short-term and long-term public losses.

1980-2007 US more unequal society,

[While financialization created wealth on a substantial scale, it also successfully engineered the biggest transfer of wealth in US and European history from wealth creators — the world’s working people — to wealth appropriators, the upper crust of US and European finance capital.]

decline of economic dominance, badly managed industries, lots of work to low-wage countries outside the US, especially after lifting the iron (communist countries) and bamboo (far east, China) curtains.

Tax policies shifted in favour of the wealthy > development to the highest inequality of wealth in the US compared to other developed countries by 2007

1990ff development of derivatives market

1998 attempts for regulations of this risky market were opposed by Greenspan and Summers (in a cooperative action of political administration and bankers)

2000ff explosion of this derivatives market

the securitization food chain

borrowers	lenders	investment banks	investors
lots of subprime loans to people of whom it was clear from the start that they could not pay their mortgages	< offering loans to selling these loans to >	pooling loans in CDO's (Collateralized Debt Obligations), organizing AAA ratings for these packages of subprime, predatory loans and selling these CDO's to >	e.g. banks and pension funds (who are only allowed to buy AAA rated financial products)

2001-2007 the biggest financial bubble in history, by some called a [‘Ponzi scheme’](#)

2004 the SEC admitted lifting leverage limits of investment banks

AIG selling lots of CDS (Credit Default Swaps – insurance policy’s for defaulting CDO’s; more CDS could be bought than CDO’s that existed (like taking several insurances for one house) > speculative investments)

2005 IMF chief economist R. Rajan at Jackson Hole Symposium (central bankers of the world) warning for the excessive high risk of the incentive structures – short-term profits but no penalties for later losses, deliberately taking risks that might eventually destroy their own firms or even the entire financial system (‘catastrophic meltdown’). Again the central bankers opposed regulatory actions.

2006 warnings Nouriel Roubini

2007 warnings Allan Sloan

several times during these years IMF warnings

2008 march Stearns out of cash > JP Morgan Chase

2008 sept Fannie Mae (AAA) and Freddie Mac (AAA) taken over by government

Lehman Brothers (A2) and AIG (AA) down/bailed out

Giants of the business world, such as Lehman Brothers and Merrill Lynch, have crumbled or bailed out.

[source BBC:

Bank	Date	Status
Fannie Mae	07 Sep	Nationalised
Freddie Mac	07 Sep	Nationalised
Lehman Bros	15 Sep	Collapsed
Merrill Lynch	15 Sep	Taken over
AIG	16 Sep	Part-nationalised
HBOS	17 Sep	Taken over
WaMu	25 Sep	Collapsed and sold
Fortis	28 Sep	Nationalised
Bradford & Bingley	29 Sep	Nationalised
Wachovia	29 Sep	Taken over
Glitnir	29 Sep	Nationalised
Hypo Real Estate	06 Oct	Rescue package
RBS	13 Oct	Part-nationalised
Lloyds TSB	13 Oct	Part-nationalised Lloyds

NB These institutions had high ratings until just days before going down.]

During hearings spokesmen of the rating agencies repeatedly qualified their ratings as 'opinions'.

[Greenspan in October 2008: "I made a mistake in presuming that the self-interests of organizations, specifically banks and others, were such as that they were best capable of protecting their own shareholders and their equity in the firms," Mr. Greenspan said. Referring to his free-market ideology, Mr. Greenspan added: "I have found a flaw. I don't know how significant or permanent it is. But I have been very distressed by that fact."]

US \$ 700 billion tax payers money was spent to bail out banks

GM and Chrysler almost bankrupt, higher unemployment rates

2010 6 million foreclosures, another 9 million to come

crises resulting in fewer, bigger banks and less competition

Financial institutions (FI's) spend billions on lobbying and political campaign contributions.

FI's corrupted the study of economics itself, academic economists arguing for deregulation (for the benefit of some at the expense of all), receiving high fees for their (often unfounded positive) 'advice' regarding high-risk investment-strategies as 'consultants'.

In the documentary several responsible people are pilloried for conflicts of interest (FI, governmental, scientific).

Interviewed: Martin Feldstein, Glenn Hubbard, Frederic Mishkin

Refused to be interviewed: Alan Greenspan, Larry Summers, Timothy Geithner

2010 weak reforms, 'because it's a Wall Street government': Obama's senior advisors (like Summers and Geithner) belong to the people who helped construct the faulty structures of the financial institutions and lax supervision.

Documentary conclusion: 'The financial system has turned its back on society, corrupted our political system and plunged the world economy into crisis.'

(..)
\$\$\$

13.4.2011

Permanent Subcommittee on Investigations,
[Wall Street And The Financial Crisis](#): Anatomy of a Financial Collapse

The origins of the 2008 financial crisis - identify some of the root causes of the crisis. The investigation found that the crisis was not a natural disaster, but the result of high risk, complex financial products; undisclosed conflicts of interest; and the failure of regulators, the credit rating agencies, and the market itself to rein in the excesses of Wall Street.

Four root causes of the financial crisis: 1 high risk lending by U.S. financial institutions; 2 regulatory failures; 3 inflated credit ratings; and 4 high risk, poor quality financial products designed and sold by some investment banks, contributed to the financial crisis.

ad 1 case study Washington Mutual Bank (WaMu, 6th largest bank 300 billion assets): 2004 lending strategy high risk (sc poor quality and fraudulent) loans (from 19% in 2003 to 55% in 2006 subprime loans from 4.5 billion in 2003 to 77 billion in 2007, primarily through its subprime lender, Long Beach Mortgage Corporation) and mortgage-backed securities; 2006 high rates of delinquency and default; 2007 incurring losses, drop stock price, loss confidence, liquidity crisis; 2008 sold to JPMorgan Chase for 1.9 billion.

Documents obtained by the Subcommittee reveal that WaMu launched its high risk lending strategy primarily because higher risk loans and mortgage backed securities could be sold for higher prices on Wall Street.

The Subcommittee investigation indicates that unacceptable lending and securitization practices were not restricted to Washington Mutual, but were present at a host of financial institutions.

ad 2 failure of the Office of Thrift Supervision (OTS) to stop these unsafe and unsound practices. Over a five year period from 2004 to 2008, OTS identified over 500 serious deficiencies at WaMu, yet failed to take action to force the bank to improve its lending operations (OTS did not take any public enforcement action against Washington Mutual to correct its lending practices, nor did it lower the bank's rating for safety and soundness.) and even impeded oversight by the bank's backup regulator, the FDIC. OTS failed to evaluate the bank's actions in the context of the U.S. financial system as a whole.

ad 3 inflated credit ratings by rating agencies like Moody's and Standard & Poor's contributed to the financial crisis by masking the true risk of many mortgage related securities. Conflicts of interest that placed achieving market share and increased revenues ahead of ensuring accurate ratings. Taking in increasing revenue from Wall Street firms, Moody's and S&P issued AAA and other investment grade credit ratings

for the vast majority of those RMBS and CDO securities, deeming them safe investments even though many relied on high risk home loans.

In 2006, despite signs of a deteriorating mortgage market, Moody's and S&P continued for six months to issue investment grade ratings for numerous RMBS and CDO securities.

Then, in July 2007, as mortgage delinquencies intensified and RMBS and CDO securities began incurring losses, both companies abruptly reversed course and began downgrading at record numbers hundreds and then thousands of their RMBS and CDO ratings, some less than a year old. Investors like banks, pension funds, and insurance companies, who are by rule barred from owning low rated securities, were forced to sell off their downgraded RMBS and CDO holdings, because they had lost their investment grade status. As a result the RMBS and CDO securities market collapsed.

Investors and financial institutions holding the AAA rated securities lost significant value. Those widespread losses led, in turn, to a loss of investor confidence in the value of the AAA rating, in the holdings of major U.S. financial institutions, and even in the viability of U.S. financial markets.

Credit rating agencies were paid by the Wall Street firms that sought their ratings and profited from the financial products being rated. Evidence gathered by the subcommittee shows that the credit rating agencies were aware of problems in the mortgage market, including an unsustainable rise in housing prices, the high risk nature of the loans being issued, lax lending standards, and rampant mortgage fraud.

ad 4 Investment banks (like Goldman Sachs and Deutsche Bank) contributed to the financial crisis by designing and promoting complex financial instruments (like RMBS and CDO securities, CDS (Credit Default Swaps) and CDS contracts linked to the ABX Index), that were at the heart of the crisis.

From 2004 to 2008, U.S. financial institutions issued nearly \$2.5 trillion in RMBS and over \$1.4 trillion in CDO securities, backed primarily by mortgage related products.

The financial products developed by investment banks allowed investors to profit, not only from the success of an RMBS or CDO securitization, but also from its failure.

The Goldman Sachs case study focuses on how it used net short positions to benefit from the downturn in the mortgage market, and designed, marketed, and sold CDOs in ways that created conflicts of interest with the firm's clients and at times led to the bank's profiting from the same products that caused substantial losses for its clients.

From 2004 to 2008, Goldman was a major player in the U.S. mortgage market. In 2006 and 2007 alone, it designed and underwrote 93 RMBS and 27 mortgage related CDO securitizations totaling about \$100 billion, bought and sold RMBS and CDO securities on behalf of its clients, and amassed its own multi-billion-dollar proprietary mortgage related holdings.

By the end of 2006 GS went short. Throughout 2007, Goldman sold RMBS and CDO securities to its clients without disclosing its own net short position against the subprime market or its purchase of CDS contracts to gain from the loss in value of some of the very securities it was selling to its clients.

In the case of Hudson 1, for example, Goldman took 100% of the short side of the \$2 billion CDO, betting against the assets referenced in the CDO, and sold the Hudson securities to investors without disclosing its short position. When the securities lost value, Goldman made a \$1.7 billion gain at the direct expense of the clients to whom it

had sold the securities. Similar strategies were used for the Anderson, Timberwolf and Abacus CDO's.

Deutsche Bank's CDO trader Greg Lippmann repeatedly warned his colleagues and clients about the poor quality of the RMBS securities ("crap", "pigs") underlying many CDO's. Deutsche Bank's senior management disagreed with his negative views, and used the bank's own funds to make large proprietary investments in mortgage related securities. Deutsche Bank lost nearly \$4.5 billion from its mortgage related proprietary investments.

The Subcommittee also examined a \$1.1 billion CDO underwritten by Deutsche Bank known as Gemstone CDO VII Ltd. (Gemstone 7), which issued securities in March 2007. Despite the poor quality of the underlying assets, Gemstone's top three tranches received AAA ratings. By July 2008, they became nearly worthless.

Questions about whether Goldman complied with its obligations to issue suitable investment recommendations and disclose material adverse interests.

Investment banks were the driving force behind the structured finance products that provided a steady stream of funding for lenders originating high risk, poor quality loans and that magnified risk throughout the U.S. financial system. The investment banks that engineered, sold, traded, and profited from mortgage related structured finance products were a major cause of the financial crisis.

The four causative factors examined in this Report are interconnected. Together these factors produced a mortgage market saturated with high risk, poor quality mortgages and securities that, when they began incurring losses, caused financial institutions around the world to lose billions of dollars, produced rampant unemployment and foreclosures, and ruptured faith in U.S. capital markets.

Series of regulative recommendations related to the detected causes of the crisis.

Background investigation examining how U.S. financial markets have changed in fundamental ways over the past 15 years.

A. Rise of Too-Big-To-Fail US Financial Institutions since 1990

In 1994, for the first time, Congress explicitly authorized interstate banking, which allowed federally-chartered banks to open branches nationwide more easily than before.

In 1999, Congress repealed the Glass-Steagall Act of 1933, which had generally required banks, investment banks, securities firms, and insurance companies to operate separately,⁶ and instead allowed them to openly merge operations.

In 2000, Congress enacted the Commodity Futures Modernization Act which barred federal regulation of swaps and the trillion-dollar swap markets, and which allowed U.S. banks, broker-dealers, and other financial institutions to develop, market, and trade these unregulated financial products, including credit default swaps, foreign currency swaps, interest rate swaps, energy swaps, total return swaps, and more.

In 2002, the Treasury Department, along with other federal bank regulatory agencies, altered the way capital reserves were calculated for banks, and encouraged the attention of securitized mortgages with investment grade credit ratings by allowing banks to hold less capital in reserve for them than if the individual mortgages were held directly on the banks' books.

In 2004, the SEC relaxed the capital requirements for large broker-dealers, allowing them to grow even larger, often with borrowed funds.

In 2005, when the SEC attempted to assert more control over the growing hedge fund industry, by requiring certain hedge funds to register with the agency, a federal Court of Appeals issued a 2006 opinion that invalidated the SEC regulation.

In a little over ten years, the creation of too-big-to-fail financial institutions had become a reality in the United States. Over the last ten years, some U.S. financial institutions have not only grown larger and more complex, but have also engaged in higher risk activities. Over the last ten years, some firms began referring to their clients, not as customers, but as counterparties. In addition, some firms at times developed and used financial products in transactions in which the firm did well only when its clients, or counterparties, lost money.

By 2005, as U.S. financial institutions reached unprecedented size and made increasing use of complex, high risk financial products, government oversight and regulation was increasingly incoherent and misguided.

B. High Risk Mortgage Lending. The U.S. mortgage market reflected many of the trends affecting the U.S. financial system as a whole. By 2003, many lenders began using higher risk lending strategies involving the origination and sale of complex mortgages that differed substantially from the traditional 30-year fixed rate home loan. In a **securitization**, a financial institution bundles a large number of home loans into a loan pool, and calculates the amount of mortgage payments that will be paid into that pool by the borrowers. The securitizer then forms a shell corporation or trust, often offshore, to hold the loan pool and use the mortgage revenue stream to support the creation of bonds that make payments to investors over time. Those bonds, which are registered with the SEC, are called residential mortgage backed securities (RMBS) and are typically sold in a public offering to investors.

High Risk Mortgages. The resulting increased demand for mortgage backed securities, joined with Wall Street's growing appetite for securitization fees, prompted lenders to issue mortgages not only to well qualified borrowers, but also higher risk ['subprime'] borrowers. Subprime loans provided new fuel for the securitization engines on Wall Street. When borrowers took out larger loans, the mortgage broker typically profited from higher fees and commissions; the lender profited from higher fees and a better price for the loan on the secondary market; and Wall Street firms profited from a larger revenue stream to support bigger pools of mortgage backed securities.

After 2000, the number of high risk loans increased rapidly, from about \$125 billion in dollar value or 12% of all U.S. loan originations in 2000, to about \$1 trillion in dollar value or 34% of all loan originations in 2006. Altogether from 2000 to 2007, U.S. lenders originated about 14.5 million high risk loans. 55% of the borrowers refinanced their mortgages at a higher amount than the loan balance to convert their home equity into money for personal use (known as 'cash-out refinancing').

One common high risk loan used by lenders in the years leading up to the financial crisis was the short term hybrid adjustable rate mortgage (**Hybrid ARM**), which was offered primarily to subprime borrowers. From 2000 to 2007, about 70% of subprime loans were Hybrid ARMs.

According to GAO, for example, from 2000 to 2006, the nationwide percentage of subprime loans with low or no documentation of borrower income or assets grew from about 20% to 38%.

Creating and selling pools of loans, lenders passed on the risk of nonpayment to third parties, and so lost interest in whether the sold loans would, in fact, be repaid. Investment banks that securitized the loans garnered fees for their services and also typically passed on the risk of nonpayment to the investors who bought the mortgage backed securities.

To ensure an ongoing supply of loans for sale, lenders created compensation incentives that encouraged their personnel to quickly produce a high volume of loans. They also encouraged their staffs to issue or purchase higher risk loans, because those loans produced higher sale prices on Wall Street.

As long as home prices kept rising, the high risk loans fueling the securitization markets produced few problems. Borrowers who could not make their loan payments could refinance their loans or sell their homes and use the sale proceeds to pay off their mortgages. As this chart shows, over the ten years before the crisis hit, housing prices shot up faster than they had in decades, allowing price increases to mask problems with the high risk loans being issued.

C. Credit Ratings and Structured Finance. AAA credit ratings gave a sense of security to investors and enabled investors like pension funds, insurance companies, university endowments, and municipalities, which were often required to hold safe investments, to continue to purchase mortgage related securities.

While there are ten registered credit rating agencies in the United States, the market is dominated by just three: Moody's Investors Service, Inc. (Moody's); Standard & Poor's Financial Services LLC (S&P); and Fitch Ratings Ltd. (Fitch).

Wall Street firms helped design Structured Finance Products like RMBS securities and Collateralized debt obligations (CDOs), worked with the credit rating agencies to obtain ratings for the securities, and sold the securities to investors like pension funds, insurance companies, university endowments, municipalities, and hedge funds.

From 2004 to 2007, Moody's issued over 4,000 RMBS ratings and over 870 CDO ratings. Over a five-year period, Moody's gross revenues from RMBS and CDO ratings more than tripled, going from over \$61 million in 2002, to over \$260 million in 2006. S&P's revenue also increased. S&P's gross revenues for RMBS and mortgage related CDO ratings quadrupled, from over \$64 million in 2002, to over \$265 million in 2006. Altogether, revenues from the three leading credit rating agencies more than doubled from nearly \$3 billion in 2002 to over \$6 billion in 2007.

Because credit rating agencies issue ratings to issuers and investment banks who bring them business, they are subject to an inherent conflict of interest that can create pressure on the credit rating agencies to issue favorable ratings to attract business.

From 2004 through the first half of 2007, Moody's and S&P provided AAA ratings to a majority of the RMBS and CDO securities issued in the United States, sometimes providing AAA ratings to as much as 95% of a securitization.

Beginning in July 2007, however, Moody's and S&P issued hundreds and then thousands of downgrades of RMBS and CDO ratings, the first mass downgrades in U.S. history.

By 2010, analysts had determined that over 90% of the AAA ratings issued to RMBS securities originated in 2006 and 2007 had been downgraded to junk status.

D. Investment Banks. Historically, investment banks helped raise capital for business and other endeavors by helping to design, finance, and sell financial products like

stocks or bonds. Today, investment banks also participate in a wide range of other financial activities, including offering broker-dealer and investment advisory services, and trading derivatives and commodities.

In the years leading up to the financial crisis, RMBS securities were generally registered with the SEC and sold in public offerings, while CDO securities were generally sold to investors through private placements. Investment banks frequently served as the underwriter of placement agent in those transactions, and typically sold both types of securities to large institutional investors.

Goldman Sachs, built a large number of proprietary positions to short the mortgage market. In 2007, Goldman's mortgage department made \$1.2 billion in net revenues from shorting the mortgage market. Despite those gains, Goldman Sachs was given a \$10 billion taxpayer bailout under the Troubled Asset Relief Program, tens of billions of dollars in support through accessing the Federal Reserve's Primary Dealer Credit Facility, and billions more in indirect government support to ensure its continued existence.

E. Market Oversight. U.S. financial regulators failed to stop financial firms from engaging in high risk, conflict-ridden activities. One key constraint was the sweeping statutory prohibition on the federal regulation of any type of swap, including credit default swaps. This prohibition took effect in 2000, with enactment of the Commodity Futures Modernization Act (CFMA). As a result, the multi-trillion-dollar U.S. swaps markets operated with virtually no disclosure requirements, no restrictions, and no oversight by any federal agency, including the market for credit default swaps which played a prominent role in the financial crisis. In 2010, the Dodd-Frank Act removed the CFMA prohibition on regulating swaps.

A second significant obstacle for financial regulators was the patchwork of federal and state laws and regulations applicable to high risk mortgages and mortgage brokers.

A third problem, exclusive to state regulators, was a 2005 regulation issued by the OCC to prohibit states from enforcing state consumer protection laws against national banks. In 2009, the Supreme Court invalidated the OCC regulation.

Systemic Risk. While bank and securities regulators focused on the safety and soundness of individual financial institutions, no regulator was charged with identifying, preventing, or managing risks that threatened the safety and soundness of the overall U.S. financial system.

F. Government Sponsored Enterprises. Between 1990 and 2004, homeownership rates in the United States increased rapidly from 64% to 69%, the highest level in 50 years.

Fannie Mae and Freddie Mac. Two government sponsored entities (GSE), the Federal National Mortgage Association (Fannie Mae) and the Federal Home Loan Mortgage Corporation (Freddie Mac), were chartered by Congress to encourage homeownership primarily by providing a secondary market for home mortgages. Between 2005 and 2007, Fannie Mae alone purchased billions of dollars in high risk home loans. The implicit [governmental/federal] guarantee created an incentive for the GSEs to take excessive risks: Stakeholders would benefit when gambles paid off, but taxpayers would absorb the losses when they did not. The risks embedded in their mortgage portfolios finally overwhelmed the GSEs in September 2008, and both Fannie Mae and Freddie Mac were taken into conservatorship by the federal government. Since that time, the Treasury Department has spent nearly \$150 billion to support the two GSEs, a total which projections show could rise to as high as \$363 billion.

G. Administrative and Legislative Actions. Emergency Economic Stabilization Act of 2008: expenditure of up to \$700 billion to stop financial institutions from collapsing and further damaging the U.S. economy.

Federal Reserve Emergency Support Programs. In addition, as the financial crisis began to unfold, the Federal Reserve aggressively expanded its balance sheet from about \$900 billion at the beginning of 2008, to more than \$2.4 trillion in December 2010, to provide support to the U.S. financial system and economy.

Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act: expanded the authority of regulatory agencies to try to prevent future financial crises.

H. Financial Crisis Timeline This Report concludes that the most immediate trigger to the financial crisis was the July 2007 decision by Moody's and S&P to downgrade hundreds of RMBS and CDO securities. The firms took this action because, in the words of one S&P senior analyst, the investment grade ratings could not "hold." By acknowledging that RMBS and CDO securities containing high risk, poor quality mortgages were not safe investments and were going to incur losses, the credit rating agencies admitted the emperor had no clothes.

2012

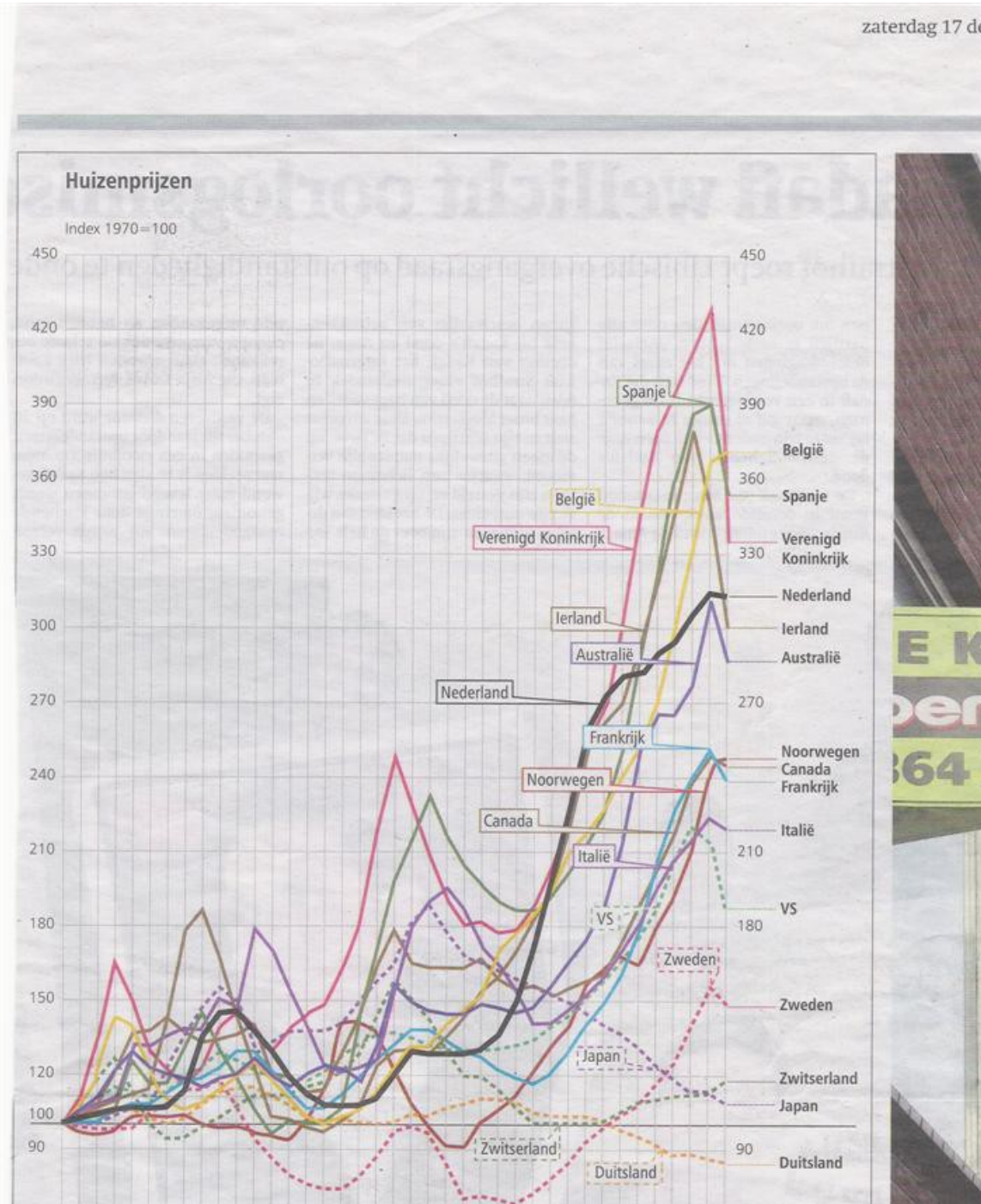
The absence of credit hindered the development of ancient societies, the creation and availability of credit powered economies (lenders, investors and consumers, Wimpy buying whoppers on Monday, promising to pay them on Tuesday), the excess of credit can be a cause of instability and potential wealth destruction.

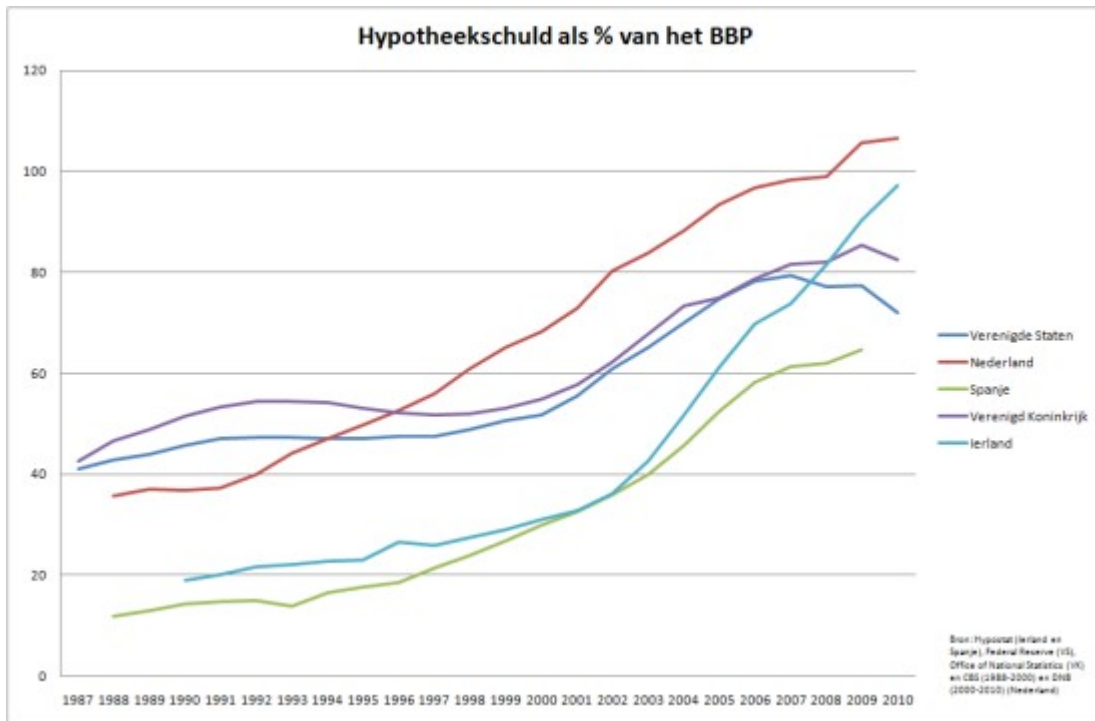
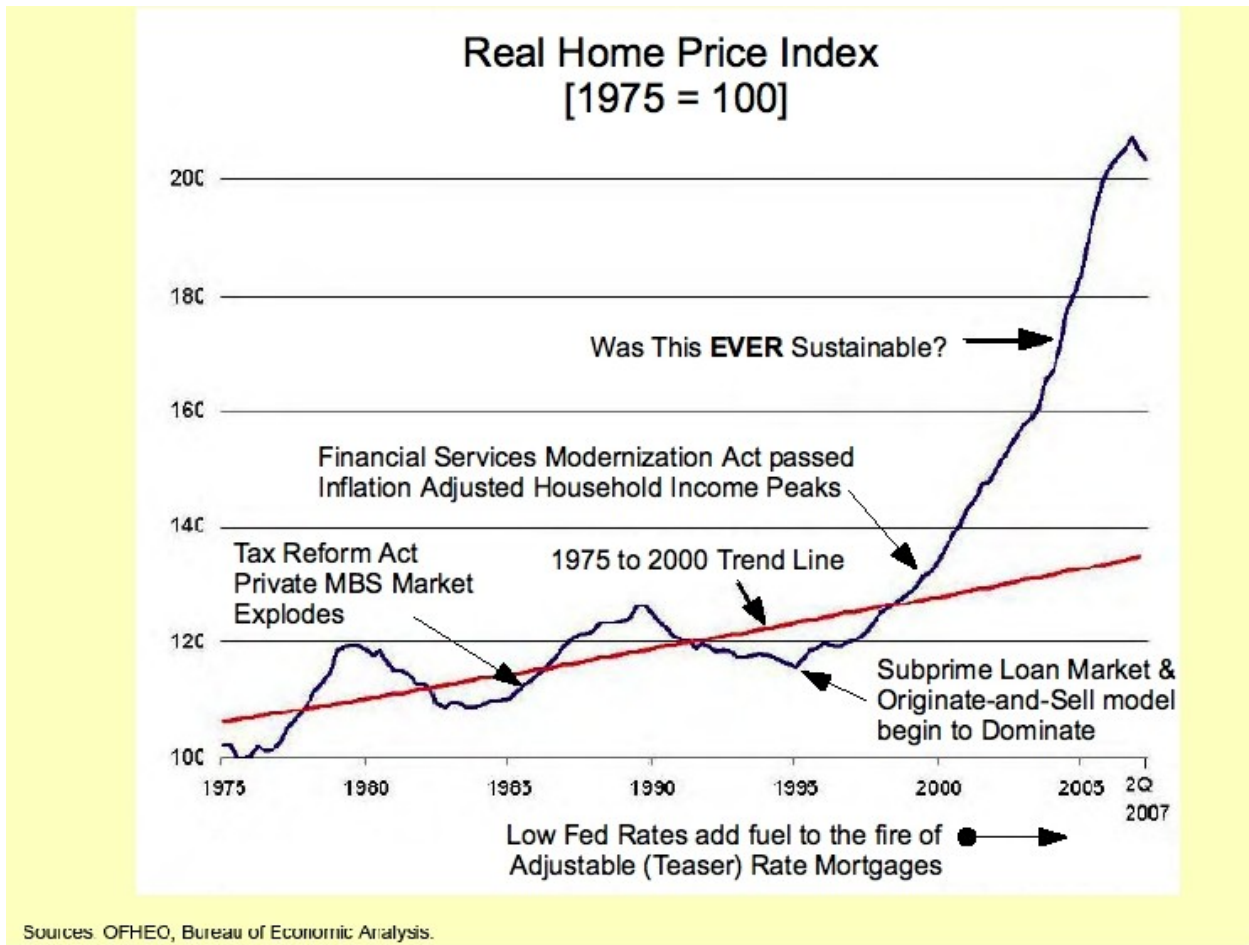
[Bill Gross](#) (PIMCO): Like nuclear energy, 'atomic' credit or debt must be controlled if it is to benefit, as opposed to destroy. Central bankers have to control a beneficial chain reaction without it getting out of hand. Banks piled paper on top of paper – estimates suggest global credit in the financial sector exceeding 200 trillion USD, with central banks holding only 15 trillion in reserve. If so, then the global banking system is leveraged at least thirteen times. Side bets or credit default swaps total even 700-800 trillion USD. Wimpy has financed so many Whoppers that Tuesday can never come. Judgement day must be around the corner. Wimpy cannot pay the tab, except with more and more credit creation. But how much credit is too much credit? There can be no accurate gauge of credit growth as long as banks and shadow banks can create their own money at will, making a mockery of sound banking and create great risk for central bankers and their ability to temper the excess of credit creation. Central bankers don't know how much debt there is out there. The Austrian school said: no problem - the interest rates will tell when things get out of hand. But today it's practically impossible to know what interest rate is applicable.

We are hooked on cheap credit. Acceleration of credit via central bank policies will likely produce a positive rate of real economic growth this year, but the structural distortions brought about by zero bound interest rates will limit that growth and induce serious risks in future years. Inflation should creep higher. So focus on securities with shorter durations, stocks paying 3-4% dividends and increase real assets/commodities.

For central bankers the hope is that Tuesday never comes...

Numerical aspects of monetary crises: the numbers will tell – but which numbers count?
Signs of crisis (in the make) by graphs:
Example: house prices 1970-2008

Qualifiers of monetary behavior before and in crises:

- 1 criminal
- 2 unethical
- 3 tragic

If you want to steal loads of money unpunished, don't rob a bank – raise a bank.
Give this bank as name FTCB (Fuck The Client Bank) and join the other investment banks which became loaded just by doing that.

ALFI dispuut 20.2.2012 – Otto B. Wiersma

Als het geld god is, dan is degene die aan de geldkraan draait zijn profeet.

Die profetische positie werd in de VS bijna twee decennia lang (van 1987-2006) ingenomen door Alan Greenspan als voorzitter van de FED, de centrale bank in de VS, waarmee hij een niet onbelangrijke rol gespeeld heeft in de aanloop naar de politiek-economische crisis die de wereld sinds 2008 in de ban heeft.

Greenspan's huisfilosoof was Ayn Rand, die zich met haar zgn 'Objectivisme' vooral verwant voelt aan Aristoteles.

Door Hans Achterhuis wordt deze Ayn Rand en het door hem aan Rand's invloed toegeschreven neo-liberalisme stevig onder vuur genomen in zijn boek 'De utopie van de vrije markt' van 2010, met veel verwijzingen voor een betere koers naar, jawel Aristoteles.

Dat beroep van tegenpolen op dezelfde Aristoteles lijkt op het eerste gezicht wat ongerijmd. En dus is het de moeite waard om vanavond deze drie filosofen tegelijkertijd de nieren te proeven: Aristoteles, Ayn Rand en Hans Achterhuis.

Eerst staan we stil bij enige Aristoteliaanse gedachten over geld en kapitaalvorming. Daarna gaan we grasduinen in het Objectivisme van Ayn Rand en het boek van Hans Achterhuis.

1

Aristotle about money - [Ethics & Politics](#)

2

Ayn Rand

http://en.wikipedia.org/wiki/Ayn_Rand

[http://en.wikipedia.org/wiki/Objectivism_\(Ayn_Rand\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Objectivism_(Ayn_Rand))

reason > rational and ethical egoism > laissez-faire capitalism

Rand called her philosophy "Objectivism"

The name "Objectivism" derives from the idea that human knowledge and values are objective: they exist and are determined by the nature of reality, to be discovered by one's mind, and are not created by the thoughts one has.

Rand described the essence of Objectivism as "the concept of man as a heroic being, with his own happiness as the moral purpose of his life, with productive achievement as his noblest activity, and reason as his only absolute" (Atlas Shrugged, 1992, 1170–1171)

In metaphysics, Rand supported philosophical realism and atheism.

Quote: "Faith (mysticism), for Rand, is not a "short-cut" to knowledge, but a "short-circuit" destroying it."

In epistemology, she considered all knowledge to be based on sense perception, the validity of which she considered axiomatic, and reason, which she described as "the faculty that identifies and integrates the material provided by man's senses."

In ethics, Rand argued for rational egoism (rational self-interest), as the guiding moral principle. She condemned ethical altruism as incompatible with the requirements of human life and happiness, and held that the initiation of force was evil and irrational, writing in *Atlas Shrugged* that "Force and mind are opposites".

Rand's political philosophy emphasized individual rights (including property rights), and she considered laissez-faire capitalism the only moral social system because in her view it was the only system based on the protection of those rights. She opposed statism, which she understood to include theocracy, absolute monarchy, Nazism, fascism, communism, democratic socialism, and dictatorship.

Rand acknowledged Aristotle as her greatest influence and remarked that in the history of philosophy she could only recommend "three A's"—Aristotle, Aquinas, and Ayn Rand.

Commentator Sciabarra writes about Ayn Rand: "The left was infuriated by her anti-communist, pro-capitalist politics, whereas the right was disgusted with her atheism and civil libertarianism."

3

Korte samenvatting boek Achterhuis voor ALFI dispuut 20.2.2012

Inleiding

Het is aardig om op deze dispuutavond ook wat uitgebreider stil te staan bij het boek 'De utopie van de vrije markt' van Hans Achterhuis (HA, 2010). Niet alleen omdat HA de filosofische achtergronden van financieel-economische stellingnames blootlegt, maar ook omdat hij nadrukkelijk aan Aristoteles refereert bij het schetsen van de contouren van een alternatief voor het neo-liberalisme.

Een rode draad door het werk van de huidige 'denker des vaderlands' HA is het aan de kaak stellen van utopieën. Kenmerken van een utopie zijn: een radicale (vaak gewelddadige) breuk met het bestaande systeem, het nieuwe systeem moet gelden voor de samenleving als geheel, de overtuiging dat het nieuwe systeem maakbaar is en de totaliteit van het nieuwe systeem (zo niet totalitair: alles moet anders).

In zijn boek beargumenteert HA dat het neo-liberalisme de 'vrije markt' nastreeft als een utopie.

De 'bijbel' van deze neo-liberale utopie is het boek 'Atlas shrugged' (1957) van de objectivistische filosofe Ayn Rand (1905-1982, na de christelijke bijbel het meest populaire boek in de VS bij een onderzoek in 1991). In haar roman beschrijft AR hoe de vrije markt door collectief altruïsme [van een totale verzorgingsstaat] ineens stort waardoor de productiviteit drastisch daalt en de samenleving vervalt in honger en armoede. Een nieuwe samenleving die gebaseerd is op vrije-markt-kapitalisme zorgt daarna voor een snelle groei van productie en welvaart. Het kernpunt van AR's utopie

is: 'eigenbelang brengt welvaart als je de creatieve productie door de talentvollen maar de ruimte geeft'.

Alan Greenspan (voorzitter van de FED van 1987-2006 – [Als het geld god is, dan is de man die aan de geldkraan draait zijn profeet.]), was als uitgesproken leerling van Ayn Rand een sterk voorstander van de vrije-markteconomie en een voorvechter van het zelfregulerend vermogen van de financiële markten. In zijn biografie 'Een turbulente tijd. Een leven in dienst van de economie' van 2007 schrijft Greenspan nog: "Het gebeurt maar zelden dat de markt faalt en de consequenties daarvan worden verzacht door een flexibel economisch en financieel systeem." (2007, 562). Tijdens een hoorzitting over de kredietcrisis eind 2008 verklaarde Greenspan echter: 'Het gebrek aan vertrouwen in de markt choqueeerde me. We begrijpen nog steeds niet helemaal wat dit heeft veroorzaakt.'

Historische achtergronden van het idee van de 'vrije markt'

In de Ethica V spreekt Aristoteles over de 'rechtvaardige prijs' die bepaald wordt door de behoeften van de burgers. Rijkdom is niet een doel, maar slechts middel voor een goed en deugzaam leven.

In de Politica maakt Aristoteles onderscheid tussen oikonomia (het beheer van een huishouden) en chremastike (het verwerven van rijkdom via handel). Daarbij stelt hij kritisch dat 'men dankzij de chremastike denkt dat er geen grens aan rijkdom is'. Aanvankelijk is geld een simpel ruilmiddel om de ene waar tegen de andere te ruilen: $W > G > W$ en dat begon onschuldig totdat mensen er op uit gingen om grote winsten te maken uit transacties op andere tijden en plaatsen: $G1 > W > G2$, waarbij de gebruikswaarde van de waren ondergeschikt gemaakt wordt aan de winstwaarde van de handel in waren. Aristoteles vindt dit een perverse omkering. Ook ziet hij niets in het heffen van rente: $G1 > G2$.

hinkstapsprong door de tijd in Europa
voor en in de ME

In de vroege kleinschalige gemeenschappen is vaak sprake van een zelfvoorzienende economie die is ingebed in een geheel van maatschappelijke structuren: dat geeft minder kans aan het 'possessief individu' (de hebzuchtige ieder voor zich). In zo'n substinentie-economie is er veel wat gemeenschappelijk is en waarop ieder gebruiksrecht bezit. In een feodaal, kapitalistisch systeem worden de burgers echter beroofd van hun 'commons' ('gemene gronden') en krijgen de burgers de rol opgedrongen van bezitloze, afhankelijke arbeiders, met als gevolg grote armoede en daarna ter 'compensatie' de 'welwillende' invoering van armenwetten. HA geeft verschillende voorbeelden van de spanning tussen het gemeenschappelijk overleven van een gemeenschap enerzijds en individueel winstbejag anderzijds.

16e eeuw

Thomas More (1478-1535) bekritiseert ook het scheppen van schaarste in een marktmaatschappij. Hij schrijft: 164 'Wat de grootste bron van welvaart leek te worden, wordt door de schandelijke hebzucht van een klein aantal mensen verkeerd in een vloek.'

17e eeuw

Anders dan Aristoteles maken de Franse zijdehandelaren met hun 'Laissez faire' (1680) de 'marktprijs' tot het criterium voor de 'rechtvaardige prijs'. Dat is geen uitkomst van een 'natuurlijk proces', maar het gevolg van hun vraag aan de politiek om hun economie alle ruimte te geven.

John Locke (1632-1704) beschrijft hoe met het verdwijnen van de traditionele banden van gemeenschap en wederkerigheid twee nieuwe markten ontstaan: een arbeidsmarkt en een grondmarkt. Zowel bij arbeid als grond gaat het bij verhuur en verkoop alleen nog maar om de economische opbrengst. Met als gevolg dat voor veel mensen de bestaanszekerheid verloren gaat en men volledig afhankelijk wordt van loonarbeid.

Ergens in de hiervoor beschreven processen is sprake van een omkering van 'waarden': de traditionele vooroordelen tegen handel, geld en eigenbelang worden omgeturnd naar de hoogste waardering van handel, geld en eigenbelang. Dat leidt onder meer tot kapitaal-speculatie. Op de speculatieve financiële markt is het geld geen instrument (smeermiddel) meer, maar volgt het, losgezongen van de economische werkelijkheid, zijn eigen wetmatigheden.

18e eeuw

Adam Smith (1737-1790) betoogt: 'De rijken, ook al laten ze zich leiden door hun hebzucht, delen toch met de armen het product van al hun verbeteringen. Zo worden ze door een 'onzichtbare hand' geleid (..) en zo bevorderen ze, zonder het te bedoelen of te weten, het belang van de maatschappij.' Smith pleit ook voor streng toezicht op de banken [sic!], met als argument dat 'de manier waarop sommige individuen gebruik maakten van de hun geboden vrijheid, de veiligheid van de hele maatschappij in gevaar bracht.' Hij vergelijkt toezicht op de banken met brandpreventie...

19e eeuw

In de tweede helft van de 19e eeuw komen er reacties op de onbalans in de samenleving die ontstaat doordat de vruchten van de vrijemarktpolitiek vooral terecht komen bij de topgroepen en de bovenlaag van de middengroepen. Kiesrechtuitbreidingen, sociale hervormingen en verzorgingsarrangementen vervangen de 'mechanische solidariteit' van de traditionele samenlevingen door de 'organische solidariteit' in bv arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en sociale wetgeving. Het neoliberalisme lijkt deze 'organische solidariteit' te willen doorbreken.

20e eeuw

John Maynard Keynes (1883-1946) ontwikkelt een programma over de mogelijkheden voor de overheid om actief op de markten in te grijpen dmv overheidsinvesteringen en belastingverlagingen bij een falende arbeidsmarkt en een falende financiële markt.

De gerealiseerde utopie van de vrije markt in de 20e eeuw?

Friedrich von Hayek (1889-1992) wordt volgens HA gekenmerkt door een tegenstrijdigheid tussen enerzijds een anti-utopische, liberale (Hume, Smith) en

conservatieve (Burke) lijn en anderzijds een een fanatiek en utopisch geloof in de vrije markt. FH kiest er uiteindelijk toch voor om alle obstakels voor vrije groei volledig weg te vagen, zodat de zelfregulerende krachten van de markt een nieuwe en betere maatschappij kunnen creëren. Zo was hij een groot bewonderaar van Pinochet's Chileense neoliberale revolutie.

Milton Friedman (1912-2006) tracht met onbegrijpelijke wiskunde de economische wetenschap te immuniseren tegen maatschappelijke en politieke bemoeienis. Met name de verhouding tussen markt en staat wordt door MF (in navolging van FH) voorgesteld als een absolute tegenstelling tussen vrijheid en slavernij. Zoals de communistische utopieën met geweld werden opgelegd aan de meerderheid van de bevolking in bv Rusland, China, Albanië en Cambodja, zo eindigt ook de neoliberale utopie dankzij MF en zijn Chicago boys in een veelheid van onderdrukkende dictaturen, zoals bv Chili.

Ook in Rusland na 1989 en in de kustgebieden van Azië na de tsunami in 2004 grijpen de Chicago Boys hun kansen om hun radicale schoktherapie toe te passen. De neoliberale Washington Consensus eist voor hulp o.a. openheid voor buitenlandse investeringen, privatisering en strikt eigendomsrecht. De meeste slachtoffers van de vloedgolf aan de kust van Sri Lanka zijn nog niet geïdentificeerd en begraven als er al een golf van privatiseringen van de stranden en hulpbronnen begint ten koste van de oorspronkelijke bewoners (mn vissers). Het is een herhaling van het bekende patroon: de verdrijving van de bewoners van hun 'commons' (in dit geval hun gemeenschappelijke (vis)gronden) om er privébezit van te maken en de verandering van zelfstandige vissers in afhankelijke arbeiders. Dit neoliberale project wordt uitgevoerd na een onvoorstelbare ramp en met behulp van gelden die zijn ingezameld ten behoeve van de slachtoffers hiervan (Naomi Klein, 2007).

HA geeft meer voorbeelden van de effecten van liberaal beleid.

Wereldwijd maken [kleine gemeenschappen van] boeren plaats voor voedselconglomeraten die als monopolies de productie, verwerking en distributie van landbouwproducten op zich nemen. Polanyi (1886-1964 de 3 distributiesystemen wederkerigheid, herverdeling en ruil zijn vooral sociaal bepaald) stelt in dat verband dat de grond/natuur onvermijdelijk wordt vernietigd wanneer men haar reduceert tot een product dat op de markt verhandeld kan worden.

Op het tweede World Water Forum (Den Haag 2000) wordt water 'als een handelsartikel' gedefinieerd. Rutger Boelens beschrijft in 'The Rules of the Game and the Game of the Rules' (2008) hoe het 'commons' waterbeheer in de Andes (vernuftige irrigatiesystemen ingebed in gemeenschappelijke gebruiksrechten) bedreigd wordt door een utopische waterpolitiek. De inwoners worden gedisciplineerd tot 'possessieve individuen' met eigendomsrechten op water, die ze dus kunnen verkopen, wat gebeurt aan grote ondernemingen (die het vervolgens gebruiken voor mijnbouw en op export gerichte landbouw), zodat het onderhoud van de eeuwenoude, goed functionerende watersystemen steeds meer verwaarloosd wordt. In de asperges uit Peru zit water 'verpakt' dat onttrokken is aan de Indiaanse boerensamenleving.

Bij al dit soort processen spelen economen een belangrijke sturende rol. Volgens HA beschrijven economen de werkelijkheid niet, maar zetten ze de werkelijkheid naar hun hand (performeren). De economische wetenschappen zijn eerder performatief dan descriptief. De rationele-keuzetheorie bv promoot het handelen uit eigenbelang, wat leidt tot een leven in 'mimetische begeerte' (willen hebben wat een ander heeft, en bij voorkeur meer). Deze 'mimetische begeerte' wordt echter in onze moderne maatschappij niet meer als een ondeugd, maar als een belangrijke deugd gezien. Zoals de Griekse cultuur werd gekenmerkt door de ondeugden woede en hoogmoed, zo wordt de marktcultuur gekenmerkt door de ondeugden hebzucht en (mimetische) begeerte.

Samenvattend wijst HA op de dystopische trekken van de neoliberale utopie: verschraving van menselijke relaties in markt-reducties, gewelddadige onteigeningen en ontwortelingen van grote groepen mensen, toenemende sociale ongelijkheid, uitsluiting van burgers die de concurrentiestrijd niet aankunnen, afbraak van politieke macht van gemeenschappen en een paradoxale toename van toezicht en controle. [De vraag blijft of dit paradoxaal is, als de toename hiervan nu juist is toe te schrijven aan (het deels toegeven aan) anti-neoliberale tendenzen.]

Hiertegenover stelt HA dat het goede leven zich veelal buiten de markt (en buiten de staat!) afspeelt: in wederkerigheidsrelaties met mensen die ons het naaste staan, in de gemeenschappelijkheid met anderen om greep op ons leven te houden. Het Aristoteliaanse 'goede leven' is een breder alternatief, waarvoor markt en staat ondersteunend zijn. vgl Joseph Stiglitz (The Great Transformation, 2001): nodig is een herstel van het evenwicht tussen markt, staat en burgermaatschappij. HA: nodig is een onderschikking van markt en staat aan burgermaatschappij, die op haar beurt weer geworteld is in de 'oikos' (het binnen een woon/werk-gemeenschap verdelen van taken en het delen van al het waardevolle dat de oikos produceert en verwerft – een verschil met vroeger zou dan zijn de tijdelijkheid van elke oikos); nodig is zelfbeheersing en maatgevoel om niet ten prooi te vallen aan de verleidingen van de 'utopie van de begeerte', verantwoordelijkheid nemen vanuit de 'civil society' (moreel appel op marktpartijen en overheden), rechtvaardigheid om een ieder te geven wat hem/haar toekomt, en zo markt en staat aanpassen en waar nodig ondergeschikt maken aan de waarden van de 'civil society'.

Dit alles kan bijdragen aan het terugdringen van zowel markten als overheden wanneer die in bepaalde opzichten te ver gaan.

OBW

Een interessante puzzel is de volgende. Zowel Ayn Rand als Hans Achterhuis in dit boek beroepen zich op Aristoteles als hun grootste inspiratiebron. Desalniettemin lijkt Achterhuis frontaal stelling te nemen tegenover Rand. Hoe is dat te rijmen? Wie heeft hier wie klaarblijkelijk niet echt goed begrepen?

Nederlandse banken [welke?] hebben aan woningcorporaties (waaronder Vestia) derivaten verkocht, waarmee gegokt werd op een stijgende rente, waar deze woningcorporaties vervolgens miljardenverliezen op hebben geleden, waardoor de huidige relatie tussen woningcorporaties en banken ernstig verstoord is. Het is de vraag of de directies van de woningcorporaties begrepen wat ze kochten. Eén corporatie is eigenaar van derivaten die pas in 2032 ingaan en in 2065 aflopen. (Trouw 14.6.2012)